

**MADEN VE MADENCİLİK KONULU HABERLERİN TÜRK YAZILI
BASININDA ÇERVELENMESİ**

Emine KARAOĞLU

YÜKSEK LİSANS

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Deniz KILIÇ

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Emine KARAOĞLU'nun "Maden ve Madencilik Haberlerinin Türk Yazılı Basınında Çerçevesi" başlıklı tezi 19 Ağustos 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan Basın ve Yayın Anabilim Dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr.Deniz KILIÇ

Üye : Doç.Dr.Haluk BİRSEN

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Kadriye UZUN

Prof.Dr.Bülent GÜNŞOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

MADEN ve MADENCLİLİK KONULU HABERLERİN TÜRK YAZILI BASININDA ÇERÇEVELENMESİ

Emine KARAOĞLU

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2019

Danışman: Doç. Dr. Deniz KILIÇ

İlk kez 20. yüzyılda yaşayan bilim insanı Goffman tarafından dile getirilen çerçeveleme haber olayının bazı yönleri seçilip diğerlerine göre ayrıcalıklı hale getirir. Anlaşılır ve çekici bir hikaye anlatmak zorunda olan ve haber yapım rutinleri ve zaman ve mekan kısıtlamaları ile şartlandırılmış olan gazeteciler öne çıkarılıp neyin öne çıkarılmayacağına karar vererek gerçeği çerçevelerler. Bu durum kişilerin olaylara bakış açısını etkiler.

Bu araştırmada çerçeveleme maden ve madencilik haberler özelinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda maden ve madencilik konulu 2011, 2015 ve 2018 genel seçimlerinden bir hafta önce ve bir hafta sonra ulusal ve yerel gazetelerde yayınlanan 701 haber sorumluluk, insani ve toplumsal ilgi, çatışma, ahlak ve ekonomi olmak üzere beş ana çerçevede incelenmiştir.

Çalışma sonucunda yerel ve ulusal gazetelerde maden ve madencilik konulu haberlerin az yer bulduğu tespit edilmiştir. Yaşanan maden ve madencilik ile ilgili problemlerden hükümet sorumlu tutulmamıştır. Ekonomi ve yeni icat buluş haberleri olumlu bir ton kullanılarak yayınlanırken, maden kazaları ve ölüm, çevre, işçilerin çalışma koşulları hakkında ki haberler daha çok olumsuz bir dil kullanılarak okuyucuya sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Çerçeveleme, Maden ve madencilik haberleri, Gündem belirleme, Maden kazaları ve işçi ölümleri

ABSTRACT

FRAMING NEWS OF MINING IN TURKISH WRITTEN PRESS

Emine KARAOĞLU

Basın ve Yayın Anabilim Dalı

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July 2019

Advisor: Doç. Dr. Deniz KILIÇ

Some aspects of the framing news event, first voiced by the 20th-century scientist Goffman, are selected and privileged over others. Journalists, who have to tell an understandable and attractive story and conditioned by news production routines and time and space constraints, frame the truth by deciding what to stand out and what not to stand out. This affects the way people view things.

In this research, framing is discussed in the context of mining and mining news. In this context, 701 news articles published in national and local newspapers a week before and a week after the 2011, 2015 and 2018 general elections on mining and mining were examined in five main frameworks: responsibility, human and social interest, conflict, morality and economy.

As a result of the study, it was found that the news about mining and mining in the local and national newspapers were found to be less. The government was not held responsible for the problems related to mining and mining. While news of the economy and the invention of the new invention were published using a positive tone, the news about mining accidents and death, the environment and the working conditions of the workers were mostly presented to the reader in a negative language.

Key words: Framing, Mining and mining news, Agenda setting, Mine accidents and worker deaths

TEŞEKKÜR

2004-2005 yılında kazanmış olduğum Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümünden 2019 yılında yüksek lisans mezunu olarak ayrılmanın onurunu anlatmam için kelimeler kifayetsiz kalır. Hem mesleki hem akademik hem de kişisel gelişimim için katkı sağlayan Üniversitemin her zaman yanımda olduğunu bilmek bana güç verdi. Meslek hayatımda elde ettiğim başarılarda Anadolu Üniversitesi'nin payı büyüktür. Bu sebeple hocalarımdan idari personeline kadar bir tüm Anadolu Üniversitesi ailesine şükranlarımı sunarım.

Ailem...

Her şeyden önce gelen ailem... Annem, ablam, kardeşim, abim ve babam... Her daim “önce kızlar okusun” diyen annem Fatma Karaoğlu'na, “ne olursa olsun hep yanındayız” diyen matematik öğretmenim değil hayat öğretmenim olan ablam Ayşe Karaoğlu Aklan'a, bu süreçte bana destek olan erkek kardeşim Mümin Karaoğlu'na, abim Gürhan Aklan'a ve babama destekleri için minnettarım....

Kıymetli hocalarım....

Haber yazmayı öğrendiğim hocam, lisans tezimde olduğu gibi yüksek lisans tezinde de danışmanım olan, çok çok fazla şey öğrendiğim ve sabrına, anlayışına, tevazusuna her zaman imrenerek baktığım danışmanım Doç. Dr. Deniz Kılıç'a en içten duygularıyla teşekkür ederim.

Tez izleme jürime ve üzerimde emeği olan tüm hocalarıma her şey için çok teşekkür ederim.

Arkadaşlarım...

Üniversite hayatımın bana kazandırdığı en kıymetli kişiler olan, Semra Uzuner Aydın ve Sibel Evirgen'e verdikleri destek için, Selime Gümüş, Sümeyra Gümülü ve Orçun Kınay'a kodlayıcılar arası güvenilirlik testinde sağladıkları katkı için, Semih Özyurtsever'e her umutsuzluğa kapıldığımda umutlarımı tazelediği için, beraber çalıştığım yöneticilerime, çalışma arkadaşlarıma bu süreçte gösterdikleri anlayış için çok teşekkür ederim.

25/07/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Emine KARAOĞLU

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problemin tanımı	1
1.1.1. Türkiye’de çıkarılan madenler	3
1.1.2. Madencilğin tarihi	4
1.1.3. Türkiye’de madencilik haberleri	5
1.1.4. Habercilik ve iletişim	7
1.1.5. Liberal ve eleştirel kuramlar	9
1.1.5.1. Liberal kuramlar	9
1.1.5.2. Eleştirel kuramlar	10
1.1.6. Etki kavramı, kitle iletişiminin etkileri ve gündem belirleme kuramı	10
1.1.6.1. Etki ve kitle iletişimi	10
1.1.6.2. Etki araştırmalarının gelişimi	11
1.1.7. Çerçeveleme kuramına öncülük eden medya teorileri	12
1.1.7.1. Gündem ve gündem belirleme	12
1.1.7.1.1. Gündem belirleme kuramı	13
1.1.7.1.2. Gündem belirleme kuramının tarihçesi	15
1.1.7.2. Önceleme	20
1.1.8. Çerçeveleme kuramı	21
1.1.8.1. Çerçeve ve çerçeveleme	21

1.1.8.2.	İletişim ve çerçeveleme	25
1.1.8.3.	Çerçeveler nasıl oluşturulur?	26
1.1.8.4.	Çerçevelerin işleyişi	31
1.1.8.5.	Haber inşası olarak çerçeveleme	32
1.1.8.6.	Haber çerçevelerinin sınıflandırılması	33
1.1.8.6.1.	Biçimsel (konuya ilişkin) çerçeveler	33
1.1.8.6.2.	Tür (içeriğe ilişkin) çerçeveler	34
1.1.8.7.	Çerçeve kurma	36
1.1.8.8.	Çerçeveleme kuramına yapılan eleştiriler	37
1.1.9.	Maden haberlerinin basında yer alış biçimi	38
1.1.9.1.	Maden kazaları ve ölüm haberleri	39
1.1.9.2.	Maden işçilerinin çalışma koşulları	39
1.1.9.3.	Çevre eylemleri	39
1.1.9.4.	Yeni buluş ve icat haberleri	40
1.1.9.5.	Özelleştirme haberleri	40
1.1.9.6.	Sağlık haberleri	40
1.1.9.7.	Ekonomi haberleri	40
1.2.	Çalışmanın amacı	41
1.3.	Çalışmanın önemi	42
1.4.	Varsayımlar	43
1.5.	Sınırlılıklar	43
2.	YÖNTEM	45
2.1.	Çalışmanın evreni	45
2.2.	Çalışmanın örnekleme	45
2.3.	Bulguların analizi	45
2.4.	Kodlama yöntemi	46
2.5.	Kodlayıcılar arası güvenilirlik.....	48
3.	BULGULAR	
3.1.	Maden ve madencilik konulu haberlerin kategorileri	49
3.2.	Haber kaynakları	50

3.3.	Haberlerin gazetelere göre dağılımı	52
3.4.	Haberin tonu	53
3.5.	Haber kategorilerine göre haberin tonu	54
3.6.	Haber kaynaklarına göre haberin tonu	55
3.7.	Haberlerin kategorilerine göre ulusal ve yerel gazetelerde dağılımı	56
3.8.	Haberlerde incelenen çerçeveler	56
3.8.1.	Sorumluluk çerçevesi	57
3.8.2.	İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi	58
3.8.3.	Çatışma çerçevesi	60
3.8.4.	Ahlak çerçevesi	61
3.8.5.	Ekonomi çerçevesi	62
3.9.	Konulara göre oluşturulan çerçeveler	63
3.9.1.	Maden kazaları ve işçi ölüm haberleri çerçevesi	64
3.9.2.	Çevreci eylemler çerçevesi	65
3.9.3.	Sağlık haberleri çerçevesi	66
3.10.	Çerçevelerde yer alan haber kategorileri	67
3.10.1.	Sorumluluk çerçevesinde yer alan haber kategorileri	67
3.10.2.	İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde yer alan haber kategorileri	68
3.10.3.	Çatışma çerçevesinde yer alan haber kategorileri	69
3.10.4.	Ahlak çerçevesinde yer alan haber kategorileri	70
3.10.5.	Ekonomi çerçevesinde yer alan haber kategorileri	71
3.10.6.	Konulara göre çerçevelendirilen haber kategorileri	72
3.11.	Haber çerçevelerinde kaynak olarak yer alan kişi ve kurumlar	72
3.11.1.	Sorumluluk çerçevesinde yer alan haber kaynakları	72
3.11.2.	İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde yer alan haber kaynakları	73
3.11.3.	Çatışma çerçevesine yer alan haber kaynakları	74
3.11.4.	Ahlak çerçevesinde yer alan haber kaynakları	74
3.11.5.	Ekonomi çerçevesinde yer alan haber kaynakları	74

3.11.6. Maden kazaları ve işçi ölümleri çerçevesinde yer alan haber kaynakları	75
3.11.7. Çevre eylemleri çerçevesinde yer alan haber kaynakları	75
3.12. Haber kategorilerine göre haber kaynağı olan kişi ve kurumlar ..	76
3.12.1. Maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	76
3.12.2. Özelleştirme kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	76
3.12.3. Yeni buluşlar kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	77
3.12.4. Çevreci eylemler kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	77
3.12.5. Hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	77
3.12.6. Ekonomi kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	77
3.12.7. Sağlık kategorisinde yer alan haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar	77
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	78
4.1. Sonuç	78

KAYNAKÇA

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: Çerçeveleme etki türleri	27
Tablo 2: Haber kategorileri	49
Tablo 3: Kişi ve kurumlar	50
Tablo 4: Gazeteler	52
Tablo 5: Haber tonları	54
Tablo 6: Kategorilerine göre haber tonları	54
Tablo 7: Haber kaynaklarına göre haber tonları	55
Tablo 8: Haberlerin kategorilerine göre yer aldığı gazeteler	56
Tablo 9: Sorumluluk çerçevesinde yer alan haber kategorileri	67
Tablo 10: İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde yer alan haber kategorileri	68
Tablo 11: Çatışma çerçevesinde yer alan haber kategorileri	70
Tablo 12: Ahlak çerçevesinde yer alan haber kategorileri	71
Tablo 13: Ekonomi çerçevesinde yer alan haber kategorileri	71

MADENCİLİK KONULU HABERLERİN TÜRK BASININDA ÇERÇEVELENMESİ

1. GİRİŞ

Ülkelerin gelişmesini ve kalkınmasını sağlayan en önemli unsurlardan biri yeraltı kaynaklarından olan madenlerdir. Toplumların refah ve gelişmişlik düzeyleri ile madenler ve madencilik faaliyetleri arasında doğrudan bir ilişki vardır. Ülkelerin kalkınma hızı ve ekonomik gelişiminde önemli bir yere sahip olan madenler, yalnızca ekonomik bir güç değil; aynı zamanda yeni araştırmalarda, buluş ve icatların yapılmasında, sanayide, eşya yapımında büyük önem arz etmektedir. Fakat madencilik kontrolsüzce yapıldığı durumlarda çevre, sağlık, iş kazaları gibi oldukça ehemmiyetli konularda büyük sorunlar yaşanabilmektedir. Bu sebeple de maden ve madencilik konulu haberler basında sıkça yer almaktadır. Yazılı basında, özellikle maden ve madencilik faaliyetleri ile ilgili haber yapılan konular ise; maden kazaları, işçi ölüm ve yaralanmaları, özelleştirme, yeni buluşlar, çevreci eylemler, hukuksal süreçler, sağlık, ekonomi, iş güvenliği olarak sıralanmaktadır. Basında sık sık yer alan bu haberleri medya pek çok kez kendi ideolojik duruşuna göre okuyucuya sunmakta, okuyucuyu kendi bakış açısıyla yönlendirmektedir. Bu durum da medyanın, maden ve madencilik konulu haberleri nasıl çerçevelediğinin incelenmesini bir gereksinim haline getirmiştir.

Bu çalışmada medyada sıkça yer alan maden haberlerinin Türk yazılı basınındaki sunumu incelenmiştir. Çalışma, toplumu bilgilendirmede önemli bir rol üstlenen gazetelerin, maden haberlerini nasıl çerçeveleyip yorumlayarak okuyucuya sunduklarının farkına varılması açısından önem taşımaktadır. Maden konulu haberlerin ulusal ve yerel gazetelerde nasıl çerçvelendiğinin tespit edilmesi için, 2011, 2015 ve 2018 yıllarında yapılan genel seçimlerden on beş gün önce ve on beş gün sonra yayınlanan tüm ulusal ve yerel gazeteler içerik analizi yöntemi ile taranmış, çerçeveleme kuramı bağlamında incelenmiştir. Çalışmada köşe yazıları kapsam dışında bırakılmıştır.

1.1. Problemin Tanımı

Her gün milyonlarca vatandaş, kamuoyunu ilgilendiren konularla ilgili bilgi ve fikir sahibi olmak için haber medyasına başvurmakta ve gazete okumaktadır. Oysa medya, haber yaparken olayları bazı ölçütler dahilinde seçip değerlendirmekte ve kendi ideolojik söylemiyle sınırlandırmaktadır. Bu durum da gazetelerde yer alan haberlerin içerik olarak biçimlendirilmesine ve bazı çerçevelerle okuyucuya sunulmasına neden

olmaktadır. Medyanın sunduğu haber içeriklerini şekillendiren bu durumdan dolayı 1980’li yıllardan itibaren “Çerçeveleme” kuramı önem kazanmış ve o günden bugüne kadar da “Çerçeveleme” kuramı ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır.

Çerçeveleme kavramını ilk kez kullanan sosyolog Goffman, “Çerçeveseler; insanların, kendi çevrelerinde akan bilgiyi “bulmalarına, anlamalarına, tanımlamalarına ve etiketlemelerine (yaftalama) yardım eder” demiştir (Güran ve Özarlan, 2013, s.34). Tankard’a göre çerçeveleme, kişilerin bir konuyu ele alırken, belirli çerçevelere yani konunun belirli nitelik ve sonuçlarına yoğunlaşmak suretiyle, diğer nitelik ve sonuçları ele almadıkları bir anlayışa işaret etmektedir (Güran ve Özarlan, 2013, s.300). Medyanın, kamusal ideolojinin biçimlendirilmesinde “önemli bir toplumsal güç” olduğunu kabul eden Gitlin’de çerçeveler ile ilgili tanım yapmıştır. Gitlin, çerçeveleri “söylemin rutin olarak bir düzenlenme aracı olarak kullanıldığı seçme, vurgu yapma ve dışta bırakma süreçlerinin kavrama, yorum ve sunum şekilleri” olarak tanımlamaktadır. (Erdoğan, 2005, s. 37)

Medya tarafından sıkça kullanılan çerçeveler, olayların, konuların belirli şekilde anlaşılmasını sağlayarak kamuoyunu şekillendirmektedir. Diğer bir deyişle; çerçeveler yalnızca “neyi” düşündüğümüzü değil, düşüneceğimiz şeyi “nasıl” düşünmemiz gerektiğini de belirlemektedir. Kamuoyunu kendi ideolojik duruşuyla paralel şekilde etkileyebilecek güce sahip olan ve gündem oluşturabilen medya, eğer istemezse ideolojisine uymayan haberleri görmezden gelebilmektedir. Bu noktadan hareketle, ülkelerin gelişmesinde ve kalkınmasında son derece önem arz eden ve kamuoyunu yakından ilgilendiren maden haberlerinin nasıl çerçevelenerek okuyucuya ulaştırıldığı bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Kamuoyunu bilgilendirmede objektif olması beklenen, fakat sermaye sahiplerinin elinde bulunan medya ortamında objektifliğin ne kadar mümkün olduğu tartışılmakta ve maden ve madencilik faaliyetleri konulu haberlerin ulusal ve yerel gazetelerde kamu hizmeti anlayışıyla objektif olarak yayınlanması beklenmektedir. Bu tez kapsamında ulusal ve yerel gazetelerin bu beklentiye uygun bir yayıncılık anlayışı içerisinde olup olmadıkları ve haberlerin hangi çerçeveler ile okuyucuya ulaştırıldığı Çerçeveleme kuramı bağlamında, sayısal verilerden yararlanılarak incelenecektir.

1.1.1. Türkiye’de Çıkarılan Madenler

Yer kabuğunun çeşitli derinliklerinden çıkan ve maddi değeri olan her türlü minerale maden denilmektedir. Arapça ma’den kelimesinden dilimize geçen ve jeoloji terimi olan maden, değerli bir mineraldir.

Türkiye tüm jeolojik devirlere ait arazileri olan bir ülke olduğu için yer altı kaynakları bakımından da zengin bir ülkedir. Fakat maden çeşitliliği bakımından zengin olmakla maden rezervi bakımından zengin olmak aynı anlamlara gelmemektedir. Rezerv, belirli bir sahada bulunan maden miktarını ifade etmektedir. Türkiye maden çeşitliliği anlamında zengin olsa da maden rezervi anlamında aynı zenginliğe sahip değildir. Dünyadaki endüstriyel ham madde rezervinin sadece %2,5’i Türkiye’ye aittir. Bu nedenle Türkiye madencilik konusunda kendine yeterli, fakat dışa ihracat yapma konusunda yetersiz bir ülkedir (Soykan & Mutluer, 1995, s.38).

Türkiye’de bulunan başlıca madenler krom, bakır, demir, kurşun-çinko, alüminyum, manganez, cıva, pirit, antimuan, volfram ve altındır. Bunların arasında bulunan demir madeni, kullanım alanının çokluğu nedeniyle çok fazla çıkarılmaktadır. Çamdağı (Sakarya), Hasan Çelebi (Malatya), Edremit Havran-Eymir-Ayvalık-Ayazmant (Balıkesir), Simav- (Kütahya), Torbalı (İzmir), Kırıkhan-Payas (Hatay), Bingöl, Kahramanmaraş, Düzce demir madeninin en fazla çıkarıldığı yerlerdendir. Karabük, Ereğli ve İskenderun’da bulunan demir – çelik fabrikaları ise işlemenin yapıldığı yerlerdir. Bakır da aynı şekilde kolay işlenen ve Türkiye’de çok bulunan bir madendir. Artvin Murgul, Kastamonu Küre ve Rize Çayeli ise en fazla bakır çıkarılan yerlerdendir.

Ülkemizde en fazla bulunan endüstriyel hammaddeler ise bor tuzları, krom, fosfat, perlit, manyetiz, asbest, barit, kükürt, mermer, tuz, zımparadır. Türkiye dünya bor üretiminde %72’lik rezervle birinci sıradadır. Plastik malzeme yapımından deterjan sanayiine kadar hemen hemen her alanda kullanılan bor, Balıkesir’in Bigadiç ve Susurluk ilçelerinden, Bursa’nın Kestel ilçesinden ve Kütahya’nın Kırka ilçesinden çıkarılmaktadır. Uçak ve silah sanayiinde kullanılan alüminyum Antalya’nın Akseki, Konya’nın Seydişehir, Muğla’nın Milas ilçesinden çıkarılmaktadır. Asbest ise ısıya karşı dayanıklı olmasıyla kullanılan bir madendir. İhtiyaca göre çıkarılan bu maden daha çok İskenderun, Balıkesir, Eskişehir, Amasya ve Sivas’ta çıkarılmaktadır.

Türkiye’de yeterli rezerv olduğu halde işletilmeyen madenlere değinecek olursak; asbest, vermikülit, trona, flüorit, sepiolit, disten, zeolittir. Normal ölçüde çıkarınlar ve

ihtiyaca bağılı olarak işletilenler ise tras, kil, kalkern, yapı taşları, çakıl, halloysit, tuğla topraklardır.

Ülkemizde en fazla yer alan enerji kaynaklarının arasında petrol, doğalgaz, linyit, taş kömürü, asfaltit, jeotermal enerji yer almaktadır. İlk sistematik petrol araştırmalarına 1935 senesinde MTA'nın kurulmasıyla başlanmış, 1940 senesinde ilk petrol Raman dağlarından çıkarılmıştır. Türkiye'nin bugünkü petrol rezervinin 42 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir ve bu petrol rezervlerinin %99'luk kısmı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır.

1.1.2. Madencilik Tarihi

Türkiye'de madencilik gelişimini Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere iki dönemde ele alabiliriz. M.Ö.2000'lerde Hititlerin demiri, Fenikelilerin ise bakırı eriterek çeşitli aletler yaptıkları bilinmektedir. Anadolu'da var olan medeniyetin yükseliş ve çağ atlaması da aynı zamanda madenlerin keşfi ile birlikte gerçekleşmiştir. Çağlara verilen isimlere bakıldığında (Taş çağı, tunç çağı, demir çağı vb.) kişilerin yaşamlarındaki değişimler temelde madenlerin keşfedilmesi ile birlikte gerçekleşmiştir (Özdingiş, 2004, s. 41).

Osmanlı Devleti zamanında madencilik hususunda devletin kesinleşmiş bir planlaması olmadığı için çok çarpık bir madencilik yönetimi mevcuttu. Bu nedenle kimi dönemlerde yabancı devletlerin madenlere el koyduğu görülmüştür. 16.-18.yüzyıllar arasında gerek Anadolu'da gerekse Rumeli'de madenlerin işletilmesi hususunda Divan-ı Hümayunda alınan kararlar geçerli olmaktadır. Bu dönemlerde madenler özellikle topçuluk ve gemicilikte kullanılmak üzere üretim yapılması için oldukça önemliydi (Özdingiş, 2004, s. 42).

Osmanlı'da bir yerde maden olduğuna dair bir haber çıkarsa madenden bir adet numune alınır, Darphane'ye getirilirdi. Darphanede yapılan incelemede eğer madenin değerli olduğuna kanaat getirilirse bölgede bir işletme açılmasına karar verilir, bu işletmede çalışacak kişilerin isim listesi çıkarılırdı. Kişiler çalışmak istediklerine dair isimlerini yazdırırlardı ve isim yazdıran kişiler vergiden muaf tutulurlardı.

Özellikle savaş dönemlerinde para, barut ve gülle yapmak adına madenlere çok daha fazla değer verilirdi. Genellikle maden çıkarılan bölgede hemen işlenir ve değerlendirilirdi. Özellikle de gümüş madeni çıkarılan yerlerde Darphane açılır ve hemen işlenmesi sağlanırdı. (Özdingiş, 2004, s. 44).

Osmanlı Devleti'nde madenlere yönelik olarak çıkarılan ilk yasa "Arazi Kanunnamesi"dir. 1858 yılında çıkarılan yasa, 107 maddeden oluşmaktadır ve Osmanlı Devleti'nde madenleri devlet malı olarak göstermektedir. Osmanlı Devleti'nde madenlere önem verilmemesinin sonucu olarak 19. yüzyılın sonuna doğru başta Fransızlar olmak üzere batılı güçlere çok fazla ayrıcalık verilmiş ve madenlerin onların denetiminde kazanç kapısı olması sağlanmıştır.

Cumhuriyet rejimi ile birlikte madencilik önem kazanmıştır. Yeni kurulan ülkede 1923 yılında gerçekleştirilen Birinci İzmir İktisat Kongresi'nde Ereğli-Zonguldak Taşkömürü havzası ile Soma'ya dair kararlar alınmış ve kömür madeninin korunması adına yüksek gümrük vergisi konulmuştur. 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur. Türk yasalarına uygun olması halinde yabancı maden işletmelerine karşı olunmadığı belirtilmiştir. 1924-1927 seneleri arasında Ergani, Bulgurdağı, Fethiye ve Kilimli gibi yerlerde belirli kömür işletmeleri açılmıştır. 1933 senesinde hazırlanan birinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planında kükürt, bakır, demir gibi ürünlere önem verilmesine karar verilmiştir. 1933 senesinde Petrol Arama ve İşletme adı altında bir kurum, 1934 senesinde ise Sümerbank ve İş bankasının ortaklaşa kurduğu Keçiborlu Kükürt İşletmesi devreye girmiştir. Bu iki işletme daha sonra yerini MTA'ya devretmiştir. 1936 senesinde ise Fransız ve Almanların ortak olduğu Ereğli Taşkömür havzası ve Ergani bakır madenleri tamamen Türklerin olmuştur.

II. Dünya Savaşı döneminde hazırlanan Barker raporunda, madencilik alanında özel sektörün Türkiye'de gelişmediği, bu gelişimin sağlanması adına dış yardım alınması gerektiği ifadesi yer almaktadır. 1954 yılında çıkarılan maden yasasıyla birlikte özelleştirilmeler başlamış, kurulan TPAO ile birlikte petrol faaliyetlerinde yabancı kuruluşların da desteği alınmaya, petrol arama işleri yabancı kuruluşlara devredilmeye başlanmıştır. 1963 senesinde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuş, bu bakanlıkla birlikte madencilik çalışmaları hız kazanmıştır. 1973-1977 yılları arasında geçerli olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ile birlikte Türkiye'nin maden alanında kendi kendine yetebilen bir ülke olması adına çalışmalara öncelik verilmesine, devletçe işletilecek madenlerin belirlenmesine karar verilmiştir.

1.1.3. Türkiye'de Madencilik Haberleri

Türkiye'de madencilik haberleri; halkın haber alma özgürlüğüne istinaden madenlere yönelik birçok alanı kapsayan içeriklerle doludur. Enerji ve Tabii Kaynaklar

Bakanlığı'nın yapmış olduğu çalışmalar, maden rezervlerindeki değişiklik, madenlerin güvenliği, madenci ölümleri, maden ithalatı-ihracatı, madenlerin çevreye ve sağlığa etkisi ile madenlere yönelik son durum haberlerde yer verilen konulardandır.

Türkiye maden çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ülke olsa da henüz madenlerin çıkarılması ve işlenmesi yönünden istenen ve hedeflenen seviyelere erişilememiştir. Bu nedenle maden haberlerinde sıkça Türkiye'nin maden zenginliğinin altı çizilmekte ve bu duruma yönelik yeni tespitler yer almaktadır.

Bu tür haberlerden bahsedecek olursak; 2017 yılında CNN'in yapmış olduğu bir haberde "2018 yılı Türkiye için Maden çağı olacak" başlığı ile bir haber yer almaktadır. Haberde Muzaffer Polat Group'un Fina Enerji Holding ortaklığı ile yürütmüş olduğu projeye değinilmiş ve Amasya Suluova ile Balıkesir Kepsut'ta çıkarılan madenlerin sayıca artacağı, 2018'in maden yılı olacağı yazmaktadır. Yönetim kurulu başkanı Muzaffer Polat'ın söylediği cümlenin başlıkta yer alması da maden mevzuunu çekici kılmak adına ön plana çıkarılmıştır.

2018 yılında yine CNN'in yapmış olduğu bir haberde "Yüzyılım Madeni Leonardit: Türkiye Dünyada İkinci Sırada" başlığı atılmış ve Türkiye'de özellikle Kahramanmaraş, Adıyaman, Bolu, Edirne, Çanakkale ve Gönen'de çıkarılan, cilt sağlığından hayvancılığa değin her alanda kullanılan leonardit madeninin dünyada en fazla çıkarıldığı ülkeler arasında Türkiye'nin ikinci sırada olduğu yazmaktadır. (<https://www.cnnturk.com>, 2018).

Türkiye'nin bahsi geçen maden zenginlikleri, maden işçileri ile ilgili haberler de gündeme getirmektedir. Türkiye'de iş sağlığı ve güvenliği kapsamında yeterli düzeyde gelişme sağlanamaması ve gereken önlemlerin alınmamasından ötürü her alanda olduğu gibi maden sektörü işçi kayıplarının yaşandığı alanlardan birisidir. Sık sık işçi ölümleri, göçük altında kalan işçilere dair haberlerle basında karşılaşmaktadır. Bu haberlerde özellikle yapılan ihmaller ön plana çıkarılarak bir sunum yapılmaktadır. 2018 yılında Cumhuriyet gazetesinin yapmış olduğu haberde Bolu'nun Mengen ilçesinde linyit kömürü işletmesinde meydana gelen göçükte bir işçinin ölüp bir işçinin ise yaralandığı haberi yer almıştır (<http://www.cumhuriyet.com.tr>, 2018). 2018 yılında Ulusal Kanal'ın yapmış olduğu haberde Kilimli'deki özel bir şirkete bağlı maden ocağında meydana gelen tavan göçüğünden ötürü bir işçinin yaralandığı haberi yer almıştır (<https://www.ulusal.com.tr>, 2018). Yine 2018 yılında Sputnik News'in yapmış olduğu haberde Zonguldak'ın Kozlu ilçesinde kaçak maden ocağında sızan karbondioksit

gazından ötürü iki işçinin zehirlenerek öldüğü haberleri yer almaktadır (<https://tr.sputniknews.com>, 2018). 2017 yılında Evrensel.net'in yapmış olduğu bir haberde Şırnak'ta maden ocağında göçük meydana geldiği ve sekiz işçinin yaşamını yitirdiği haberi yer almaktadır. Haberde çalışan işçilerin taşeron firma tarafında zor koşullarda çalıştırıldıklarına da değinilmiştir. Haberde Emek Partisi'nin yaptığı açıklamaya da yer verilmiştir. Bu açıklamada parti yönetiminin işçilerin koşullarını iyileştirmedeği ve işçilerin çoğunun denetimsiz, kötü koşullarda çalıştırıldığını söylemeleri de haberde yer almaktadır (<https://www.evrensel.net>, 2017).

Ayrıca Türkiye'de kontrolsüzce yapılan maden ve madencilik uygulamalarının çevreye zarar verdiği de sık sık medyada haber olmaktadır. 2015 yılında Hürriyet'te yapılan bir haberde Artvin'in Cerattepe bölgesinde maden işletmesine karşı verilen mücadelenin büyüklüğüne ve 760 davacının vekili olan 61 avukatın çevre davası açıklamalarına haberde dikkat çekilmiştir (<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/en-kalabalik-cevre-davasi-cerattepe-29519812>).

1.1.4. Habercilik ve İletişim

İletişim hayatın her alanında oldukça önemli bir kavramdır. Habercilikte iletişim tek taraflı gibi görünse de aslında çift taraflıdır. Kişinin haberleri okuması, algılaması, akabinde oluşturduğu tepki, toplumda büyüyerek genel bir tepki oluşturur ve aslında iletişimde var olan “geri dönüşü” simgeler.

Latince kökenli bir kelime olan “communico” sözcüğünden gelen ve anlamı paylaşma olan iletişim kelimesi etrafımızla bağ kurmamızı sağlar. İnsanoğlu var olduğu andan itibaren bir çevre içerisinde yaşar ve yaşadığı bu çevreyle arasında sürekli bir bağ oluşturur. Çevreden gelen algılar kişinin davranışlarında değişimler yaratabildiği gibi aynı şekilde çevreye bir algı yaymasına da neden olur. İnsanların gündelik yaşamında birbirleri ile ihtiyaçlarını, beklentilerini, amaç ve dertlerini paylaştığı ortak yaşam alanındaki anlaşma biçimine “iletişim” denilmektedir (Gökçe, 2005, s. 11).

İletişim kişilerin dış dünyayı anlatım yoluyla yorumlaması ve anlamlandırmasıdır. Üretmek manasında da kullanılabilen iletişim; kelime, duygu ve düşüncelerin üretilmesi ve bu üretimin dış dünyada anlam bulması kapsamında değerlendirilmelidir (Kılıç, 2002, s. 40). Bütün iletişim tanımlarında iletişim için iki ya da daha çok insanın varlığı, uygun bir ortam ve ileti mesajı bulunması oldukça önemli ve zaruri sayılmıştır (Bursalıoğlu, 1991, s. 60).

İletişim insan hayatına etki eden ve yaşadığımız dünyada “bir arada olmak” odaklı olarak gelişen bir kavram olduğu için sayısız tanımı bulunmaktadır. 1972 senesinde Dance ve Larson’un yapmış olduğu araştırmaya göre literatürde yaklaşık 126 tane iletişim tanımı bulunmaktaydı. Aradan geçen zaman zarfı düşünüldüğünde ve özellikle 2000’li yıllardan sonra bilgi teknolojileri ve kitle iletişimi alanındaki gelişmeler göz önüne alındığında bu sayının giderek artacağı tahmin edilmektedir (Mutlu, 2008, s. 44).

İletişimin kişiler arası bilgiyi, düşüncüyü ve duyguları paylaşma özelliği oldukça önemlidir. Bu nedenle yapılan tanımlamalarda “paylaşma” ve “ortak alan” vurgusunun cümle içerisindeki gizliliğine ve kapsadığı anlama dikkat edilmelidir.

İletişim bir nevi anlam arama çabasıdır. Kişilerin birbirleri ile bağ kurması; bilgi, tecrübe, duygu ve deneyimlerini paylaşması, birbirlerinde anlam arama ve ortak alanı etkin kullanma biçimi olarak tanımlanabilir. Bu süreçte kişiler sadece dille iletişim kurmazlar. Dil, kişiyi en iyi ifade eden gösterge olmasının yanında; “sözlü” ve “sözsüz iletişim” kapsamında değerlendirdiğimizde jest, mimik ve hareketlerin de kişilerin birbirlerini anlamadaki etkisi yadsınamaz derecede çok olduğu görülecektir (Türkoğlu, 2003, s. 33).

İletişimin amacı; mesaj almak/vermek ve bu süreçte bir “etki” yaratmayı istemektir. Kaynaktan çıkan mesajın alıcıda yaratacağı tepki, iletişimin amaç faktörüne hizmet etmektedir. İletişim süreci; gönderici ile hedef kaynak arasında kodlama ve göndermenin yapılarak gerekli mesajın iletişim ortamındaki alışverişine dayanmaktadır. Süreç; göndericiden mesajın çıkması, uygun ortamda yayılması ve alıcının algılama ile gerekli tepkiyi vermesi şeklinde tamamlanır. İletişim sürecinin öğeleri; “kaynak”, “alıcı”, “kanal”, “mesaj (ileti)”, “kodlama-kod açma” ve “geri bildirim” şeklindedir. Kaynak, iletişimi başlatan ve etkin mesajın çıktığı kişiyi veya nesneyi ifade etmektedir. Etkin bir iletişim için kaynağın alıcıyı tanıması, alıcının yetkin olması ve kendi kendini değerlendirebilmesi gereklidir. Mesaj, iletişim sürecinde kaynaktan çıkan ve alıcıya ulaşarak istenen tepkinin alınması amaçlanan sembol ve işaretleri ifade etmektedir. Mesajın alıcıda istenen tepkiyi yaratması için anlaşılır olması, alıcının ilgi alanında olması, inanç ve değerlere uygun olması gibi özellikleri barındırması yerinde olacaktır. Kodlama /kod açma mesajın kaynaktan çıktıktan sonra alıcıya ulaşma sürecinde fiziksel ortama uygun hale gelecek biçimi almasıdır. Mesajın kodlanması; açık, anlaşılır, karşı tarafı etkileyecek biçime girmesi olarak da ifade edilebilir. Kanal, kaynaktan çıkan mesajın alıcıya ulaşma sürecindeki ortamı ve vasıtasıdır. Sözlü iletişimde kanal dil ve

konuşmanın gerçekleştiği ortam içerisindeki ışık dalgaları, hava dalgaları vb. tüm öğeleri kapsamaktadır (Vural, 2016, s. 30). Alıcı ise kaynaktan çıkan mesajın hedef kitlesi olan kişi/kişilerdir. Alıcının kaynaktan gelen mesajı anlamlandırması iletişim sürecinin doğru işlemlerini sağlayacaktır. Mesajın anlamlandırılması alıcıdaki algılama gücü, seçicilik, mesajı onaylama gibi alıcıya dair birçok özelliği içermektedir. İletişimde alıcının kaynaktan çıkan mesajı algılama süreci öncelikle dikkat etme, mesajı alma, anlama, kavrama ve onaylama aşamalarından geçerek gerçekleşmektedir. İletişimin etkin bir şekilde gerçekleşmesi için alıcının “geribildirim” (feedback) yapması gerekmektedir. Geri bildirim kendi içerisinde olumlu ve olumsuz olabilir. Olumlu olması iletişimin olumlu tamamlanmasına, olumsuz olması ise iletişimin istenen şekilde tamamlanmamasına neden olmaktadır (Gülner, 2007, s. 29).

1.1.5. Liberal ve Eleştirel İletişim Kuramları

Haber çalışmalarında genellikle iki temel gruba ayrılmış kuramsal eğilimler, fikir ayrılıklarını belirgin kılmaktadır. Bunlardan birincisi “Liberal kuramlar” ikincisi ise “Eleştirel kuramlar”dır.

1.1.5.1 Liberal Kuramlar

Liberal kuramlar basını dış etkenlerden bağımsız olarak ve demokrasinin merkezi olarak görür. Bu bağlamda geleneksel liberal düşünce medyayı “dördüncü güç” olarak tanımlar ve temsilci bir kurum olarak görür (Curran, 2014, s. 150).

Amerika Birleşik Devletleri’nde ortaya çıkan liberal kuramlara göre medya bir ideoloji kapsamında farklı yerlerde bulunan sınırlı fakat süreklilik arz eden toplumsal ve politik bir güçtür. (Sasidharan, 2018).

Liberal yaklaşımlar haberin oluşum sürecinde son derece özgür olduğunu ve haber akışının tamamıyla serbest olduğunu kabul eder. Dolayısı ile de olay ve yorumun birbirinden ayrılmasını, haberin yalnızca olayla ilgisini olmasını öngörür. Liberal yaklaşımda, pozitivist bilim kuramının en önemli kavramlarından olan “nesnellik” ilkesinden dolayı medya, karşı tarafı olduğu gibi gösteren bir “pencere” veya toplumsal gerçekliği yansıtan bir “ayna” gibi, olayların ve doğruların, kitlelere olduğu gibi aktarılmasını sağlayan ve ikna edici işlevi olan bir araçtır (Parlak, 2009, s.17). Liberal yaklaşım, bireycilik, akılcılık, eşitlik, özgürlük, rıza, öğelerini temel alan liberal akım doğrultusunda basın özgürlüğünü ve tarafsızlığını savunur. Liberal paradigmaya göre

haber olgusaldır ve gerçeği olduğu gibi verir. Ayrıca liberal kuramlara göre basın, sosyal gerçekliğin yansıtıcısıdır.

1.1.5.2. Eleştirel Kuramlar

Liberal paradigmayı sorgulayan ve çok perspektifli bir bakış açısı getiren eleştirel kuramlar temelde Marxism'den beslenirler. Habere yönelik kapitalist ekonomik düzeni ve liberal siyasi sistemi sorgularlar (Parlak, 2009, s. 17-20).

Eleştirel kuramlar kitle iletişim araçlarını “ideolojik” bir aygıt olarak görür. Eleştirel yaklaşımda medyanın aktardığı dış gerçeklikten ziyade (Çebi, 2002, s. 78-79), medyanın gerçekliği, tek bir gerçeklik olarak “tekil” değil, medyanın yeniden üreten gücü üzerinden birçok gerçeklik ve birçok dünyalar şeklinde “çoğul” (Weber, 1999, s. 72) olarak tanımlanır.

Eleştirel yaklaşım, toplumdaki egemen ve bağımlı guruplar arasında sınıf eksenli bir çatışma olduğunu kabul eder; medya içeriğinin, iktidarı merkezi bir ilgi alanı haline getirdiğini, çıkar guruplarının iktidarını ilerlettiğini, bireylerin güç odaklarıyla etkin rekabetten yoksun olduğunu ve en önemli medya etkisinin ideolojik etki olduğu savunur (Shoemaker ve Reese, 2014. s. 105).

1.1.6. Etki Kavramı, Kitle İletişiminin Etkileri ve Gündem Belirleme Kuramı

Bu bölümde etki kavramı, kitle iletişim araçlarının etkileri ve etki araştırmalarının gelişiminden kısaca bahsedilecek sonrasında daha detaylı olarak Çerçeveleme yaklaşımına öncülük eden medya etkileri teorilerinden gündem belirleme kuramı ve gelişimi ile gündem belirleme kuramının tarihi anlatılacaktır.

1.1.6.1. Etki ve Kitle İletişimi

Etki kavramının en temel tanımı Piatila'nın “iletişim sürecinin bir önemliliği olarak iletişim etkisi, bireyin zihninde daha önce olan ya da olmayan bir şeyin; iletişim olmasaydı olması ya da olmaması ile söz konusudur” ifadesinde anlam bulmaktadır. Anderson ve Meyer de etki için, “diğer durumların olmaması halinde meydana gelmeyecek bazı durumlar” tanımlamasında bulunmaktadır. İletişimin sonuçları anlamındaki “uyarı-yanıt” formülünde karşılığını bulan ilkeye göre ise etkiler özel uyarılara karşılık gelen özel yanıtlar, eş deyişle tepkiler biçiminde nitelenmektedir. Bu anlamıyla kitle iletişim araçlarının iletileri ile izleyenlerin tepkileri arasında yakın bir

bağlantı olması beklenmektedir (Yüksel, 2001, s.12). Özetleyecek olursak iletişimden önce zihinde olmayan şeyin iletişimden sonra artık olması haline en genel anlamıyla “etki” adı verilmektedir (Yüksel, 2013 s.19). Ancak herkes aynı şeyden aynı şekilde etkilenmez. Etkilenme düzeylerine göre etki üçe ayrılır. Bunlar (Yüksel, 2013, s.20); bilişsel etki (bilmek, farkında olmak), duygusal etki (tutum, kanaat sahibi olmak) ve davranışsal etki (Eylem, satın alma, oy verme).

1.1.6.2. Etki Araştırmalarının Gelişimi

Medya araştırmalarının tarihi, genellikle etki araştırmalarının tarihi olarak görülür. Bu da etki araştırmalarının, iletişim çalışmalarındaki önemini yansıtan önemli bir göstergedir.

İlk etki çalışmaları, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ABD’de başlamıştır. İletişim araştırmalarının ilk temsilcileri Paul F. Lazarsfeld, Harrold D. Laswell, Carl I. Howland ve Kurt Lewin’dir. Medya etkileri tarihçesinde ilk yaklaşımlar, medya etkilerini pasif izleyici ile analiz etmişlerdir. Erdoğan’a göre (2005) bu anlayışın ilk temsilcisi Lasswell’dir.

1930’arın sonuna kadar kitle iletişim araçlarının, inanç ve düşünceleri şekillendirme, yaşam alışkanlıklarını, aktif olarak davranışları değiştirme ve politik sistemi etkilemede karşı konulmasına karşın güçlü etkilere sahip olduğu kabul edilmiştir. 1940’lardan, 1960’ların başlarına dek uzanan ikinci bir dönemde, deneysel metotların hâkimiyeti doğrultusunda, etkilerin sınırlılığı savunulmuştur. Bundan sonraki dönemde ise, yeniden etkinin fazlalığı yönündeki görüşler ağırlık kazanarak günümüze dek varlığını sürdürmüştür (Yüksel, 2001, s. 14).

Denis Mc Quail iletişim araştırmalarını üç ayrı dönem halinde sınıflandırır: Birinci dönem 19. Yüzyıl sonları -1930’lar arasını, ikinci dönem 1940-60 arasını ve üçüncü dönem de 1960’lar sonrasını kapsar. 1940’a kadarki ilk dönem iletişim araştırmalarında medyanın oldukça etkili bir şekilde insanları yönlendirme gücünün varlığına inanılmıştır. Bu dönemdeki anlayışa göre medya; insanların düşünce, inanç ve yaşam biçimlerini değiştirmekte, davranış ve tutumlarını etkilemektedir. Medyanın kamuoyuna yönelik sözcük mermileri fırlattığı ya da sihirli bir iğne yaptığı ve bunların da oldukça güçlü bir şekilde etkide bulunduğu savunulmuştur. “Sihirli mermi/hipodermik iğne” kuramları bu dönemde medyanın etkilerini açıklayan ilk çalışmalar olarak tarihteki yerini almıştır. 1940’lardan başlayarak 1960’ların başına kadar olan dönemde medyanın

etkilerine yönelik farklı bakış açıları geliştirilerek tutumların oluşumu ve değişimine odaklanılmıştır. İki aşamalı akış ve birincil grup etkisi gibi çalışmalar, medyanın etkilerinin hiç de sanıldığı gibi olmadığını, medyanın sınırlı etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Hâlâ da değerliliğini sürdüren bu yöndeki çalışmalarla birlikte seçici izleyici davranışına yönelik saha araştırmaları, “kullanımlar ve doyumlar” yaklaşımının çalışmalarınca desteklenmiştir. Joseph T. Klapper, bu dönem araştırmalarını “sınırlı etkiler” kavramıyla tanımlamıştır. 1960’lardan sonra ise “sınırlı etkiler” anlayışına karşılık ortaya konulan araştırmalarda medyanın kimi düzeylerdeki etkilerine dönük anlamlı sonuçlar alınmıştır. Bu bağlamda gündem belirleme ve suskunluk sarmalı gibi kuramlar geliştirilerek “güçlü etkilere dönüş” anlamında etki araştırmaları etkisini göstermeye başlamıştır. Halen de bu yöndeki çalışmalar, sınırlı etkilere yönelik araştırmalarla birlikte devam etmektedir (Özer, 2013, s. 61).

1.1.7. Çerçeve Kuramına Öncülük Eden Medya Teorileri

Çerçeve kuramına, gündem belirleme ve öncelikle teorileri öncülük etmiş, ortaya çıkmasına ve gelişimine katkı sağlamıştır.

1.1.7.1. Gündem ve Gündem Belirleme

“Gündem” kavramı genel olarak belirli zaman diliminde olay ve konuların belirli bir önem sırasına göre bir etkileşim içinde listelenmiş şekli olarak ya da bir dizi konuya ilişkin öncelik veya önemlilik sıralaması olarak tanımlanabilir (Onayemi, 2010, s. 44). Bir başka deyişle zamanın belirli bir noktasında, önem sırasına göre dizilmiş olaylar ve konulara yönelik sıralama anlamına gelmektedir (Özer, 2013, s. 68). Gündemler, dinamik karşılıklı etkileşimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı sorunların zamanla önem kazandıkça ve önemini kaybettikçe, gündemlerin bu akışkanlığın görüntülerini sundukları belirtilmektedir (Dearing ve Rogers, 1996, s. 2).

Türk Dil Kurumu’na göre gündem kelimesi yaşanan günlük olaylar, toplantıda görüşülecek konular olarak tanımlanmaktadır. Medya gündemi ise belirli bir zaman dilimi içinde medyada yer alan olaylar ve sorunlar listesi olarak tanımlanmaktadır (Rogers ve Dearing, 1988, s. 565). Siyasal gündem ise bir topluluğun sorun önceliklerinin bir özeti olarak değerlendirilmektedir (Erbring ve diğerleri, 1980, s. 17).

Medya gündemi, ayrılan yer veya zaman bağlamında haberlerin önem sırası olarak tanımlanır. Kamuoyu gündemi ise halk tarafından algılanan konuların belirginliği

ve genellikle -ülkenin en önemli problemi nedir?- sorusunun cevabıdır. (Zhu, 1992). Siyaset açısından ise gündem, siyasetin dikkatini çekmeye değer meşru kaygılar yelpazesi ile herhangi bir zamana denk gelen genel bir grup siyasi tartışmalar olarak tanımlanır (Cobb ve Elder, 1972, s. 14).

Dearing ve Rogers'ın (1996) dediği gibi günlük hayatta yaşanan olaylar herkes için aynı derecede önemli değildir. Sizin için bir tanıdığınızın trafik kazasında kaybetmiş olmak en önemli olay iken, başkaları için başka olaylar daha önemli olabilir. Kimisi işsizliği, kimisi hayat pahalılığını ve kimisi de sağlık sistemini en önemli sorun olarak görebilir. Bunlar, insanların öncelikle çözülmesi gerektiğini düşündükleri, onları yakından etkileyen ya da meşgul eden problemlerdir.

Gündem belirleme kuramı genellikle medya gündemi, kamu gündemi ve siyaset gündemi arasındaki ilişkileri incelemektedir.

1.1.7.1.1. Gündem Belirleme Kuramı

Günlük hayatta karşılaşılan olaylar karşısında kişiler, kendi yargılarıyla bir öncelik sıralaması oluştururken, acaba toplumsal problemler karşısında bunların hangilerinin daha önemli olduğu konusunda bir yargıya nasıl sahip olunmaktadır? Eş deyişle, kamunun gündemi nasıl belirlenmektedir? İşte bu soru yıllardır kitle iletişim araştırmacılarının peşinde koştukları ve en fazla yanıt aradıkları soru kalıbıdır (Windahl ve diğerleri, 1992, s. 193).

Kitle iletişim araştırmaları, 1930'lardan 1970'lerin başlarına kadar; medyanın, izleyicilerin tutumları ve davranışları üzerindeki doğrudan etkilerini araştırmak olmuştur. Araştırmacılar, medyanın güçlü etkilerini tespit etmeye çalışırken, ampirik bulgular; sınırlı etkiler modelini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, medya etkileri paradigmasında bir ümitsizliğe ve yeni bir paradigma arayışına neden olmuştur. Gündem belirleme kuramı; sınırlı etkilerle ilgili bulgulara bir alternatif getirmiş ve kitle iletişim araştırmacılarını, bu konuyu incelemeye yöneltmiştir (Rogers ve diğerleri 1997, s. 225-226).

İngilizce karşılığı "agenda-setting" olan ve dilimize çoğunlukla "gündem belirleme" diye çevrilen kavramın kimi araştırmalarda başka karşılıklarına da rastlanmaktadır. Türkçe literatürde genel olarak kavramın karşılığı "gündem belirleme" ifadesi kullanılmaktadır (Özer, 2013; Yaylagül, 2010; Gökçe, 2002; Yüksel, 2001; Vural, 1999; Atabek, 1997; Usluata, 1994; Çelebi, 1990). Bazı çalışmalarda ise "gündem oluşturma" (Tekinalp ve Uzun: 2004; Bektaş, 1996; Severin ve Tankard, 1994; McQuail,

1994) kimi yerlerde “gündem kurma” (Kalender, 2000; Hazar, 1996;), kimi yerlerde “gündem hazırlama” (Erdogan ve Alemdar, 2010), bazılarında “gündem koyma” (Iyengar, 2002) ve kimi çalışmalarda ise “gündem koyma ve saptama” (McQuail ve Windahl, 2010; Yumlu, 1994) gibi çeviri ve kavramlara rastlanmaktadır.

Gündem belirleme, medya profesyonellerinin, kamuoyunun ve siyasetçilerin dikkatini çekmek için süregelen bir rekabeti olarak tanımlanmaktadır (Dearing ve Rogers, 1996, s. 2).

Gündem belirleme’de bireyler, konuların görece önemini, bir toplumda o sorunların kitle iletişim araçlarında aldığı yer miktarı vasıtasıyla öğrenmektedir. Böylece, bir sorun ne kadar çok haber yapılırsa, bireylerin o konu ile o kadar çok ilgileneceklerini varsaymaktadır. Başka bir ifadeyle bireyler, konuların haber yapılma oranı yoluyla ne kadar ilgili olmaları gerektiğini öğrenmektedir (Wanta, 1997, s. 2).

Medya, belirlediği konular ile kamuoyunun dikkatini çekmesinde etkilidir. İnsanlar kitle iletişim araçlarından sadece bilgi edinmekle kalmayıp, haberin önceliği ve vurgulanmasına uygun olarak zihinlerinde bir önemlilik sıralaması oluştururlar. Haber gazetesinin neresinde yayınlandığı, büyüklüğü, içerik oluşturulmasına ilişkin detaylar, sıklığı ve konunun önemi hakkında bireyleri etkilemektedir. Diğer bir deyişle medya, kamu gündemini etkilemenin yanında onu yönlendirebilmektedir ve şekillendirebilmektedir (McCombs, 2004, s. 1).

Gündem belirleme fikrinin merkezinde, medya gündeminde öne çıkan konuların, kamu gündeminde öne çıkan konuları yansıttığı düşüncesi bulunmaktadır (McCombs ve diğerleri 2000, s. 77-78). Gündem belirleme kuramında, medyanın vurguladığı konular ile izleyicilerin bu konulara ilgi göstermeleri arasında nedensel bir ilişki kurulmaktadır (Schmeling ve Wotring 1976, s. 744).

Gündem belirleme kuramı, fikri temelini atıldığı 1920’li yıllardan günümüze kadar geçen zaman içinde, basın ve daha geniş çerçevede medyanın, kamuoyu üzerindeki etkisinin incelenmesi açısından önem taşıyan bir kuramdır (Erözalp, 2012, s. 7). Medyanın sınırlı etkilere sahip olduğu görüşünün hâkim olduğu dönemde geliştirilen gündem belirleme kuramı (agenda-setting theory), bu görüşe bir karşı çıkış anlamına gelmektedir. Kuram, medyanın etkilerinin en azından farkındalık yaratma anlamında bilişsel düzeyde geçerli olduğunu vurgulamaktadır (Özer, 2013, s. 66). Kitle iletişim araçlarının gündem belirleme görevi yaptığını savunan bu görüş, Cohen’in (1963) çalışmasından çıkarılmış, McCombs ve Shaw ve başkaları tarafından geliştirilmiştir

(Erdoğan ve Alemdar, 1990:146). Bu düşünceye göre, kitle iletişim araçları halka “ne düşüneceklerini söylemede” çoğu kez başarılı olmayabilirler. Fakat izleyicilerine “ne hakkında düşüneceklerini” anlatmada çok başarılıdır (Cohen, 1963, s. 38).

Kuram 1972'de ilk defa Maxwell McCombs ve Donald Shaw tarafından 1968 Kuzey Carolina Chapel Hill başkanlık kampanyasında medyanın rolünü inceledikleri çalışmalarında ortaya konmuştur. Gündem belirleme kuramı medyanın haber seçimlerinde ve bu haberlere verdikleri önemin ve sunuluş yerinin insanlar üzerinde önemli etkisi olduğunu öne sürmektedir (McCombs, 2004). Bir başka deyişle medyanın haberleri sunuş yoluyla, halkın düşündüğü ve konuştuğu konuları, bunlara verdiği önemi belirlediği görüşe dayanmaktadır. Gündem belirleme kuramına göre, iletişim araçlarının büyük ağırlık ve yer verdiği konular, halkın önemli olarak algılayacağı konulardır (Tekinalp ve Uzun, 2004, s. 131). Bir başka ifadeyle medya, topluma ulaşacak bilgilerin önemliliklerini sıralamakta ve belirli bir düzen içerisinde filtre ederek sunulmasını ya da öğrenilmesini sağlamaktadır. Hangi bilgilerin toplum için önemli olduğunu belirlemekte; örneğin bir haberi gazetede gerek birinci sayfasına alarak ve gerekse de fotoğraflarını büyüterek ya da büyük puntolu başlıklarla sunarak, topluma dikte ettirmektedir. Örneğin gazeteler, meydana gelen olaylar arasında bir seçim yaparak kimisini daha büyük puntolarla birinci sayfadan yayınlarken, kimisini ya daha altlarda ya da iç sayfalarda yayınlamaktadır. Eş deyişle medya, konular arasında bir değerlendirme yaparak bunları belirli bir gündemle sunmaktadır. İşte, gündem belirleme yaklaşımı da “kitle iletişim araçlarının bir konuya verdiği önemle, izleyenlerin aynı konuya verdikleri önem arasında bir paralellik olduğunu” temel tez olarak iddia etmektedir (Yüksel, 2001, s. 12).

1.1.7.1.2. Gündem Belirleme Kuramının Tarihçesi

Gündem belirleme kuramının düşünsel temeli Walter Lippmann'ın Puplic Opinion (Kamuoyu) isimli çalışmasına dayanmaktadır (Takeshita 1997, s. 19). Amerikalı Araştırmacı ve gazeteci olan Lippmann'ın 1992 tarihli Kamuoyu adlı eserinde insanların kendi yakın çevreleri dışında olup bitenleri anlayabilmeleri, doğrudan gözlem yapabilmeye olanağı bulunmayan dış dünyayı kendileri için anlamlı hale getirebilmeleri için belli “anlam haritalarına” gereksinim duyduklarını, bu anlam haritalarının kitle iletişim araçlarının aktardığı bilgiler doğrultusunda oluşturulduğunu ifade eder (McCombs ve diğerleri, 1997, s. 703). Lippmann, her ne kadar kuramı isimlendirmese de medyanın,

insanların zihinlerini ve düşünce haritalarını şekillendiren bir araç olduğu görüşünü dile getirmektedir (Yaylagül, 2010, s. 45).

Lippmann'ın ardından, sosyologlar Paul F. Lazarsfeld ve Elihu Katz (1926) yaptıkları araştırmalarla gündem belirleme kuramının fikrî temelini olgunlaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Lazarsfeld ve Katz, medya içeriğinin kamuoyundaki tartışmaların gündemini oluşturduğu görüşünü ilk ortaya koyanlardandır. Medyanın, insanların belirli bir konu hakkında kesin olarak ne düşüneceğini değil, sadece hakkında kanaat oluşturacakları konuların hangileri olacağını belirlediğini öne sürerek, kuramın oluşması için önemli bir unsura dikkat çekmişlerdir (Wilcox ve Glen 2003, s. 213).

Henüz gündem belirleme kuramı ortaya çıkmamışken 1958 yılında Norton Long, zihne resim yerleştirme konusunu tekrar ele aldı. Long, yerel bir topluluğu anlamak için topluluğun aktiviteleri üzerine içerik analizi yaptı. Araştırma sonucu Long, bir topluluk içinde en etkili aracın gazeteler olduğu sonucuna vardı. Gazeteler o kadar güçlüydü ki “çoğu insanın ne hakkında konuştuğu, çoğu insanın ne hakkında düşündüğü gerçekliğin ne olduğu ve çoğu kişinin problemlerini çözme konusunda neyi önemseyeceği” konularını belirleyen nitelikteydi (Long, 1958, s. 260).

Gündem belirleme kuramının çıkış noktasını oluşturacak nokta 1963 yılında Bernard Cohen'in “Basın ve Dış Politika” (The Press and Foreign Policy) isimli eserinde “Basın, insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmasa da insanlara ne hakkında düşünecekleri konusunda gayet başarılıdır” ifadesi olmuştur. Gündem belirleme kuramının çerçevesini oluşturacak bu görüşü Cohen, Basın ve Dış Politika kitabında şu şekilde tanımlamıştır;

“Basın bir enformasyon ve görüş tedarikçisinden belirgin olarak daha fazla bir şeydir. Çoğu zaman insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, fakat okurlara ne hakkında düşüneceklerini söylemede fevkalade başarılıdır. Bundan yola çıkarak; dünya, sadece kişisel ilgilerine değil; kendileri için yazarlar, editörler ve yayıncılar tarafından çizilen haritaya da bağlı olarak, farklı insanlara farklı görünür.”(Cohen, 1963, s. 13).

Cohen'in bu fikri ortaya atmasından üç yıl sonra, ABD'li sosyologlar Kurt Lang ve Gladys Engel Lang bu yaklaşımı geliştirmişlerdir. Lang ve Lang 1966 yılında Reader in Public Opinion and Communication adlı bilimsel yayında yer alan “Kitle İletişim Araçları ve Oy Verme” (Mass Media and Voting) başlıklı makalelerinde kitle iletişim araçlarının dikkati belirli konular üzerine çektiğini vurgulamışlardır. Bu araçların, siyasi

figürlerin kamusal imajlarını inşa ettiklerini ortaya atan Lang ve Lang, “(Kitle iletişim araçları) sürekli olarak kitle içindeki bireylerin ne hakkında düşünmeleri, bilmeleri ve hissetmeleri gerektiğini öne süren amaçlar sunmaktadır” (Lang ve Lang, 1966, s. 468) ifadeleriyle gündem belirleme kuramının en önemli unsurlarından olan ve Cohen’in dikkat çektiği kitlenin “ne hakkında düşünmesi” gerektiği yaklaşımına, “ne hakkında bilmeleri ve hissetmeleri gerektiği” unsurlarını da eklemişlerdir.

Gündem belirleme kuramın ilk sistematik çalışması McCombs ve Shaw (1972) tarafından yapılmaya başlanmıştır. Gündem belirleme kavramının isim babaları Maxwell E. McCombs ve Donald L. Shaw’dır. 1968 yılında gerçekleştirilen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) başkanlık seçimi döneminde, medya gündemindeki konuların önemlilik sıralaması ile aynı konuların Chappell Hill’deki kararsız seçmenlerin zihnindeki önemlilik sıralaması arasında herhangi bir ilişki olup olmadığını inceleyen bu çalışmada, bilim insanları, “gündem belirleme” kavramını tanımlamışlar ve “kitle medyasının bir işlevi” olarak söz etmişlerdir (McCombs ve Shaw, 1972).

McCombs ve Shaw, söz konusu makalelerinde açıkladıkları sonuçları dayandırdıkları çalışmalarında, kitle iletişim araçlarının, kamuoyunun gündemini belirleyip belirlemediğini, eğer belirliyorsa ne yönde belirlediğini test etmek için ABD’de 1968 yılında yapılan başkanlık seçimlerinin medyadaki yansımalarını incelemişlerdir. ABD’nin Kuzey Carolina eyaletindeki Chapel Hill kasabesindeki seçmenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, medyanın siyasi konularla ilgili olarak seçmeni etkileyerek onun gündemini oluşturdukları tezini temel alarak bir dizi alan ve içerik analizi yapmışlardır. Beş adet günlük gazete, (New York Times, Raleigh Times, Raleigh News and Observer, Durham Sun, Durham Morning Herald), iki haber dergisi (Newsweek, Time) ve iki televizyon kanalının (NBC News, CBS News) haberleri analize tabi tutulurken kararsız seçmen üzerinde de alan araştırması gerçekleştirmişlerdir (McCombs ve Shaw, 1972, s. 183).

McCombs ve Shaw (1972:185) yaptıkları bu çalışmada şunları dile getirdiler: “Başkanlık seçimlerine sadece belli bir kesim katılım gösterdiği için, bundan daha da az kişi adayları bizzat görebildiği için insanlar arası iletişimde bilgi akışı birincil olarak ana akım medya haberlerine dayanmaktadır. Ulusal politikanın ana bilgi kaynağı medyadır. Pek çok kişi için kitle iletişim araçları yaklaşık olarak hem en iyi hem de en kolay ulaşılabilir siyasal gerçeklikleri yansıtmaktadır.” Sonuç olarak çalışmada medya gündemi belirlediğini tespit etmişlerdir.

McCombs ve Shaw, kamu gündeminin mi medya gündemini, yoksa medya gündeminin mi kamu gündemini etkilediği biçimindeki soru karşısında Charlotte şehrindeki 1972 Amerika başkanlık seçimlerini incelemişlerdir (Severin ve Tankard, 1994, s. 370-373; Yüksel, 2001, s. 37). 1968 yılındaki çalışmanın üzerinden dört yıl geçtikten sonra, 1972 yılında yapılan ABD başkanlık seçimleri, McCombs ve Shaw için hipotezlerini sınama yolunda yeni bir aşamayı oluşturmuştur. McCombs ve Shaw, 1972 yılında daha uzun zaman dilimine yayarak gerçekleştirdikleri araştırmalarını, ABD'nin Kuzey Carolina eyaletindeki Charlotte şehrinde hayata geçirmişlerdir. Bu araştırmalarında McCombs ve Shaw sadece medya gündemi ve kamuoyu gündemi arasındaki bağıntıyı değil, "zaman" değişkenini de değerlendirmeye almışlardır. Bu araştırmalarında McCombs ve Shaw, medyanın sadece bir konunun kamuoyunda önemlilik derecesini arttırdığını değil; konuların, izleyicilerden yankı bulmadan önce medyada belirgin hale geldiğini de göstermiştir. Bu çalışma, gündem belirleme yaklaşımının, hipotezden tam olarak bir kurama doğru gelişmesini mümkün kılan nedensel ilişkiyi ileri süren ampirik bir kanıt sağlamıştır (McCombs ve Shaw, 1972).

Seçmenlere kampanyada dile getirilen sorunlarla ilgili bilgileri hangi kaynaklardan sağladıklarının sorulduğu Charlotte çalışmasında seçmenlerin gündemi; medya, siyasal reklamlar ve diğer kişilerin gündemleri ile karşılaştırılmıştır. Haziran ve Ekim aylarında ayrı ayrı gerçekleştirilen anketlerden elde edilen veriler yaygın televizyonların gündeminin kamu gündemini önemli oranda etkilediğini, yerel gazetenin etkili olmadığını, siyasal reklamlarla kamu gündemi arasındaki ilişkinin düşük bulunduğunu, bireyler arası iletişimin kamu gündemini yerel gazetenin gündemi ile yakınlaştırırken, ulusal medyanın gündem belirleme etkisini zayıflattığını ortaya çıkarmıştır. Nedenselliğin yönünün belirlenmesi için ise bilim insanları iki farklı döneme ait gündemleri çapraz bağlantı yöntemiyle karşılaştırmışlar ve Haziran'daki Charlotte Observer Gazetesinin gündemi, eş deyişle medya gündemi ile Ekim'deki yalnızca bu gazeteyi okuyan 178 kişilik panel grubu üyelerinin gündemi, eş deyişle seçmen gündemi arasındaki bağlantı, Haziran'daki seçmen gündemiyle Ekim'deki medya gündeminden daha büyük bulunmuştur. Eş deyişle medya gündeminin kamu gündemini belirlemedeki etkisinin tersi durumdan daha büyük olduğu belirlenmiştir (Yüksel, 2001, s. 38).

Medya ve kamu gündemlerini gerçek yaşam göstergeleri ile ilişkilendiren Funkhouser'ın çalışması da bir başka önemli kilometre taşıdır. 1973 tarihli çalışmada ortaya konulan medya gündeminin, olayları her zaman gerçek yaşamdaki durumlarıyla

paralellik gösterecek biçimde tam olarak yansıtmadığı bulgusu, daha sonraki çalışmalarda da destek bulmuştur. 1960'ların sorunlarının ele alındığı Funkhouser'ın çalışmasında ayrıca, ABD'de kamu gündeminin medya gündemi tarafından yönlendirildiği sonucuna ulaşılmış olmakla birlikte; yalnızca bir topluluktaki kamu ve medya gündemlerini karşılaştıran Chappel Hill çalışmasının bulguları daha geniş bir alana, ABD ulusal gündemine genellenmiştir (Yüksel, 2001, s. 39).

İzleyen yıllarda Iyengar ve Kinder, laboratuvar deneyleri oluşturarak bir başka ilke imza atmışlardır. Gündem belirleme sürecini birey düzeyinde test eden bilim insanları, deneylere katılan bireylere belirli konularda mesajlar içeren özel hazırlanmış video teypler izlettirmiş ve uyguladıkları anketlerden elde ettikleri veriler ile bu konuları karşılaştırmışlardır. Sonuçta, deneye katılanların izledikleri filmde vurgu yapılan mesajı daha çok aldıkları ve o konuya gündemlerinde daha fazla yer verdikleri bulgusu laboratuvar ortamında ortaya konulmuş ve gündem belirlemenin temel tezi bir kez daha doğrulanmıştır (Yüksel, 2001, s. 40).

İkinci aşama gündem belirleme 1990'lı yılların ortasından itibaren gündem belirleme araştırmalarında önemli bir yer edinmiştir (Weaver,1981). İkinci aşama çalışmalar, gündem belirlemenin geleneksel çizgisi yerine “nasıl düşüneceğini de belirleme” yönünde etkiler taşıdığını ileri sürmektedir (Yüksel,2001:44). McCombs ve diğerlerince İspanyol seçmenler üzerinde yapılan ve 1997'de yayınlanan çalışmada, seçmenlerin adaylara yönelik imajları ile medya haberleri ve reklamları arasında tutum transferini gösteren sıkı bir ilişki bulunmuştur. Bilim insanları medyanın insanların nasıl düşüneceklerini de belirleme gücünün olduğunu ileri sürerek bu duruma ikinci aşama gündem belirleme çalışması demişlerdir (Yüksel, 2001, s. 44).

Takeshita (1997) gündem belirleme yaklaşımının, McCombs ve Shaw'ın yeni ufuklar açan Chapel Hill çalışmasından bu yana, sürekli olarak geliştiğini belirtmektedir. Belli başlı noktalarla buraya kadar sıralanan araştırmalarla birlikte, sürecin değişik yönleri ile yapılan birçok araştırma söz konusudur.

En son araştırma yaklaşımı ise “üçüncü aşama gündem belirleme” adını taşımaktadır. Söz konusu yaklaşımda medya içeriklerinin insanların zihnindeki görüntüleri şablon ya da kalıp halinde belirlediği öne sürülmekte ve buna ilişkin deliller ortaya konulmaktadır.

Son yıllarda çalışılmaya başlayan gündem belirleme ağı modeline göre (Network Agenda Setting) konular ve olaylar arasındaki ikili bağlantılar ve ilişkiler medya

kanalıyla medyanın gündeminden kamunun gündemine aktarılabilir (Vu ve diğerleri, 2014:670). Gündem belirleme ağı modeli olarak adlandırdığımız bu yeni modele göre, haber organları farklı olay ve objeleri birbirine bağlar ve bu bağlantının eş zamanlı olarak kamu zihninde de oluşmasını sağlamaktadır (Guo ve diğerleri, 2012:58). Son yıllarda yapılan bu çalışmalar üçüncü aşama gündem belirleme çalışması olarak adlandırılmaktadır.

1.1.7.2. Önceleme

Iyengar ve Kinder'e göre "önceleme" kitle iletişim araçlarının bazı kavramlara dikkat çekerken diğerlerini görmezden gelmeleridir. Onlara göre kitle iletişim araçlarında yayınlanan haberler hükümetin, politikanın ve adayların değerlendirilme biçimlerini son derece etkiler. Kinder ve Sanders'e göre ise siyasi retoriği kontrol altına almak kamuoyunu etkilemede en büyük gerekliliktir. Medyada yer alan haberler, bazen bazı konuları destekleyip takdir kazandırırken bazılarının gizlenmesini gerçeklerin görülmesini engeller. Bu durum kazanılacak olan durumu ya da kaybedilecek olan durumu ortaya koyar.

Kinder'a göre "önceleme" kişilerin değerlendirme yapacakları konulardaki kriterlerini değiştirir (akt. Chong & Druckman, 2007). Örneğin, bir kişi sürekli çevre haberlerine maruz kalıyorsa haberde yer alan politik aktörleri bu konudaki başarıları ile değerlendirecektir. Ya da bireyler sürekli sağlık haberlerine maruz kalıyorsa haberdeki kişinin başarısını sağlık alanındaki başarıları veya sağlık alanında vaat ettiği politikaları ile değerlendirecektir.

Jo ve Berkowitz ise önceleme kavramını kendi sözleri ile "İnsanlar medyada bir olayı okuduklarında, duyduklarında veya şahit olduklarında benzer düşünceleri hemen aktive olur ve bu düşünceler diğer anlamsal bağlantılı düşünce ve aktivite eğilimlerini harekete geçirir." tanımlarlar. Simon'a göre (2002) bireyler çevrelerinde olan bitenlerden tümüyle haberdar değildir ve medya ele aldığı haberler ile siyasi gündemi kurarken bazı konuları ve aktörleri diğerlerinin önüne çıkararak (priming) kişilerin nasıl değerlendirme yapıp hangi karara vereceğini büyük ölçüde etkiler.

Özet olarak "önceleme"yi medyada bazı haber konularının öne çıkarılıp, sık yer bulması ve kitleleri etkileme süreci olarak tanımlayabiliriz.

1.1.8. Çerçeveleme Kuramı

Gündem belirleme ve öncelikle teorinin ortaya çıkmasına ve gelişimine katkı sağladığı çerçeveleme kuramı bir konuda gündemin belirlenmesini, belirgin bir konunun ön plana çıkarılmasını ve o konunun zihinde kalmasını sağlamaktadır.

1.1.8.1. Çerçeve ve Çerçeveleme

İletişim uzmanları ve siyaset bilimciler genellikle “çerçeve” terimini iki şekilde kullanmışlardır (Druckman, 2001c; Scheufele, 1999 akt. Chong & Druckman, 2007a). İlk olarak, iletişimdeki veya medyadaki bir çerçeve, bir konuşmacı (örneğin, bir politikacı, bir medya çıkışı gibi) bir konu veya olay hakkındaki bilgileri izleyiciye aktarırken kullandığı kelimeleri, görüntüleri, ifadeleri ve sunum stillerini ifade etmektedir (Modigliani, 1987, 1989 akt. Chong & Druckman, 2007a). Çerçeveler veya çerçeveleme kavramı, özellikle “çerçeve analizi” olarak adlandırılır (Goffman 1974).

Çerçeveleme ilk kez 20. yüzyılda yaşayan bilim insanı Goffman tarafından dile getirilmiştir. Goffman insanların gündelik yaşamda sınırlı çerçeveler çizdiklerini ve bu çerçeveler içerisindeki sınırsız nesne, kişi veya şeylerin kendi içerisinde sınırsız anlamlar kazandığını ifade etmiştir. Buna göre çerçeveler içerisinde yer alan nesnelere çerçevelere göre yeni anlamlar kazanmaktadır. Çerçeveler aynı zamanda bir yorumlama şeması olmaktadır ve bu yorumlama şeması içerisinde her nesne tekrardan kendini gerçekleştirir.

Sosyolog Goffman’ın görüşüne göre çerçeveler “bir yorum kalıbı”dır ve kişilere olayları kendilerine göre belirleme, anlama, tanımlama ve etiketleme imkânı verir. Çerçeveleme Kuramının temellerini atan Goffman, yaşadığı dünyayı anlamayan ve çevresinde olup bitenleri, deneyimlediklerini sürekli anlamlandırmaya çalışan bireyler olduğunu varsaymaktadır. Bu noktadan hareketle kişilerin bilgiyi anlamlı bir biçimde yorumlayabilmek ve edindikleri bilgiyi verimli bir şekilde işlemek için yorumsal şemalar veya “birincil çerçeveler” kullandıklarını ileri sürmektedir. Bu nedenle de çerçeveleme hem makro hem de mikro düzeyde bir yapıdır (Scheufele, 1999, s.106). Makro düzeyde “çerçeveleme” habercilerin, haberi sunarken okuyucunun zihninde olan mevcut şemaları vurgulayacak, benimsetecek şekilde sunmak için kullandıkları biçimlerdir. Gazetelerde ya da gazetelerin web sitelerinde, haberlere ayrılan alan sınırlamaları düşünüldüğünde çerçeveleme bir nevi; haberciler için karışık konuların sunumunu kolaylaştırır. Ayrıca çerçeveler, mevcut bilişsel şemaları anımsattığından haberin anlaşılabilirliğini artıran

yardımcı öge konumundadırlar. Mikro düzeyde çerçeveleme ise bireylerin, izlenim edinirken konularla ilgili bilgileri nasıl kullandıklarını ifade etmektedir (Scheufele ve Tewksbury, 2007, s. 11-12).

Goffman'ın çerçevelerin nasıl anlam ürettiği ve deneyimleri nasıl düzenlediği konusundaki araştırmalarına Tuchman ve Gitlin önemli bir katkı sağlamıştır. Bu katkı; haber kuruluşları ve diğer kaynaklar gibi daha yapısal ve ideolojik süreçlerle, çerçeveleri ilişkilendirmeleriyle ortaya çıkmıştır. (Gamson ve Modigliani, 1989, s.3).

Çerçeveleme kuramı, kitle iletişim araçlarının yalnızca haber yapmadığını, habere neyin dahil edilip edilmeyeceğini belirleyerek kamuoyu oluşturduğunu ve kamuoyunun da o konu hakkında nasıl düşüneceğini belirlemektedir. Ensink ve Sauer (2003) çerçevelemenin bir sınır içerisinde ki bir şeyin kendisine ve o şeyin algılama biçimine yeni anlamlar katılmasını ifade ettiğini söylemektedir. Nesnenin bir var olan anlamı vardır. Bu anlam onun varlığıyla birlikte kendisine kazandırılan anlamdır. Bir de sonradan kazanılan anlam vardır. Ensink ve Sauer (2003) nesnenin var olan anlamına ek kazandığı anlamların çerçeveleme ile gerçekleştiğini söylerler. Buradan hareketle, kazanılan bu anlamların, kişinin haber hakkında nasıl düşüneceğini belirlediği söylenebilir.

Çerçeveleme ve iletişim alanında ilk olarak medya çerçevelerinin rolünü araştırmış kişi Entman'dır. Entman'a göre ise çerçeveleme, tarif edilen nesne için belirli bir problem tanımı, nedensel yorumlama, ahlaki değerlendirme ve/veya davranış önerisini desteklemek için, algılanmış bir gerçekliğin bazı unsurlarını seçme ve onları bir iletişim metni içinde daha dikkat çekici yapmaktır (Durur, 2011, s.25).

Çerçeveleme kuramı üzerine çalışan Entman (1993), herhangi bir olay veya durumun ön plana çıkarılmak, algısında değiştirilmek ve genel anlamında yeni bir anlam oluşturmak için ona bir çerçeve çizildiğini ve bunun da genel anlama etki ettiğini söyler. Böylece algılanmış gerçeklik çizilen çerçeve ile yeniden şekillendirilir ve oluşturulur.

Scheufele (1999) dört süreci tanımlayarak çeyrek asırlık bir çerçeve araştırmasını şu şekilde ifade etmektedir (akt. Chong & Druckman, 2007a):

- a) Medya kuruluşları gibi konuşmacıların iletişimde belirli çerçeveleri nasıl seçtiğine odaklanan “çerçeve oluşturma”;
- b) Düşüncede çerçevelerdeki iletişimdeki çerçevelerin yetersizliğini ve işyerindeki kesin psikolojik süreçleri ilgilendiren “çerçeve ayarı”;

c) “Çerçevelerin bireysel düzeydeki etkileri” düşünce çerçevelerinin sonraki davranış ve tutumlar üzerindeki etkisini ifade eder;

d) Vatandaşların eylemlerinin başlangıçtaki çerçeve oluşturma sürecini nasıl etkilediğine bakan “izleyici olarak gazeteciler” (ayrıca bkz. D’Angelo, 2002; Scheufele, 2004).

Çerçeveleme süreçleriyle ilgilenen sosyal bilimler, 1980’lerin ortasına kadar sorunlu olarak başladı, anlam çalışma - fikirleri ve anlamları harekete geçirme ve üretme mücadelesini sürdürmüştür.(Snow & Benford, 2000). Bu perspektiften, sosyal hareketler sadece görülmezken yapısal düzenlemelerden, beklenmeyen olaylardan veya mevcut ideolojilerden otomatik olarak büyüyen mevcut fikirlerin ve anlamların taşıyıcıları olarak yer almıştır. Öte yandan, hareket aktörleri, seçmenler, antagonistler ve seyirciler için ya da gözlemciler için anlam üretme ve sürdürme konusunda aktif olarak rol oynayan belirteçler olarak görülmektedir (Snow & Benford, 2000).

Bunun yanı sıra çerçeveler kolektif eylem çerçevelerinin karakteristik özelliklerine kavramsal ve ampirik dikkatin odaklanmasına ek olarak, hareket bilimcileri aynı zamanda problem belirleyici ve konum belirleme, esneklik ve sağlamlık, kapsayıcılık ve ayrıcalık; yorumlayıcı kapsam ve sonuç; ve rezonans derecesi gibi çerçevelerin değişken özelliklerine yer verdikleri görülmektedir (Snow & Benford, 2000).

Bu süreçlerin her birinde birden fazla rekabet eden karenin rolü büyük ölçüde keşfedilmemiş hale gelmiştir. Örneğin, gazeteciler çerçeve oluşturma sürecine hangi izleyicilerin çerçevelerinin dahil edileceğine nasıl karar veriyor, rakip gazetecilerin ve politikacıların bu seçimler üzerindeki etkisi nedir gibi. (Chong & Druckman, 2007). Her ne kadar bunlar önemli sorular olsa da, burada odaklanılan nokta kitlesel iletişimde birden fazla rekabet eden çerçevenin (çoğu politik bağlamın tanımlayıcı bir unsuru) varlığının izleyicinin çerçevelerini ve dolayısıyla onların tutumlarını nasıl etkilediğidir (Chong & Druckman, 2007).

Dolayısıyla çerçeveleme, insanların bir meselenin belirli bir kavramsallaştırmasını geliştirdiği veya bir konu hakkındaki düşüncelerini yeniden yönlendirdiği süreci ifade eder. Daha kesin bir çerçeveleme tanımı, bireyin tutumunun geleneksel bir beklenti değeri modeli ile başlar (Ajzen ve Fishbein 1980, Nelson ve diğ. 1997b akt. Chong & Druckman, 2007).

Geçtiğimiz on yıl boyunca, iletişim araştırmacıları, haber konularındaki eğilimleri belirlemek, medya yayınları arasındaki kapsamı karşılaştırmak ve medya türleri arasındaki farklılıkları incelemek için çeşitli çerçeveler izlemektedir (Semetko ve Valkenburg 2000 akt. Chong & Druckman, 2007).

Birincisi, bir konu veya olay tespit edilmiştir (Entman 2004, ss. 23–24 akt. Chong & Druckman, 2007b). İletişimde kareye bağlı çerçeve, olay, ya da politik aktör yer alır. Örneğin, sosyal güvenlik reformu için çerçeveler göçmenlik reformu çerçevelerinden farklıdır. Farklı zamanlarda aynı konu bile alternatif çerçevelere yol açabilir (örneğin, 1997-2000 yıllarında sosyal güvenlik reformu için kullanılan çerçeveler 2003–2005'te yapılanlarla aynı değildir). (Chong & Druckman, 2007).

İkincisi, amaç görüşün nasıl çerçevelendiğini anlamaksa, araştırmacının belirli bir tutumu izole etmesi gerekir. Örneğin, bir kişi refah reformuna yönelik genel tutumlara veya alternatif olarak insanların refahın nedenlerinin sebeplerine atfedilebilir. Bu tutumların her birinin altında farklı çerçeveler olabilir. Refah reformuna yönelik tutumları belirleyen çerçeve ekonomik maliyetler, insancılık ve bireycilik konularını içerebilir (Feldman ve Zaller 1992 akt. Chong & Druckman, 2007).

Iyengar (1991) ve Morley (1976), ek çerçeveleme tanımları sunmaktadır. Iyengar'a göre, çerçeveleme, bir ifadedeki veya bir konunun sunumundaki ince değişiklikleri içerir; oysa Morley, çerçeveleri olayların sunulduğu ve bunun sonucunda baskın hale geldikleri “temel kavramsal ve ideolojik” çerçeve olarak görür.

Çerçeveleme anlayışına diğer katkılar arasında Hall (1982), Gamson ve Modigliani (1989), Goffman (1974), Edelman (1993), Hertog ve McLeod (2001, 1995), Sieff (2003), Pan ve Kosicki (1993) bulunmaktadır (akt. Carter, 2013).

Çerçeveler için yapılan tanımlar, metodolojilerine ve anlamlarına göre değişir. Belki de çerçeveleme için en iyi tanım Reese (2001) tarafından sunulmaktadır. Reese'e göre, çerçeveleme “çıkarların, iletişimcilerin, kaynakların ve kültürün bir araya gelmesiyle, mevcut tüm sözel ve görsel sembolik kaynaklar kullanılarak geliştirilen dünyayı anlamak için tutarlı yollar sağlamak” ile ilgilidir. Reese, çerçeveleri, sosyal dünyayı anlamlı bir şekilde yapılandırmak için düzenlenen, sembolik olarak çalışan, sosyal olarak paylaşılan ve zaman içinde kalıcı olan ilkeler olarak tanımlar (Reese, 2001, s. 11). Ve bu tanımın her yönünü sistematik olarak ele alır (akt. Carter, 2013):

• Düzenleme: Çerçeveleme, bilgiyi ne kadar başarılı, kapsamlı veya eksiksiz bir şekilde düzenlediğine göre değişir.

- İlkeler: Çerçeve soyut bir ilkeye dayanır ve kendisinin tezahür ettiği metinlerle aynı değildir.

- Paylaşılan: Çerçevenin, anlamlı olabilmesi ve iletişim kurabilmesi için belirli bir düzeyde paylaşılması gerekir.

- Kalıcı: Aktörlerin önemi, ve zaman içindeki rutin kullanımlarıdır.

- Sembolik olarak: Çerçeve sembolik ifade biçimleriyle ortaya çıkar.

- Yapı: Çerçeveler, karmaşıklıklarına göre değişkenlik gösterebilen tanımlanabilir desenler veya yapılar sağlayarak düzenlenir.

1.1.8.2. İletişim ve Çerçeveleme

Entman'a göre çerçeveleme dört zemin üzerinde kurulmuştur: "İletişimci", "metin", "izleyici", "kültür" ya da "toplum". "İletişim" kökeni Latince "communico" kelimesinden gelen ve "ortaklaşma, paylaşma" manası olan bir sözcüktür (Açıkgöz, 2005, s. 23). İnsan var olduğu andan itibaren bir çevre içerisinde yaşamını sürdürür ve bu çevre ile bir bağ kurar. Çevreden gelen algılar kişinin davranışlarında değişimler yaparak, aynı şekilde çevreye bir algı yaymasına olanak sağlar. İnsanların gündelik yaşamında birbirleri ile ihtiyaçlarını, beklentilerini, amaç ve dertlerini paylaştığı ortak yaşam alanındaki anlaşma biçimine "iletişim" denilmektedir (Kılıç, 2002, s. 16).

İletişim kişilerin dış dünyayı anlatım yoluyla yorumlaması ve anlamlandırmasıdır. Üretmek manasında da kullanılabilen iletişim; kelime, duygu ve düşüncelerin üretilmesi ve bu üretimin dış dünyada anlam bulması kapsamında değerlendirilmelidir. Bütün iletişim tanımlarında iletişim için iki ya da daha çok insanın varlığı, uygun bir ortam ve ileti mesajı bulunması oldukça önemli ve zaruri sayılmıştır (Bursalıoğlu, 1991, s. 116-117).

Entman, iletişimcinin çerçeveleme sürecinde oldukça etkin rol aldığını söyler. İletişimci kendi kurgu dünyasına göre metni yeniden tasarlamaktadır. Bir haberi kendi algısına göre düzenleyen iletişimci, karşı tarafa; çeşitli enformasyon kaynakları, anahtar kelimeler ve klişe öbeklerle haberi çerçeveleyerek sunmaktadır. Bu durum haberin karşı tarafa yansıtılıp algılanmasında yönlendirici rol oynamaktadır. Örnek olarak magazin haberlerini ele alalım. Önce İngiltere'de denenilen daha sonra ABD'ye geçen magazin gazeteciliği, ABD'de çok fazla tutulmuş ve halka dönük ucuz ama halkın ilgisini çekecek haberleri yayınlama anlayışına yerini bırakmıştır. ABD'de iki önemli isim magazin haberciliğine yön vermiştir: James Gordon Bennett ve Joseph Pulitzer. Özellikle Pulitzer

“yellow journalism” adı verilen sansasyonel haber akımını ortaya çıkarmıştır. Bu haber anlayışında sansasyonel, ilgi çekici ve genellikle halkın duygularına derin tesir eden haberler yer almaktadır. Örneğin; bir öğretmenden beklenmeyecek şekilde bir tecavüz veya taciz haberinin manşette yer alması bu tarz bir haberdir. Bu haberler temelde tiraj arttırmayı ve gazetenin satışında bariz değişiklik yaratmayı amaçlayan haberlerdir (Tılıç, 2001). Günümüz magazin haberlerinde kadın kimliği konusunda tartışmalıdır. Kadın kimi haberlerde cinsellik, dış görünüş veya çeşitli şekillerde ön plana çıkmaktadır. Bu durum özellikle toplumun feminist kesimini kızdırmaktadır. Entman’ın iletişimci kavramında magazin haberi yazacak olan bir iletişimci olduğunu düşünelim. Herhangi bir haberde gazetecinin ön plana çıkmasını istediği kimliği gösterme biçimleri vardır. Gazeteci dilerse kadını istediği kimlikte ön plana çıkarabilir ve topluma yansıtabilir. Burada izleyici faktörü de etkin elemandır. İzleyicinin eğitimi, deneyimleri, alışkanlıkları ve daha birçok özelliği onun hayata bakış açısını etkilediği gibi haberleri algılama düzeyini de etkilemektedir. Bu nedenle iletişimcinin yansıtmaya çalıştığı imajın yanında izleyicinin birikimi de oldukça önemlidir. Kadın haklarına duyarlı bir izleyici, haberi okuduğunda habere çizilen her türlü çerçevede kadın imajının ne şekilde sunulduğunu, kadına değer verilip verilmediğini de önemseyecek ve algılarını bu yönde şekillendirecektir. Haberin sunum şekli, haberde kullanılan dil, kelime seçimi gibi birçok unsur da aynı zamanda habere yönelik algıyı değiştirmektedir. Söylemde yansıtılmaya çalışılan imajın çeşitli kaynaklarla beslenmesi, kişilere yönelik olarak kullanılan dilin düzeyi gibi hususlar aynı zamanda algılayıcıyı da etkilemektedir. Bu iletişim sürecinde yer alan alıcı, mesaj ve kanal öğelerinin birbiri ile uyumlu olması doğru bir iletişim gerçekleşeceğini savunan görüşü de destekleyen bir anlayışı simgelemektedir.

Çerçeveleme sürecinde toplum veya kültür, çoğunluğa dayalı çerçevelemeyi çizmektedir. Bir toplumun yapısında kadına, çocuğa veya herhangi bir konuya dair genel bakış açısı oluşmuş ve alışkanlıklar buna göre şekillenmişse, genel algı da o yönde olmaktadır. Bu nedenle hakim olunan kültür yapısı, toplumsal değerler gibi birçok özellik haber algısını etkilemektedir.

Van Gorp (2007) toplumun çizdiği çerçeveler içerisinde bireyin algılarının şekillendiğini, bu nedenle toplumun sosyal inşa sürecinde birey algılamasının sınırlandırıcı bir etkisi olduğunu söylemektedir. Toplum çizdiği çerçevelerle bireyin algısı altında oluşan her şeyi doğal ve normal hale getirmektedir. Örneğin; Türkiye’deki kadınlara yönelik namus cinayeti haberlerini ele alalım. Kadınların Türkiye’de cinsellik

hususundaki baskılı yaşamlarının temeli geleneksel Türk aile yapısına bağlıdır ve bundan kaynaklanmaktadır. Türkiye; kadının kuma olduğu, ikinci eş olmayı kabul ettiği, başlık parası ile evlendirildiği dönemleri geçirmiş, tüm bu dönemlerle birlikte kadına dair cinsel algı erkeğin denetiminde şekillenmiş ve oluşmuştur. Namus ile bağdaştırılan ve işlenen kadın cinayetleri, kadınların bir dönem cinsel anlamda bastırıldıklarının en önemli göstergelerindedir. 2017 yılında yapılan araştırmalara göre, son 8 yılda Türkiye’de toplam 1915 kadın, namus cinayetine kurban giderek öldürülmüştür. İstatistiklerde yer alan rakamlar arttıkça da gitgide toplumda kadının namus cinayetine kurban gitmesi olayları normalleşmiş ve toplum eskiye oranla bu konuya ilişkin haberlere daha az tepki vermeye başlamıştır (<https://www.ntv.com.tr>, 2017).

Haberlerin de bir tüketici kitlesine seslendiği düşünüldüğünde; yapılan bir haberde, herhangi bir konuya yönelik sunulan bakış açısı, aynı zamanda bir imaj çalışması olarak da değerlendirilebilir. Haberi okuyan kişi; ilgili haberciye, gazeteye veya kuruma yönelik bir algı geliştirdiği gibi haber nesnesi ve topluma yönelik de bir kanaat oluşturur. Burada aslında, soyut bir alışveriş durumu bulunmaktadır.

Çerçeveleme süreci; bağımlı ve bağımsız çeşitli değişkenleri içermektedir. Haber çerçeveleme ekseninde bir örnek vermek gerekirse; haberin yazılması sürecinde metnin ele alınış biçimi bağımsız değişken iken toplumun bir konuya yönelik zamanla değişen bakış açısı ise bağımlı değişkendir. Haber üretimi sürecinde, bağımsız olan ve bağımsız olan ögeye bağlı olarak değişebilen bağımlı öge oldukça fazladır.

Özarslan (2007), bir haberin çerçeveleme etkisi oluşturması üzerinde; çıkar gruplarının, gündemin, medyadaki bireylerin ve ülke yöneticileri gibi birçok kişinin etkisi olduğunu söylemektedir. İletişimciler olarak adlandırılan bu grup, haberin etki etmesinde yönlendirici özelliği olan kişilerdir.

Çerçeveleme etkisinin türleri de bulunmaktadır. Mevcut haberin etkinleştirilmesi, var olan kanıyı değiştirmesi veya dönüştürmesi ve tutumsal bir etki yaratması süreçlerini içeren bu etki türleri, Çetin ve Toprak’ın (2016) çalışmasında derlenerek ele alınmış ve Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Çerçeveleme etki türleri

İsim	Tanım	Mekanizma
Etkinleştirme Etkisi	<ul style="list-style-type: none">- Mevcut şemaların etkinleştirilmesi,- Mükerrer etkinleştirme (önceleme)	<ul style="list-style-type: none">- Kısa dönemli uygulanabilirlik- Uzun dönemli erişilebilirlik
Dönüştürme ve Oluşturma Etkisi	<ul style="list-style-type: none">- Mevcut şemaların medya çerçevesine uygun olarak dönüştürülmesi- Tamamen yeni şemaların veya şemalar arasındaki bağlantıların oluşturulması	<ul style="list-style-type: none">- Uyumlu ve birikmeli medya sunumu- Şemaların alt türlere ayrılması
Tutumusal Etki	<ul style="list-style-type: none">- Mevcut tutumlar veya kanaatler arasında değişim	<ul style="list-style-type: none">- Tutumların bilişsel unsurunda değişiklik yaparak tutumların değerlendirmeci unsurunda değişim sağlama

Tablo 1.1'e göre bir haber öncelikle uzun ve kısa vadede bir etki yaratmaktadır. Var olan etkinin adlandırılmasının ardından haberin içselleştirilmesi süreci gelir. Bu süreçte geçmiş bilgiler ya yeni bilgi ile birlikte bir dönüşüme uğrar ya da yeni bir bilgi oluşmasını sağlar. Aynı zamanda bu süreç, mevcut kanaat ve tutumların da zaman içerisinde gerek bireysel gerek toplumsal anlamda değişime uğradığı bir süreçtir.

Haberlerin hazırlanışı esnasında gazeteciler tarafından oluşturulan çerçeveler, konunun nasıl anlaşılacağıyla ilgili okuyucuyu yönlendirmekte ve sınırlandırmaktadır. Bu yönlendirme de genellikle haberi hazırlayan kurumun sahiplik yapısı ve ideolojik görüşü ile örtüşmektedir. Bu sayede de hedef kitle konuyla ilgili alınması istenen mesajları alıp, olayla ilgili diğer mesajları gözden kaçırmaktadır. Özellikle çerçevenin nasıl kurulacağı, mesajın tonu, haberin sunum sıklığı hedef kitlede farklı etkilere sebep olur. Yani diğer bir deyişle çerçeveler gerçeklik algısını etkilemektedirler.

1.1.8.3. Çerçeveler Nasıl Oluşturulur?

Art (1996), diğerleri arasında (Fine 1995, Johnston 1995, Steinberg 1998), gazetecilerin "potansiyel okuyuculara hitap edecek çerçeve özelliklerini" nasıl seçtiğini incelemenin ötesinde, "çerçevelerin nasıl yapıldığına" dair çok az şey bildiğini belirtmiştir (Hart 1999 akt. Snow & Benford, 2000).

Çerçeve oluşturmak için öncelikle iletişim profesyonelleri özellikle de gazeteciler, belirli zaman ve mekân kısıtlamaları dahilinde bir hikâye anlatmalı ve bunu geniş ve çoğu zaman heterojen bir kitle için erişilebilir kılmalıdır. Bunu yapmanın tek yolu bilgiyi yapılandırmak, mesajın anlaşılmasını sağlayan yorumlayıcı bir çerçeve oluşturmaktır. Metinlerin hazırlanmasında gazeteciler, gerçeğe bir şekilde anlam vermek ve basitleştirmek için ve halkın çıkarlarını korumak için çerçeveler kullanırlar (Valkenburg, Semetko ve De Vreese, 1999 akt. Ardèvol-Abreu, 2015).

Çerçeveleme teorisi, gazeteciliğin nesnellik konusundaki eski tartışmaya yeni bir bakış açısı getirmektedir. “Gazetecinin gerçekliğin salt bir yansıması olması mümkün mü? Fikirleri titizlikle gerçeklerden ayırmak mümkün mü? Gerçekler dokunulmaz ve yorumlardan çok mu sık tekrarlanıyor?” sorusu bu noktada önemlidir (Ardèvol-Abreu, 2015).

Sádaba-Garraza (2001) için, “çerçevencilik kuramının nesnelciliğe verdiği cevap, postülatları inkar etmektir, çünkü gazeteciler ne olduğunu anlattıklarında gerçeği çerçevesiyorlar ve bakış açılarını veriyorlar” (Ardèvol-Abreu, 2015).

Çerçeve kavramı, haber olacak olayların seçiminde (gündem oluşturma) ve haberlerin yoğunlaşacağı olayın yönlerine karar verirken (çerçeve oluşturma), haber değerleri veya kriterleri ile birleştirir. Bu nedenle, yeni bir eserin hazırlanmasına uygulanan anlatı kuralları, kimin neyi ne amaçla kullandığı sorularına cevap vermeyi içerir. (Ardèvol-Abreu, 2015).

Oysa haber metninde verilen bilgiler, okuyucuların kendi düşüncelerini ortaya koymalarına yol açabilecek ham veri birikimi değildir: haber mesajları, haberin aktörleri, taşıdıkları eylemleri vurgulayan anlatı teknikleriyle gerçeğin yorumunu oluşturur (Ardèvol-Abreu, 2015).

Peki bir haber medyasının ve gazetecilerin çerçeve oluşturma sürecinde gerçekten rolü nedir? Çerçeve inşasında başka hangi güçler devreye girer? Tüm çerçeveleme çalışmalarının gazeteci ve medyaya bağlı olduğunu düşünmek saf ve haksızlık olur. Entman, kendi görüşüne göre, çerçevenin aynısı olmayan haber yapılandırılmasında rol oynayan etkileri özetlemek için matematiksel bir formül kullanır (Ardèvol-Abreu, 2015). Medya çerçeveleri haberlerin özniteliğidir, bireysel çerçeveler ise bilgi ve bilişsel şemalardır. Entman’a göre medya çerçeveleri, haber öyküsünü teşvik edici şekilde düzenlemek için kendi kaynaklarını (yazılı veya sözlü, hareketsiz görüntüler, hareketli görüntüler, sesler ve her türlü görsel unsurlar vb.) kullanılması yoluyla oluşturulur.

Çerçeveler sorunun tanımı, nedenlerin yorumlanması, ahlaki bir değerlendirme ve önerilen bir çözüme işaret etmektedir (Ardèvol-Abreu, 2015).

Çerçeve düzenlemesinin nasıl gerçekleştiği ya da bir başka deyişle, medya çerçevelerinin kamusal çerçeveler haline gelmesi ve bireylerin, toplumun tutumunu, görüş ve davranışlarını nasıl etkilediği hakkında gerçek bağlamlarda çok az çalışma vardır (Edy ve Meirick, 2007 akt. Ardèvol-Abreu, 2015). Ampirik araştırma, medya çerçevelerinin varlığını analiz etme, ölçme ve karşılaştırma eğilimindedir (örneğin, Aruguete, 2010; D’Haenens ve De Lange, 2001; Igartua ve diğerleri, 2005; Semetko ve Valkenburg, 2000). Diğer çalışmalar, deneysel koşullar altında, bireylerin özellikle çalışma için oluşturulan ve farklı terimlerle ifade edilen belirli bilgi parçalarına verdikleri yanıtları ölçmektedir (örneğin, Price, Tewksbury ve Powers, 1999; Valkenburg Semetko ve De Vreese, 1999). Bununla birlikte, medya çerçevelerinin doğal ortamlarda nasıl kamusal çerçeveler haline geldiğini anlatan ve tanımlayan yeterli deneysel çalışma yoktur (Ardèvol-Abreu, 2015).

Teorik bir bakış açısına göre, çerçeveleme işlemi aşamalı bir şekilde gerçekleştirilecek ve alıcılardaki etkileri, gündem ortamında belirsizliğin aktarılmasıyla gerçekleşen şekilde artırabilen veya hafifleten koşullandırma etkilerine ve faktörlerine maruz kalacaktır (Ardèvol-Abreu, 2015).

Rhee (1997) için, çerçeveleme üç adımda gelişecek sosyo-bilişsel bir süreçtir (akt. Ardèvol-Abreu, 2015):

- a) Bilgilendirici mesajın alınması;
- b) Bilginin bütünleşmesi ve bu, algılanan bilgilerin bir kısmının anlaşılması ve ezberlenmesi,
- c) Söylemsel bir modelin oluşturulması.

Çerçeve analizi, medya teorisinin yanı sıra sosyolojideki kökenlerine de sahiptir. Erving Goffman (1974) konuyla ilgili kapsamlı bir şekilde yazdı ve sosyal olguları açıklamak için çerçeve analizini kullanan ilk sosyologlardan biriydi.

Goffman'a göre, çerçeveler, sosyal olayları ve bizim bunlara öznel katılımımızı yöneten organizasyon ilkelerine uygun olarak oluşturulan bir durumun tanımlarına atıfta bulunmaktadır (Goffman, 1974).

Çerçeveler, olguları düzenlemeye yardım eder ve olgular daha büyük bir çerçeve sistemine gömülerek anlam kazanırlar (Gamson et al., 1992). Çerçeveler, halka neyin önemli olduğuna dair referanslar sunduğu için medyanın büyük bir gücü konumundadır.

1.1.8.4. Çerçevelerin İşleyişi

Haber çerçeveleri bir konuda gündemin belirlenmesini, belirgin bir konunun ön plana çıkarılmasını ve anılmasını sağlamaktadırlar. Diğer bir deyişle haberin konuşulma çizgisini ve sınırını belirlemektedirler. 1940'lı yılların başlarında çerçeveleme teorisi üzerine yapılan çalışmalar psikoloji, konuşma iletişimi, örgütsel karar verme, ekonomi, sağlık iletişimi, medya çalışmaları ve siyasal iletişim gibi disiplinlerde ilgili davranışları anlamak ve araştırmak için yapılmıştır. (Hallahan, 1999, s. 205).

Baysha ve Hallahan (2004), çerçevelemeyi dört aşamaya ayırmaktadır. Birinci aşama 1920'lerden 1930'lara kadar, "Birinci Dünya Savaşı propagandasının ve medya mesajlarının insanların tutumları ve inanışlarına etkisi" üzerine yapılan araştırmalardan oluşturulmuştur (Scheufele, 1999, s. 107). 1930'lardan 1960'lara kadar olan dönemi kapsayan ikinci aşamada, medya araştırmacıları, medyanın en büyük etkisinin "mevcut tutumların pekiştirilmesi" olduğuna inandıkları için tutum değişikliğindeki kişisel deneyimin önemini incelemiştir (Baysha ve Hallahan, 2004, s. 234). 1970'lerden 1980'lere kadar olan üçüncü aşama araştırmaları, bir konuyla ilgili önceden bilgi sahibi olduğu varsayılan kişilerin karar alma ya da değerlendirme sürecinde çerçevelerin gücünden bilişsel olarak etkilendiğine odaklanmıştır (McLeod ve Detenber, 1999, S. 7). 1980'lerden günümüze kadar olan dönemi kapsayan dördüncü aşama ise kitle medyasının hem güçlü hem de sınırlı etkilerinin unsurlarını birleştirerek medya ve izleyiciler arasındaki ilişkiden doğan toplumsal inşaya değinir.

Genel olarak, çerçeveleme "bireylerin veya grupların dış çevrelerini anlamlandırma sürecini" ifade eder (Boettcher, 2004, s. 332). Scheufele'a göre çerçeveleme, konuyu daha belirgin hale getirerek değil, gelen bilgilerin yorumlanmasını etkileyen şemalar sunarak izleyicilerin meseleler hakkındaki düşüncelerini etkiler (Scheufele, 2000, s. 1530). Entman'a göre ise çerçeveler bazı noktaları seçerek iletişimde onları daha belirgin hale getirir.

Entman (1993) haber çerçevelerinin temelde "problemi tanımlamak", "nedenleri tanımlamak", "ahlaki yargılarda bulunmak" ve "tedavi önermek" gibi işlevleri olduğunu söyler. Herhangi bir konudaki haber, öncelikle bir problemi belirler. Bu problem geçmiş, bugün veya geleceğe yönelik herhangi bir konuda olabilir. İkinci bir husus probleme giden yoldaki nedenleri belirlemek ve sıralamaktır (Entman, 1993).

Çerçeveleme için araştırmacılar, teoriyi ilerletmek ve geliştirmek için tanımında farklılıklara gitmişlerdir. Bu tanımlar arasında tutarsızlıklar ve farklılıklar olsa da hepsi çerçevelerin kamuoyunu etkilediğini öne sürmektedir.

1.1.8.5. Haber İnşası Olarak Çerçeveleme

Gündem Belirleme, haberlerde sunulan olay ve durumların halk tarafından nasıl algılandığını incelediği için her ne kadar çerçeveleme ile ortak ilgiyi paylaşsa da çerçeveleme, gündem belirleme kuramının ötesine geçerek bireylerin ne hakkında konuşup düşündüklerini değil haberdeki konular hakkında nasıl düşündüklerini inceler (Pan ve Kosicki, 1993, s. 69; McLeod ve ark. 2002, s. 230).

Gerçekliğin inşasında haberlerin rolü ile ilgili araştırmalar yapan yazarlar, çerçevelemeyi iletişim metninin bireylerin algı ve tercihlerini (gerçekliğin bazı yönlerini seçip diğer yönlerini ihmal ederek) biçimlendiren süreç olarak kabul etmektedirler (Entman, 2007, s. 164). Ayrıca çerçeve oluşturma konusunda yapılan çalışmalar, medyanın bir konu ya da problemi nasıl çerçevelediğini ve bunun insanların konuyu anlamasını nasıl etkilediğini de inceler (Takeshita, 1997, s. 23).

Editörlerin ve muhabirlerin seri şekilde ve sürekli olarak haber üretebilmeleri için belli başlı evrensel habercilik kurallarını kullandıkları bilinmektedir. Olay/olgu/fikir/sorunun kitlelere haber olarak verilebilmesi için taşıması gereken zamanlılık, mesafe, önemlilik, ilgi çekicilik, ilginçlik, yakınlık, tanınmışlık, geçerlilik, sıklık, bolluk, benzerlik, insan ilgisi, bağlantılar, seçkincilik, kişiselilik, olumsuzluk gibi haber değeri olarak ifade edilen bu kurallar haber editörlerinin ve muhabirlerin haber sunumlarına yansımaktadır. Bunun sonucunda da belli haberci temaları ve bakış açıları haber akışına hâkim olabilmektedir (Price ve ark. 1997, s. 482).

Editörler ve muhabirler yalnızca seri ve sürekli olarak haber üretebilmek için değil aynı zamanda içinde buldukları toplumsal meseleleri, halkın değerleri bazında inşa edebilmek için de çerçeveleri kullanırlar (Shah, 1999, s. 11).

Pek çok sosyolojik araştırmaya göre haber çerçeveleri, bir konuya önem kazandırma sürecinde sözlü ve görsel materyaller kullanılarak meselelerin oluşturulmasını ve gündem olmasını sağlar. Bunun sonucunda da medya toplumsal meselelerin oluşturulması ve çözüme kavuşmasında rol oynar (Jasperson ve ark. 1997, s. 205- 206).

1.1.8.6. Haber Çerçevelerinin Sınıflandırılması

Haber çerçeveleri hakkında yapılan araştırmalar bir bütün olarak incelendiğinde, tür (içeriğe ilişkin) çerçeveler ve biçimsel (konuya ilişkin) çerçeveler inceleyen araştırmalar arasında ayırım yapılabilir (de Vreese, 2005 s. 55). Biçimsel çerçeveler sadece belirli konular veya olaylar için önemlidir. Tür çerçeveleri ise geniş konular yelpazesine uygulanarak konusal, kültürel veya zamansal sınırlamaları aşabilir (de Vreese ve Boomgarden, 2003, s. 363).

1.1.8.6.1. Biçimsel (Konuya İlişkin) Çerçeveler

Haber çerçeveleri içerisinde yer alan biçimsel çerçeveler, haberde yer alan konuya ilişkin bir sınır, ayırım çizilmesini, kural konulmasını ifade etmektedir. Iyengar, biçimsel çerçeveleri kendi içerisinde “epizodik çerçeveler” ve “tematik çerçeveler” olmak üzere ikiye ayırmaktadır (Iyengar, 1991, s. 14). Iyengar’a göre epizodik haber çerçevesi belirli olaylara veya belirli vakalara odaklanıp daha duygusal şekilde haberi sunarken, tematik haber çerçevesi sorunları ve olayları genel bir bağlamda ele alır.

Epizodik çerçeveleme haberde yer alan konunun içerisindeki bölümlerden birinin seçilerek haberin bu şekilde çerçevenmesini ifade etmektedir. Iyengar’a göre; medya haberleri belli hikayeler etrafında biçimlendirmekte ve okuyucuya öyle sunmaktadır. Diğer bir deyişle, durumu belli bir olay örgüsü etrafına toplamakta ve bir çeşit hikâye anlatıcılığı yapmaktadır.

Epizodik çerçeveleme aynı zamanda bir Halkla İlişkiler terimi olan *spin*’i de akla getirmektedir. Spin, bir olay veya durumun kişinin lehine gelişmesi adına yapılan tek taraflı çalışmaları ifade etmektedir. Özellikle siyasi alanda kullanılmaya başlanan spin kavramı, herhangi olumsuz bir durum veya haberi olumluya çevirebilmek adına medya ve çeşitli güçlerin o kişi ile ilgili olumlu ve destek içeren mesajlar yayınlamasını ifade etmektedir (Görgün, 2006, s. 311).

1991 Senesinde Birinci Körfez Savaşı sırasında Irak’ın Kuveyt’i işgali sürecinde bu hareketin desteklenip desteklenmemesi anlamında insanlar ikiye ayrılmıştır. Bu dönemde ABD Başkanı Bush’a medyadan çok sayıda destek gelmesi bir spin, yani epizodik çerçeveleme örneği oluşturacak haberlerin oluşmasına olanak sağlamıştır. Amerikan kamuoyunda medyanın spini etkili şekilde kullanması; ABD ordusu karşıtlarının görmezden gelinmesi, savaşta Amerika karşıtı haber yapılmasına engel

olunması, Bush’u övücü nitelikte haberlerin baskın şekilde kendini göstermesi ile ortaya çıkmıştır (Felman, 1993, s. 33).

Tematik çerçeveler ise konuya ilişkin çerçevelerdir. Kimi haberlerde haber birden çok unsurdan oluşmasına rağmen bir konu çok daha fazla ön plana çıkar. Bu durumda haber tematik bir çerçeve içerisinde sunulmuş sayılır. Tematik çerçeveleme ile daha çok problemin oluştuğu şartların üzerine ışık tutulur diyebiliriz.

1.1.8.6.2. Tür (İçeriğe İlişkin) Çerçeveler

Habercilik hakkındaki araştırmalar, haberciliğin rutinleştirmeye bağlı olarak genel haber çerçeveleri ortaya çıkardığını gösterir. Bu çerçevelere “tür çerçeveleri” ya da “yapısal konular” dendiği gibi “habercilik kalıpları” da denmişti (Koenig, 2006, s. 64). Bu çalışmada literatürdeki istikrarın devam edebilmesi ve anlam bütünlüğünün korunması amacıyla “tür çerçeveleri” olarak bahsedilecektir.

Medyada yer alan konuların kişileri etkileme biçimleri ve sonuçları ile ele alındığı haber çerçeveleri türe ilişkin çerçevelerdir. Valkenburg, Semetko ve De Vreese’in yaptıkları araştırmalarda beş “tür çerçevesi”nin medya söylemlerine hâkim olduğu bulunmuştur. Semetko ve Valkenburg’un tündengeline dayalı olarak oluşturdukları bu beş çerçeve;

- *Sorumluluk çerçeveleri* bir meseleye veya probleme neden olma veya çözüme sorumluluğunu hükümete, bir bireye veya bir gruba atar,
- *Çatışma çerçeveleri* izleyici ilgisini çekmek için bireyler, gruplar veya kurumlar arasındaki çatışmayı anlatır,
- *İnsani ilgi çerçeveleri* insan yaşamına dair hikayeleri ve duygusallığı öne çıkarır,
- *Ahlaki çerçeve* problemi veya konuyu dini inançlar veya ahlaki prensipler bağlamında ele alır
- *Ekonomik sonuçlar çerçeveleri* konuları bireyler, gruplar, kurumlar, bölgeler veya ülkeler için doğuracağı maddi yararlar veya maliyetler bakımından anlatır (Semetko ve Valkenburg, 2000, s. 95).

Bu çerçeveler Semetko ve Valkenburg tarafından medyada yer alan haberlerin ayrıntılı bir içerik analizi yapılması ile tespit edilmiştir. Araştırmacılar, bu çerçevelerle ilgili deney yapmışlar ve sonuç olarak tür çerçevelerinin etkisini ispatlamışlardır. Yapılan araştırmada dört deneysel grup ve bir kontrol grubu belirlenmiştir. İki farklı haber okutulan denekler, yandan haberleri okurken çağrışım yapan tüm düşünceleri

sıralamışlardır. Sonuçlar incelendiğinde elde edilen sonuca göre medyanın sıkça kullandığı tür çerçevelerinin bireyleri etkilediği ortaya konmuştur. (Valkenburg ve ark. 1999 s. 565).

Bu çalışmada Semetko ve Valkenburg'un araştırmalarında kullandığı sorular kullanılmıştır.

İnsani ilgi/ilişkiler çerçevesi: Bu çerçeve bir olayın, problemin, konunun sunumuna duygusal bir yaklaşımla insani bir bakış açısı getirmektedir (Valkenburg ve ark. 2000, s. 95). Aşağıdaki çerçeveler, bu araştırma kapsamında incelenen gazete haberlerinde önümüze çıkmaktadır:

- Haber, iktidar ya da muhalif gruplar tarafından verilmiş bir sözü içeriyor mu?
- Haber, empati, şefkat, öfke, nefret veya merhamet duygularını çağrıştıran kelimeler ya da kişiler kullanıyor mu?
- Haber, konu hakkında bir portre (kişi) örneği sunuyor mu?
- Haber bireylerin, grupların sorundan nasıl etkilendiğinin altını çiziyor mu?
- Haber, empati, şefkat, öfke, nefret veya merhamet duygularını çağrıştıran görseller kullanıyor mu?
- Haber, bireylerin ya da grubun kişisel, özel yaşamlarına değiniyor mu?

Çatışma çerçevesi: Bu çerçeve kişilerin, grupların ya da kurumların arasındaki çatışmaları öne çıkarır. Semetko ve Valkenburg (2000) araştırmalarında, çatışma çerçevesinden bahsederken bu çerçevenin en çok kullanılan ikinci çerçeve olduğunun altını çizmişlerdir. Aşağıdaki çerçeveler bu araştırma kapsamında incelenen haberlerde karşımıza çıkmaktadır:

- Haber, halk, iktidar, kurumlar arasında bir anlaşmazlığı içeriyor mu?
- Haberde bir kişi veya kurum başka bir kurum ya da kişiye sitem ediyor ya da suçlamada bulunuyor mu?
- Haberde, bir kişi veya kurum diğer tarafı karşısına alıyor mu?
- Haber, kazanan ya da kaybeden taraf sunuyor mu?
- Haberde taraflar, şahıslar, gruplar, yerel yönetimler veya hükümet eleştiriliyor mu?

Ahlak çerçevesi: Bu çerçeve problemleri daha çok dini ilkelere ya da ahlaki kurallara bağlar. Neuman vd. (1992) ahlak çerçevesinin genellikle gazeteciler tarafından doğrudan değil, dolaylı olarak haberlere yansıtıldığını söylemiştir. Aşağıda yer alan çerçeveler araştırma kapsamında yer alan haberlerde karşımıza çıkmaktadır:

- Haber bir kişinin, kurumun karakterine odaklanıyor mu?
- Haber, yolsuzluklardan bahsediyor mu?
- Haber, problemi dini sonuçlara bağlıyor mu?
- Haber, herhangi bir ahlak dersi veriyor mu?

Ekonomik sonuçlar çerçevesi: Bu çerçeve olayın, problemin ekonomik etkilerini sunmaktadır. Graber, ekonomik sonuçların geniş haber etkisi değerine sahip olduğunu ve genellikle haberlerde gözle görülür şekilde sunulduğunu söylemiştir. Bu çalışmada aşağıdaki çerçeveler haberlerde karşımıza çıkmaktadır:

- Haberde mali kayıplardan ya da elde edilecek kazançlardan bahsediyor mu?
- Haber alınacak ya da alınmayacak bir aksiyonun ekonomik sonuçlarından bahsediyor mu?

Sorumluluk çerçevesi: Semetko ve Valkenburg'un (2000) yaptığı araştırma sorumluluk çerçevesinin en sık kullanılan çerçeve olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sorumluluk çerçevesi, bir olaydan, yaşanan bir problemden kimin sorumlu tutulduğunu ortaya koyar. Aşağıdaki çerçeveler, bu araştırma kapsamında incelenen gazete haberlerinde önümüze çıkmaktadır:

- Haber, yaşanan problemden bir kişinin ya da bir grubun sorumlu olduğunu ileri sürüyor mu?
- Haberde, belli bir ölçüde iktidarın sorunu hafifletebileceğini gösteren atıflar var mı?
- Haber olaya, probleme çözüm öneriyor mu?
- Haber, sorunun acil çözüm gerektirdiğini gösteriyor mu?

1.1.8.7. Çerçeve Kurma

Çerçeveleme kuramını incelerken literatürde karşımıza sık sık çıkan kavramlardan biri de “çerçeve kurma”dır. Çerçeve kurma, Mc Combs ve arkadaşlarına göre gündem belirleme ile aynı temele dayanır (Mc Combs ve arkadaşları, 1997, s. 704). Onlara göre, gündem belirleme kuramı konuların medyada ne kadar sık yer aldığı ile ilgilenirken çerçeveleme kuramı ise konuların medyada hangi özelliklerle yer aldığı ile ilgilenir. Nelson ve arkadaşları bu teoriye karşı çıkmaktadırlar. Onlara göre asıl önemli olan çerçevenin okuyucular tarafından nasıl algılandığıdır. Tversky ve Kahnemann (1973) çerçevelerin var olanı “zihne getirmeyi kolaylaştırıcı” olmasına atıfta bulunurlar. Diğer bir şekilde ifade edecek olursak, bireylerin belli bir konudaki düşünceleri çerçevelerin ulaşılabilirliğinden etkilenir. Nelson ve arkadaşlarının yaptığı çalışma

(1997) çerçevelerin ulaşılabilirliği ile algılanan öneminin ayrı yapılar olup olmadığını incelemiştir. Yapılan çalışma, her iki kavramında çerçeve etkilerini açıklamada yeterli kavramlar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Fakat çerçevelerin algılanan öneminin, ulaşılabilirliğine göre daha etkili ve güçlü olduğu yine bu çalışma sonucunda tespit edilmiştir.

1.1.8.8. Çerçevelemeye Yapılan Eleştiriler

Çerçeveleme teorisindeki en üretken araştırmacılardan biri olan Amerikan siyaset bilimci Robert Entman, 1993'te, çerçevelerin nasıl inşa edildiğini, metinlerde nasıl tezahür ettiklerini ve zihinlerini nasıl etkilediklerini açıklayabilen birleşik bir çerçeve teorisi bulunmadığı konusunda uyarmıştır. Entman, bu teori eksikliğini disiplinin sağlam ve birleşik ilerlemesini karmaşıktırdığını düşünmüştür. Bu heterojen kavramsallaştırma, hem çerçevelerin tanımlanması (medya ve izleyici çerçeveleri ve sosyo-kültürel çevre) hem de bireyler ve izleyiciler üzerindeki etkilerinin ölçülmesi konusunda çok farklı bir metodolojik yaklaşım getirmiştir (Ardèvol-Abreu, 2015).

On dört yıl sonra, Weaver (2007) bir kez daha, çerçeve teriminin hala net bir kavramsallaştırmaya sahip olmadığını ve bir olayın yorumlayıcı şemalarını, bireylerin ve toplumun algılarını, tutumlarını ve davranışlarını etkilediğini, belirli konuların veya nesnelerin niteliklerinin gündemini ve mesajların bulunduğu süreci kapsayan bir pasaport haline geldiğini vurgulamıştır (Van Gorp, 2007, s.60 akt. Ardèvol-Abreu, 2015).

Çerçeve çalışmasına katılan araştırmacılar, bazen çelişkili sonuçlanan bu kavramın tanımlarında büyük bir eşitsizlikle yüzleşmek zorundadır (McCombs, 2006). D'Angelo (2002), çoklu disiplinler ve teorik modeller yoluyla çerçeveleme yaklaşımlarının çeşitliliğinin, medyanın etkileri kadar karmaşık bir olguyu tam olarak anlamının tek yolu olduğunu düşünmektedir (Ardèvol-Abreu, 2015).

Aynı şekilde, Reese (2007), çerçeveleme teorisinin değerinin, nitel ve nicel, deneysel ve yorumlayıcı, psikolojik ve sosyolojik olarak daha yakın hale getirme fırsatını olduğu gibi birleşik bir araştırma paradigması olarak potansiyelinde bulunmadığını düşünmektedir. "Sosyal olarak paylaşılan ve ısrar eden ilkeleri düzenleme" olarak, çerçeveler sembolik evrenin bir parçasıdır ve "sosyal dünyayı anlamlı bir şekilde yapılandırılmamızı sağlar" (Reese 2001: 11 akt. Ardèvol-Abreu, 2015).

Bunun nedeni, sadece mesajın göndericisinde bulunmaktan ziyade, çerçevenin hem gönderen hem de alıcı, (bilgilendirici) metin ve kültür içinde yer almasıdır. Bu

nedenle bilimsel literatür, medya çerçeveleri ve izleyici çerçeveleri arasında sıklıkla ayırım yapar (ör. Scheufele, 1999 akt. Ardèvol-Abreu, 2015).

Anlaşılır ve çekici bir hikaye anlatmak zorunda olan ve haber yapım rutinleri ve zaman ve mekan kısıtlamaları ile şartlandırılmış olan gazeteciler neyin olup neyin olamayacağına karar vererek gerçeği çerçevelemeye başlarlar. Haber olayının bazı yönleri seçilip diğerlerine göre ayrıcalıklı hale getirildiğinde, sorunu tanımlayan ve değerlendiren, nedenlere işaret eden ve soruna çözüm öneren ve sonuçta bir çerçeve (medya çerçeveleri) oluşturan bir operasyonda çerçeveleme süreci devam eder. Daha iyi bilinen gündem oluşturma süreci ile olan benzerliği nedeniyle çerçeve oluşturma olarak adlandırılmıştır. Medya tarafından inşa edilen bu çerçeveler “aralarında bir bağlantı ören, anlam ifade eden bir olaylar dizisine anlam sağlayan merkezi bir örgütlenme fikri ya da hikayesi” olarak tanımlanabilir (Gamson ve Modigliani, 1987: 143 akt. Ardèvol-Abreu, 2015).

1950'lerde, Bateson (1955/1972), “psikolojik” kavramlar olmasına rağmen, “çerçevelerin” inşasında bağlam ve kültürün rolünü vurgulamıştır (Ardèvol-Abreu, 2015). Gündem belirleme ve çerçeveleme, aynı teorik modele gönderme yapan farklı modeller mi diye de incelenmiştir. 1990'ların sonlarından bu yana, Maxwell McCombs liderliğindeki bazı yazarlar, çerçevelemenin gündem belirleme teorisinin ikinci seviyesine denk olduğunu ve her iki modelin de entegrasyonunu önerdiklerini iddia etmişlerdir (Ardèvol-Abreu, 2015). McCombs, Llamas, López-Escobar ve Rey (1997), ise çerçevelemenin gündem belirleme modelinin doğal bir uzantısı olduğunu düşünmüşlerdir (Ardèvol-Abreu, 2015).

1.1.9. Maden Haberlerinin Basında Yer Alış Biçimi

Çerçeveleme kuramı; medyanın bir haberi çeşitli yönleri ile ele alması ve okura ön plana çıkarmak istediği yönleri ile sunmasını sağlayan bir haber içeriği kuramıdır. Çalışmamızın bu kısmı uygulama alanına ayrılmış ve içerik analizi yöntemi ile gazeteler taranarak çerçeveleme kuramı bağlamında Türkiye'deki maden haberleri incelenmiştir.

Türkiye'deki maden haberlerinin çerçeveleme kuramına göre içerik analiziyle değerlendirilmesi sürecinde madencilikle ilgili konuların; maden kazaları ve işçi ölümleri, çevreci eylemler, sağlık, ekonomi, iş sağlığı ve güvenliği, hukuksal süreç/yasal düzenlemeler, yeni buluş ve icatlar olarak epeyce çeşitlendiği görülmüştür. Bu sebeple basında yer alan bu konulara kısaca tek tek değinmek yerinde olacaktır.

1.1.9.1. Maden Kazaları Ve Ölüm Haberleri

Türkiye maden çeşitleri bakımından oldukça gelişmiş bir ülkedir. Bu nedenle özellikle 2000’li yıllardan sonra madenlerin ülke ekonomisine katkılarını artırmak adına yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. Fakat gerek yasa dışı çalışan işletmelerin ucuz iş çıkarma çabası gerekse iş sağlığı ve güvenliği kapsamında gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle madencilik alanında oldukça fazla kazalar, yaralanmalar ve ölümler yaşanmaktadır. Yayımlanan haberlerde de maden kazaları ve ölümlerinin gazetelerde oldukça sık yer aldığı görülmektedir. Bu haberlerde genellikle her medya organı duyarlılık, ön plana çıkarma veya taraflı yayın yapma durumlarından ötürü haber çerçevelerini farklı şekilde oluşturmaktadırlar.

1.1.9.2. Maden İşçilerinin Çalışma Koşulları

Madenciliğin 2000’li yıllardan sonra ivme kazanmasıyla birlikte gündeme gelen ve sık sık basında yer bulan bir diğer konuda işletmelerin ucuz iş gücü arayışı karşısında çalışanlara sundukları olanaklar ve taşeron iş verenler ile taşeron işçilere sunulan koşullar olmuştur. Yayımlanan haberlerde genellikle işçilerin koşullara ettiği sitem ve hak arayışları yer bulmuştur. Bu haberlerde de tıpkı maden kazası ve ölüm haberlerinde olduğu gibi, her yayın organı duyarlılık, ön plana çıkarma veya sahiplik yapısından dolayı yakın olduğu ideolojiye uygun şekilde taraflı yayın yapmış; dolayısıyla da haber çerçeveleri farklı şekillerde oluşmuştur.

1.1.9.3. Çevre Eylemleri

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, basında sıkça yer alan maden haberlerine ilişkin konulardan biri de çevresel konulardır. Toplumların bilinçlenmesi ile birlikte, tüm dünyada yükselen çevre duyarlılığı ve “sürdürülebilir yaşam” kaygısı; bilinçsizce ve gerekli önlemler alınmadan işletilen maden ocaklarına haklı tepkilerin doğmasına neden olmuştur. Bu tepkiler, madenciliğin sosyal ve ekonomik faydalarını anlatan haberlerden daha fazla basında yer bulmuştur.

1.1.9.4. Yeni Buluş Ve İcat Haberleri

Madenler toplumların yaşamında refah düzeyleri açısından önem taşımaktadır. Maden çeşitliliği geniş olan ülkelerde yapılan çalışmalarda, dikkat çeken bir diğer konu

da madenlerden elde edilen yeni buluş ve icatlardır. Ülkemizde 70'in üzerinde maden çeşidi bulunduğundan madencilik ile ilgili yapılan haberlerde zaman zaman yeni buluş ve icatlara da yer verilmektedir.

1.1.9.5. Özelleştirilme Haberleri

Hükümetlerin özelleştirme politikaları arasında zaman zaman madenler de yer almakta ve madenlerin işletilmesi özel şirketlere devredilmektedir. Beraberinde devlet çalışanlarını taşeron çalışan konumuna düşüren ve aynı zamanda madenlerin denetimden uzaklaşmasına neden olan bu durum tepkilere neden olmakta ve basında yer almaktadır. Maden özelleştirilmesi hakkında yapılan haberlerde de tıpkı çevre ve kaza haberlerinde olduğu gibi sert söylemler yer almakta ve doğabilecek yeni sorunlar gündeme getirilmektedir.

1.1.9.6. Sağlık Haberleri

Madencilik faaliyetleri nasıl ki çevreyi etkiliyor ve değiştiriyorsa, çevrede yapılan her değişiklikte şüphesiz insanı ve insan sağlığını etkilemektedir. Gelişmiş toplumlarda madencilik çalışmalarının çevreye etkileri gündeme getirildiği gibi insan sağlığına etkileri de gündeme getirilir ve çözüm yolları için değerlendirilir. Ülkemizde son yıllarda ivme kazanan madencilik çalışmaları beraberinde sağlık sorunlarını da gündeme getirmiş, başta siyanür kullanılarak yapılan altın madenciliği olmak üzere pek çok çalışmanın sağlığa etkisi basında yer almıştır.

1.1.9.7. Ekonomi Haberleri

Türkiye sahip olduğu maden rezervleri bakımından her ne kadar kendine yeterli olsa da madenlerini ekonomik kalkınmasına ve refah düzeyine etki edecek şekilde kullanacak alt yapıya sahip değildir. Henüz kaynaklarını rasyonel şekilde değerlendirip, ilgili sanayi dallarının kurulmasını, kurulsu da geliştirilmesini sağlayamadığı için ülke ekonomisine ve madencilik sektörüne katma değer sağlayacak niteliğe kavuşamamıştır. Bu durum sık sık basında da yer almaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Medya araştırmalarında, gündem belirleme ve çerçeveleme yaklaşımları farklı uygulama biçimleri sayesinde güncelliğini korumuş, hatta çerçeveleme yaklaşımına olan ilgi özellikle son yıllarda artış göstermiştir.

Ülkemizde haber çerçevelerini tespit etme amacıyla hazırlanan bazı araştırmalar olsa da çerçeveleme yaklaşımı ve etkisi ile ilgili sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Çerçeveleme etkileri üzerinde duran çalışmalara bakıldığında çerçevelenen haberlerin, basında yer alan güncel konulardan oluşması dikkat çekmektedir. Ancak, güncel olan haber konuları seçilirken bu konular hakkında kişilerin zihninde olan bireysel şemaların ne denli güçlü olduğu bilinmemektedir. İşte bu noktadan hareketle çerçeveleme yaklaşımı için seçilen konunun güçlü bireysel şemalara sahip bir konu olması halinde, etkilerin olup olmayacağı tezin çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu araştırma toplumun dikkatini çeken ve ilgilendiği, bu nedenle de bireysel şemaların güçlü olduğu düşünölen madencilik haberlerinin çerçevelenmesi üzerinde durmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı toplumun hem olumlu hem de olumsuz olarak değerlendirdiği maden ve madencilik konulu haberlerin Türk yazılı basınında hangi çerçevelerle sunulduğunu betimlemektir.

Bu bağlamda çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

1. Gazetelerde yer alan maden ve madencilik haberlerinin konuları nelerdir?
2. Hangi madenler ve taş ocakları ile ilgili haberler yer almaktadır?
3. Hangi gazetelerde maden haberleri yer almaktadır?
4. Haber hikâyelerindeki ana çerçeveler nelerdir?
5. Haberlerdeki baskın ton ya da eğilim nedir?
6. Maden ve madencilik konulu haberler de gazetelerin ortak bakış açısında buluştuğu konular neler?
7. Muhalif kişilerin hem çevre konulu haberlerde hem de ekonomik haberlerde etkisi var mı?

1.3. Çalışmanın Önemi

Türkiye, yer üstü kaynakları bakımından olduğu kadar yer altı kaynakları bakımından da zengin bir ülkedir. Henüz maden yataklarının tamamı belirlenmemiş olsa da her yıl bulunan yeni maden yatakları, yeraltı zenginliğinin ispatı niteliğindedir. Ayrıca,

dünyadaki bor madeninin %47'sinin Türkiye'de bulunması ve krom çıkarımında dünyada üçüncü sırada yer alması Türkiye'yi bazı madenler bakımından dünyanın en önemli ülkelerinden biri kılmaktadır. Buradan hareketle gündem belirlemede ve kamuoyu oluşturmada etkin bir güç olan yazılı basında yer alan haberlerin gerçeği yansıtan, objektif metinler değil; birtakım çıkarlar gözetilerek kurgulanmış birer hikâye olduklarını kabul eden medya teorileri göz önünde bulundurularak; Türkiye'deki maden ve madencilik konulu haberlerin ne sıklıkta gazetelerde yer aldığını, haberin ne kadar yer bulduğunu, hangi konulara odaklandığını ve haber içeriğinin manipüle edilerek nasıl kurgulandığını ortaya koyması çalışma önem taşımaktadır.

Ayrıca literatüre bakıldığında, maden ve madencilik ile ilgili bugüne dek yapılmış olan çalışmaların tamamının spesifik bir konuyu ya da durumu ele aldığı görülmüştür. Bu çalışma konu ve durum ayırt etmeksizin tüm maden haberlerini incelediği için Türkiye'de bu alanda yapılan habercilik çalışmalarının durumunu ortaya koyması açısından da ayrıca önem taşımaktadır. Bu bağlamda literatüre önemli bir katkı sağlanacaktır. Bundan sonra yapılacak maden ve madencilik hakkındaki basın konulu çalışmalar için adeta bir kilometre taşı olacaktır.

Ortaya konulan veriler, basında maden konusunun nasıl işlendiğine ilişkin tartışmalara yön vererek editöryal süreçte daha özenli içerikler hazırlaması yolunda yol gösterici olacaktır.

Çalışmanın önemini aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

1. Çalışma, maden ve madencilik konulu haberlerin Türk yazılı basınında ne kadar yer bulduğunu gösterecektir.
2. Maden ve madencilik haberlerinin hangi konulara odaklandığını ortaya koyacaktır.
3. Maden ve madencilik haberlerinin nasıl sunulduğu ve söz konusu haberlerin dilinin nasıl olduğu hakkında bilgi verecektir.
4. Gelecekte yapılacak çalışmalar için referans ve alan yazın kaynağı olacaktır.

1.4. Varsayımlar

Aşağıda belirtilenler çalışmanın varsayımı olarak kabul edilmiştir.

1. Türkiye'de yapılan maden çalışmaları çevreye ve bulunduğu bölge halkının sağlığına zarar vermektedir.

2. Türkiye’de yapılan maden arama ve çıkartma çalışmaları hükümet tarafından desteklenmektedir.
3. Yapılan haberler kamuoyunun konu ile ilgili tutumunu etkilemektedir.
4. Çatışma çerçevesi kapsamında sunulan bir haber hikayesi okuyucuda çatışma bağlamı düşünceleri meydana getirmektedir.
5. Ekonomik sonuçlar çerçevesi kapsamında sunulan haberler okuyucuda ekonomik sonuçlar çağrıştıran düşüncele oluşturmaktadır.
6. Bir çerçeve kapsamında sunulmayan maden konulu haber hikayeleri, bireylerde daha çok insani ilgi kapsamında düşüncele oluşturur.
7. Kadınlar erkeklere göre daha fazla çatışma çağrışımı düşüncele oluştururlar.
8. Çevreyi önemseyen bireyler, maden haberleri söz konusu olduğunda daha fazla çatışma çağrıştıran düşüncele üretirler.
9. Muhalif kişiler, maden haberlerini okuduğunda daha fazla insani ilgi çağrışımı düşüncele üretirler.

1.5. Sınırlılıklar

1. Çalışmanın en temel sınırlılığı; 12.06.2011, 07.06.2015, 24.06.2018 tarihleri genel seçim tarihlerinden 1 hafta önce ve sonra yayımlanmış gazete haberlerini incelenmiş olmasıdır.
2. Belirtilen tarihlerde incelenen maden ve madencilik konulu haberler içerisinden yalnızca Türkiye’de yaşanan sorun ve durumları sunan haberler seçilmiştir.
3. Çalışmada köşe yazıları araştırma kapsamında değerlendirilmemiştir.
4. Çalışma içerik analizi yöntemiyle taranan maden ve madencilik konulu haberlerle sınırlıdır.
5. Çalışmada incelenen maden ve madencilik konulu gazete haberleri PR Net medya takip şirketinin anahtar sözcük tarama sistemi üzerinden elde edilmiştir.
6. Çalışma konusunun madencilik ile ilgili oluşu kişiler arasında farklı çağrışımlar yaratacağından (ideolojik, duyarlılık, kültürel, cinsiyet vb.) bahsi geçen bu etkenlerin sonuçları doğrudan etkileyeceği ön kabuldür.

2. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümü, araştırmada kullanılan yöntemler olan veri toplama tekniği, çalışmanın evreni, örnekleme, örneklem seçme yöntemi, kodlama ve yapılan analiz hakkında bilgi sunmaktadır. Bu araştırmada kullanılan veriler içerik analizi yöntemiyle elde edilmiştir.

2.1. Çalışmanın Evreni

Basında yer alan maden ve madencilik konulu haberlerinin nasıl çerçeveslendiğinin betimleneceği bu çalışmada ilk aşamada içerik analizi yöntemiyle haberler toplanmış ve araştırma soruları belirlenmiştir. İkinci aşamada ise örneklem belirlenmiştir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan tarih aralığı 12.06.2011, 07.06.2015, 24.06.2018 tarihlerinde yapılan genel seçim tarihlerinden 1 hafta önce ve sonra olarak belirlenmiştir. Bu tarihlerin seçilme sebebi, maden ve madencilik konulu haberlerin sayısını sınırlamak ve siyasi aktörlerin maden ve madencilik konulu haberlerde nasıl yer aldığını incelemektir. Bu bağlamda Türkiye'deki yerel ve ulusal gazetelerin 185'inde bu tarihler arasında yer alan haberler incelenmiştir.

2.2. Çalışmanın Örnekleme

Örneklem, seçildiği evreni tanıtmaya birikimi kabul edilen "küçük küme" olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2009, s. 109-110). Çalışma basın evreni içerisinden, günlük ulusal ve yerel gazeteler ile sınırlandırılmıştır. Gazetelerin madencilik konulu haberleri ise akademik çalışmalarda sık sık tercih edilen PRNET medya takip şirketinin internet kanalından Msuit programı ile taranmıştır. Elektronik sistem üzerinden örneklem alınan gazetelerde toplam 908 haber hikayesine ulaşılmıştır.

2.3. Bulguların Analizi

İçerik analizi, bir mesajın içindeki verilerden yinelenebilir ve anlamlı çıkarımlar yapabilen ve güvenilir sonuçlar vermesi beklenen bir araştırma yöntemidir (Gökçe, 1999, s. 101). Merten içerik analizini, "sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarım yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem (Gökçe, 2006, s. 18)" olarak tanımlamaktadır. Bu çalışmada da veriler içerik analizi yöntemiyle elde edilmiştir. Belirtilen tarih aralıklarında maden ve madencilik konulu tüm haber hikayeleri kodlama sürecine dahil edilmiştir.

2.4. Kodlama Yöntemi

İçerik analizi ile taranan tüm gazetelerin haber hikayeleri, oluşturulan kodlama şablonu kullanılarak kodlayıcılar tarafından kodlanmış ve analiz edilmiştir. Bu çalışma için hazırlanan kodlama yönteminde aşağıdaki kategoriler yer bulmuştur:

Gazetenin adı: Bu araştırmada ulusal ve yerel olmak üzere toplam 187 gazetede yer almıştır. Bu gazetelerin her birinde belirlenen tarih aralıklarında yer alan maden ve madencilik konulu haberler incelenmiştir.

Haberin kategorisi: Analiz edilen haberlerin başlıkları, spotları ve içeriklerine bakılarak konular; maden kazaları ve işçi ölümleri, özelleştirme, yeni buluşlar, çevreci eylemler, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, sağlık, ekonomi, iş güvenliği, sendikalar, maden işçilerinin durumu ve taşeron çalışma haberleri ve diğer olarak sınıflandırılmıştır. Burada diğer kategorisi uranyumun kazandığı değer, dünyada kalan kömür rezervleri, işçiler ile yapılan sahur ve iftar konulu haberleri kapsamaktadır.

Kişi ve kurumlar: Haber kaynağı olan ya da habere konu olan ilgili kişi ve kuruluşlardır. Kişi ve kurumlar bu araştırmada iktidar, muhalefet, halk, uzmanlar, yerel yönetimler, cumhurbaşkanı, iktidar partisi başkanı, muhalefet partisi başkanı, bakanlar, sendikalar, sanatçılar, dernekler ve örgütler, şirket-kurum yetkilileri, işçiler, oda başkan ve yetkilileri olarak belirlenmiştir.

Haberin tonu: Haberinin tonu hikayenin okuyucuya etkisi ile ilgilidir. Bu araştırmada haber tonu olarak başarılı, başarısız, teşvik etmek, vazgeçirmek, güvenilir, güvenilmez, umutlu, şüpheli-umutsuz yer almıştır.

Çerçeveler: Araştırmaya konu olan haber hikayelerinin başlıkları, spotları ve altyazıları ile kategorilerinden farklı olarak, ilgili çerçeveler belirlenmiştir. Söz konusu gazetelerde yer alan maden ve madencilik konulu haberler sorumluluk, insani ve toplumsal ilgi, çatışma, ahlak, ekonomik sonuçlar açısından nasıl çerçevelemiştir diye incelenmiştir. Bu bağlamda aşağıda yer alan çerçeveler kapsamında şu sorulara yanıt aranmıştır:

Sorumluluk Atfı Çerçevesi:

- Haber, yaşanan problemden bir kişinin ya da bir grubun sorumlu olduğunu ileri sürüyor mu?
- Haberde, belli bir ölçüde iktidarın sorunu hafifletebileceğini gösteren atıflar var mı?
- Haber, bir kişinin ya da bir grubun meseleden sorumlu olduğunu ileri sürüyor mu?
- Haber olaya, probleme çözüm öneriyor mu?
- Haber, sorunun acil çözüm gerektirdiğini gösteriyor mu?

İnsani ve Toplumsal İlgil Çerçevesi:

- Haber, iktidar ya da muhalif gruplar tarafından verilmiş bir sözü içeriyor mu?
- Haber, empati, şefkat, öfke, nefret veya merhamet duygularını çağrıştıran kelimeler ya da kişiler kullanıyor mu?
- Haber, konu hakkında bir portre (kişi) örneği sunuyor mu?
- Haber bireylerin, grupların sorundan nasıl etkilendiğinin altını çiziyor mu?
- Haber, empati, şefkat, öfke, nefret veya merhamet duygularını çağrıştıran görseller kullanıyor mu?
- Haber, bireylerin ya da grubun kişisel, özel yaşamlarına değiniyor mu?

Çatışma Çerçevesi:

- Haber halk, iktidar, kurumlar arasında bir anlaşmazlığı içeriyor mu?
- Haberde bir kişi veya kurum başka bir kurum ya da kişiye sitem ediyor ya da suçlamada bulunuyor mu?
- Haberde, bir kişi veya kurum diğer tarafı karşısına alıyor mu?
- Haber, kazanan ya da kaybeden taraf sunuyor mu?
- Haberde taraflar, şahıslar, gruplar, yerel yönetimler veya hükümet eleştiriliyor mu?

Ekonomik Sonuçlar Çerçevesi

- Haberde mali kayıplardan ya da elde edilecek kazançlardan bahsediyor mu?

- Haber gider, masraf derecesinden bahsediyor mu?
- Ekonomik sonuçlar ile ilgili sürdürülebilir ya da sürdürülemez bir aksiyon var mı?
- Çevre ile ilgili maden ocaklarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve bu masraflardan bahsediliyor mu?

Ahlak çerçevesi

- Haber, ahlaki bir mesaj içeriyor mu?
- Haber, ahlaka, tanrıya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunuyor mu?
- Haber, nasıl davranılması gerektiği konusunda tavsiyeler sunuyor mu?

2.5. Kodlayıcılar Arası Güvenilirlik

Bu araştırmada, araştırmacının dışında ve araştırmacından bağımsız olarak iki kodlayıcı daha haber hikayelerinin kodlanmasında yer almıştır. Doğru ve güvenilir veriler elde edilmesi için, kodlayıcılara çalışma hakkında genel bilgi verilmiş olup kodlama sürecini daha iyi kavramaları için haber hikayelerinin kategorileri, tonu ve çerçeveler hakkında da kodlayıcılar bilgilendirilmiştir. Ayrıca kodlayıcıların kodlama sürecine alışmaları ve hakim olmaları için yeterli zaman verilmiştir. Haber hikayeleri ve kodlama şablonu her iki kodlayıcıya rastgele ve farklı şekillerde verilmiştir.

İçerik analizi ile taranan ve kodlanan verilerin tamamının sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi için SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmacı ile beraber üç kodlayıcı tarafından kodlanan veriler SPSS'e aktarılmış ve ikiden fazla sabit sayıda değerlendirici arasındaki karşılaştırmalı uyumun güvenilirliğini ölçen bir istatistik modeli olan Fleiss'in Kappa katsayısı ile güvenilirlik testi yapılmıştır. Fleiss'in kappa ölçüsü sabit sayıda değerlendiricilerin her birinin, maddeyi veya kişiyi birbirinden hariç olan kategoriye göre ayırmaları süreci sonunda ortaya çıkan uyuşmayı ölçer. Fleiss'in kappa ölçüsü bu uyuşmanın bir şans eseri olabileceğini de ele aldığı için basit yüzde orantı olarak bulunan uyuşmadan daha güçlü bir sonuç verdiği kabul edilir. Fleiss'in kappa katsayısı iki değerlendiricinin uyuşmalarını inceleyen Scott'un pi katsayısının bir genelleştirilmesidir. Benzer şekilde Cohen'in kappa katsayısına da ilişkilidir. Ancak Scott'un pi katsayısı ve Cohen'in kappa katsayısı iki değerlendirici olması gerektirdiğinden bu araştırmada ikiden fazla değerlendirici için kullanılabilen Fleiss'in kappa katsayısı kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan kodlamada her ne kadar kodlayıcılar arasında bazı farklılıklar olsa da güvenilir bir değer elde edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin analizleri hakkında bilgi verilmiştir. SPSS programı kullanılarak yerel ve ulusal gazetelerden elde edilen maden ve madencilik konulu haberlerin verileri daha iyi anlaşılması için frekans tablolarına dönüştürülmüş ve bu bölümde bazı karşılaştırmalarla analizler yapılmıştır.

3.1. Gazetelerde Yer Alan Maden Ve Madencilik Konulu Haber Hikayelerinin Kategorileri

Çalışmada son üç yılda yapılan genel seçim dönemlerinde gazetelerde yer alan maden ve madencilik konulu haberler incelenmiştir. Araştırma kapsamında tüm ulusal ve yerel gazetelerde incelenen toplam 701 haber sendikalar, özelleştirme, iş güvenliği, sağlık, yeni icat ve buluşlar, maden işçilerinin çalışma koşulları, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, çevreci eylemler, maden kazaları ve işçi ölümleri, eylemler, diğer olmak üzere 11 kategori altında incelenmiştir. Diğer kategorisinde yer alan 84 haber uranyumun kazandığı değer, dünyada kalan kömür rezervleri, işçiler ile yapılan sahur ve iftar konulu haberleridir. Bu kategorilere göre %23.5 ile ekonomi haberleri 1. sırada yer almıştır. Ekonomi haberlerini %15.8 ile maden kazaları ve işçi ölüm haberleri, %14.7 ile çevre haberleri takip etmiştir. Bu kategoriler okuyuculara gazetelerde yer alan haber hikayelerinin konusu hakkında bilgi vermektedir. Tablo 3.1.'de tüm kategorilere ait haber sayıları ve yüzde oranları belirtilmiştir.

Tablo 2: *Haber kategorileri*

Haber kategorileri	Haber sayısı	Yüzde oranı
Sendikalar	3	% 0,4
Özelleştirme	15	% 2,1
İş güvenliği	16	% 2,3
Sağlık	27	% 3,9
Yeni icat ve buluşlar	28	% 4,0
Maden işçilerinin çalışma koşulları	53	% 7,6
Diğer	84	% 12
Hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler	96	% 13,7
Çevreci eylemler	103	% 14,7
Maden kazaları ve işçi ölümleri	111	% 15,8
Ekonomi	165	% 23,5

3.2. Haberler Kaynakları

Haberlerin kategorileri gibi haber hikayelerine kaynaklık eden diğer bir deyişle haberlerde konuşanların, bilgi verenlerin kimler veya hangi kuruluşlar olduğu haber çerçevelerinin oluşumunda etkili olan bir diğer faktördür. Bu etki her ne kadar açıkça görünmese de haberin inandırıcılığını artırmak ve haberdeki bakış açısını desteklemek amacıyla çeşitli haber kaynaklarına başvurular ve bu kaynaklar referans olarak gösterilir (Dağtaş, 2006, s. 155).

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde sanatçılar, iktidar, odalar, işçiler, dernek ve örgütler, yerel yönetimler, muhalefet, sendikalar, uzmanlar, halk, bakanlar, üçüncü ağızdan sunulan haberler, şirket kurum ve yetkilileri olmak üzere toplam 13 kişi ve kurum aktör olarak yer almıştır. Şirket ve kurumların yetkilileri 701 haberden 122'sine konu olarak % 17.4 ile 1. sırada yer almıştır. Üçüncü ağızdan, kaynak belirtmeden sunulan haberler % 16.5 haberle 2. sırada, bakanlar ise % 14.3 ile 3. sırada yer almıştır. Tablo 3.2'de tüm haberlerde yer alan kişi ve kurumların sayısı, yüzde oranları belirtilmiştir.

Tablo 3: *Kişi ve Kurumlar*

Kişi ve Kurumlar	Haber sayısı	Yüzde oranı
Sanatçılar	1	% 0,1
İktidar	6	% 0,9
Odalar	25	% 3,6
İşçiler	26	% 3,7
Dernek ve örgütler	29	% 4,1
Yerel Yönetimler	35	% 5,0
Muhalefet	41	% 5,8
Sendikalar	48	% 6,8
Uzmanlar	66	% 9,5
Halk	86	% 12,3
Bakanlar	100	% 14,3
Üçüncü ağızdan haberler	116	% 16,5
Şirket, kurum yetkilileri	122	% 17,4

Ayrıca haberlere kaynak olan kişiler, haberin inşasında önemli bir etken olarak görülmektedir. Akçalı ve Toker (2012) araştırmaların kodlama kılavuzunu hazırlanırken kimden alıntı yapıldığının haberlerin taraflılığını gösterebileceğini belirtmişlerdir. Bu

noktadan hareketle incelenen gazetelerdeki haber kaynakları kişi veya kurum olarak haber kategorilerine göre de analiz edilmiştir. Maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisinde en fazla 66 haber ile üçüncü ağızdan yani kaynağı belirsiz haberler 1. sırada yer almıştır. 2. sırada 17 haberle yerel yönetimlerin haber kaynağı olduğu haber hikayeleri, 3. sırada 12 haberle işçilerin haber kaynağı olduğu hikayeler yer almıştır. Bu kategoride en az haber kaynağı olan kişiler şirket kurum ve yetkilileri, iktidar ve muhalefettir. Özelleştirme kategorisinde yer alan haberlerde en çok yer alan haber kaynakları 6 haberle uzmanlar, 4 haber ile iktidar ve 3 haber ile şirket kurum ve yetkilileridir. Yeni icatlar kategorisinde incelenen haberlerde haber kaynağı olarak 1. sırada 21 habere kaynaklık eden uzmanlar, 2. sırada 6 habere kaynaklık eden şirket ve kurum yetkilileri yer almaktadır. Ayrıca bu kategoride yer alan 1 haber hikayesi de 3. ağızdan sunulmuştur. Çevre haberlerinde 48 haberde halk, 20 haberde dernek ve örgütler, 9 haberde muhalefet, 8 haberde odalar, 5 haberde şirket kurum ve yetkilileri, 3 haberde uzmanlar, 1 haberde yerel yönetimler, 1 haberde bakanlar ve yine 1 haberde sendikalar haber kaynağı olarak sunulmuştur. 9 haber ise 3. ağızdan verilmiştir. Hukuksal süreç ve yasal düzenleme kategorisinde yer alan 96 haberden 26'sına şirket ve kurum yetkilileri, 23'üne uzmanlar, 13'üne halk, 4'üne yerel yönetimler, 3'üne işçiler, 3'üne sendikalar, 2'sine odalar kaynak olarak gösterilmiştir. 22 haber ise üçüncü ağızdan yani kaynağı belirsiz olarak sunulmuştur. Sağlık kategorisinde yer alan 27 haberden 14'üne uzmanlar, 12'sine halk haber kaynağı olarak gösterilmiştir. 3 haber ise üçüncü ağızdan yani kaynağı belirsiz olarak verilmiştir. 165 ekonomi haberinden 67 habere bakanlar, 55 habere şirket ve kurum yetkilileri, 11 habere yerel yönetimler, 8 habere muhalefet, 8 habere dernek ve örgütler, 5 habere odalar, 3 habere iktidar partisi temsilcileri, 2 haberde de uzmanlar kaynak olarak yer almıştır. 6 haber ise üçüncü ağızdan yani kaynağı belirsiz olarak sunulmuştur. Araştırma kapsamında incelenen iş güvenliği kategorisindeki 12 habere sendika, 3 habere işçiler, 1 habere de odalar haber hikayesinin kaynağı olarak gösterilmiştir. Sendikalara kategorisinde yer alan haberlerin tamamında yine sendika yetkilileri haber kaynağı olarak gösterilmiştir. Maden işçilerinin çalışma koşullarını ve taşeron çalışanların durumlarını anlatan haberlerin 21'ine muhalefet, 17'sine sendika, 9'una işçiler, 3'üne odalar, 1'ine bakan, 1'ine sanatçılar, 1'ine de yerel yönetimler kaynaklık etmektedir. Diğer kategorisinde yer alan haberlerin 31'ine bakanlar, 22'sine şirket ve kurum yetkilileri, 12'sine muhalefet, 11'ine halk, 3'üne iktidar temsilcileri, 3'üne sendika yetkilileri kaynaklık etmiştir.

3.3. Haberlerin Gazetelere Göre Dağılımı

Haber çerçeveleri oluşturulurken yalnızca haberin sunumu ile sınırlı değil; hangi gazetelerde yer aldığı ve haber metninin nereden elde edildiği de belirleyici bir faktördür. Bu bağlamda maden ve madencilik konulu haberlerin hangi gazetelerde hangi sıklıkta yer aldığı da incelenmiştir.

Çalışmada incelenen ulusal ve yerel gazetelerde yer alan toplam 701 haber 185 farklı gazetede yer almıştır. 701 haberin yerel gazetelerde yer alan 398'i haberlerin tamamının %56'sını oluşturmuştur. Haberlerin %44'ü ulusal gazetelerde yer almıştır. Ulusal gazeteler içerisinde Günlük Evrensel 22, Cumhuriyet 18, Birgün 16, Hürriyet 15, Aydınlık 14 haber ile en çok maden ve madencilik konulu haberlere yer veren ilk beş ulusal gazete olmuştur. Tablo 3.3.'te araştırma kapsamında incelenen haberlerin hangi gazetede ne kadar sıklıkta yer aldığı gösterilmiştir.

Tablo 4: *Gazeteler*

Gazeteler	Haber sayısı	Yüzde oranı
Radikal	1	% 0,1
Dünyaya Yeni Söz	1	% 0,1
Vahdet Gazetesi	1	% 0,1
Millet	1	% 0,1
Korkusuz	1	% 0,1
Son Yeni Gün	1	% 0,1
Milli Gazete	2	% 0,3
Posta	2	% 0,3
Diriliş Postası	2	% 0,3
Akşam	2	% 0,3
Yeni Söz	2	% 0,3
Takvim	2	%0,3
Türkiye'de Vakit	2	%0,3
Yeni Asya	3	% 0,4
Yeni Şafak	4	%0,6
Yeni Çağ	4	%0,6
Bugün	4	%0,6
Taraf	4	%0,6
Milat	4	%0,6
Orta Doğu	5	%0,7

Güneş	5	%0,7
Yeni Mesaj	5	%0,7
Yurt Gazetesi	5	%0,7
Yeni Akit	6	%0,9
Önce Vatan	6	%0,9
Vatan	6	%0,9
Dokuz Sütun	7	%1,0
Star	8	%1,1
Sabah	8	%1,1
Gün Boyu	8	%1,1
Haber Türk	8	%1,1
Sözcü	8	%1,1
Hürses	8	%1,1
Bizim Gazete	10	%1,4
Türkiye	12	%1,7
Milliyet	12	%1,7
Özgür Gündem	14	%2,0
Aydınlık	14	%2,0
Hürriyet	15	%2,1
Birgün	16	%2,3
Cumhuriyet	18	%2,6
Dünya	22	%3,1
Günlük Evrensel	22	%3,1
Yerel Gazeter	420	%58,8

3.4. Haberin Tonu

Haber hikayelerinin sunumunda kullanılan ton habere başarılı, başarısız, teşvik etmek, vazgeçirmek, umutlu, umutsuz imajı yüklemektedir. Başarılı, teşvik etmek, umutlu tonda verilen haberler olumlu izlenimi yaratırken başarısız, vazgeçirmek ve umutsuz olan haberler olumsuz izlenim yaratmıştır. Tablo 3.4.'te tüm haberlerin tonlarına göre dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 5: *Haber tonları*

Olumlu			Olumsuz		
Başarılı	Teşvik Etmek	Umutlu	Vazgeçirmek	Umutsuz	Başarısız
218	27	142	74	194	46
Toplam:		387	Toplam:		314

Araştırmada incelenen haberlerin 701'inden 387 tanesi başarılı, teşvik etmek, umutlu şekilde sunularak olumlu bir ton ile okuyucuya verilmiştir. 314 haber ise vazgeçirmek, umutsuz ve başarısız olarak olumsuz bir ton ile okuyucuya sunulmuştur.

3.5. Haber Kategorilerine Göre Haberin Tonu

Araştırma kapsamında incelenen 701 haber'in aynı zamanda kategorilerine göre tonları da analiz edilmiştir. Bu bağlamda yeni icat ve buluşlar ile hukuksal süreç haberleri daha çok başarılı, maden kazaları ve işçi ölümleri başarısız, çevreci eylemler vazgeçirmek, maden kazaları umutsuz, ekonomi haberleri umutlu olarak okuyucuya sunulmuştur. Tablo 3.5.'de kategorilerine göre haber tonlarının sayıları verilmiştir.

Tablo 6: *Kategorilerine göre haber tonları*

Kategoriler	Haberin Tonu					
	Başarılı	Başarısız	Teşvik Etmek	Vazgeçirmek	Umutlu	Umutsuz
Maden kazaları ve işçi ölümleri	4	10	0	0	0	97
Özelleştirme	5	7	0	0	1	0
Yeni icat ve buluşlar	28	0	0	0	0	0
Çevreci eylemler	13	4	8	59	9	12
Hukuksal süreç	22	8	3	1	0	62
Sağlık	9	0	0	10	0	8
Ekonomi	53	3	9	4	93	3
İş güvenliği	12	1	0	0	3	0
Sendikalar	0	3	0	0	0	0
İşçilerin çalışma koşulları	16	3	3	0	19	12
Diğer	56	7	4	0	17	0

3.6. Haber Kaynaklarına Göre Haberin Tonu

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde yer alan ya da haber kaynağı olan aktörler sanatçılar, iktidar, odalar, işçiler, dernek ve örgütler, yerel yönetimler, **muhalefer**, sendikalar, uzmanlar, halk, bakanlar, üçüncü ağızdan haberler ve şirket, kurum yetkilileri olarak belirlenmiştir. Olumlu haber sunumlarında haber kaynağı ya da haberde yer alan aktörler olarak; bakanlar, şirket kurum ve yetkilileri, uzmanlar, muhalefet, üçüncü ağızdan haberler ilk beşte yer almaktadır. Olumsuz haber sunumlarında ise halk, üçüncü ağızdan olan kaynağı belirsiz haberler, şirket kurum ve yetkilileri, sendikalar ve uzmanlar ilk beşte yer almaktadır.

Olumlu haber sunumlarında bakanlar ve şirket kurum ve yetkilileri ekonomi, uzmanlar yeni icat ve buluşlar, muhalefet ve uzmanlar ise çevre haberleri kategorisinde aktör olarak yer almıştır. Olumsuz haber sunumlarında halk, üçüncü ağızdan kaynağı belirsiz haberler, uzmanlar ve sendikalar; çevre, maden kazaları ve işçi ölümleri, sağlık sorunları ile haberlerde yer alırken şirket kurum ve yetkilileri ise raporlar ve izinler için gerekli prosedürün zorluklarını dile getiren haberler ile yer almıştır. Tablo 3.6.'da haberde yer alan aktörlere göre haber tonları belirtilmiştir.

Tablo 7: Haber kaynaklarına göre haber tonları

Kişi ve kurumlar	Haberin Tonu	
	Olumlu	Olumsuz
Sanatçılar	0	1
İktidar	6	0
Odalar	10	13
İşçiler	1	1
Dernek ve örgütler	15	14
Yerel Yönetimler	14	21
Muhalefet	34	7
Sendikalar	0	3
Uzmanlar	42	24
Halk	22	98
Bakanlar	92	8
Üçüncü ağızdan haberler	24	88
Şirket, kurum yetkilileri	86	32

3.7. Haberlerin Kategorilerine Göre Ulusal Ve Yerel Gazetelerde Dağılımı

Araştırma kapsamında incelenen haberlerin kategorilerine göre ulusal gazeteler ve yerel gazetelerde ne kadar sıklıkta yer aldığı da analiz edilmiştir. Yapılan analizde yerel gazetelerde ekonomi, maden kazaları ve işçi ölümleri, diğer, çevre, hukuksal süreç en sık yer alan haber kategorileri olmuştur. Ulusal gazetelerde de tıpkı yerel gazetelerde olduğu gibi ilk sırada ekonomi yer almış onu hukuksal süreç, çevreci eylemler, maden kazaları ve işçi ölümleri ile diğer kategorisi izlemiştir. Yerel gazetelerde en az sıklıkta yer alan kategori 3 haber ile sendika haberleri olmuştur. Sendika haberleri ulusal gazetelerde ise hiç yer bulmamıştır. Ulusal gazetelerde iş güvenliği kategorisi 1 haber ile yer bularak en az sıklıkta yer alan kategori olmuştur.

Ekonomi ile ilgili haberler hem yerel basında hem de ulusal basında en sık yer bulan haberler olarak analiz edilmiştir. Tablo 3.7.'de yerel gazetelerde ve ulusal gazetelerde her bir kategorinin ne kadar sıklıkta yer bulduğu gösterilmiştir.

Tablo 8: Haberlerin kategorilerine göre yer aldığı gazeteler

Kategoriler	Yerel gazeteler	Ulusal gazeteler
Maden kazaları ve işçi ölümleri	80	32
Özelleştirme	6	7
Yeni icat ve buluşlar	17	11
Çevreci eylemler	58	47
Hukuksal süreç	46	50
Sağlık	14	13
Ekonomi	92	72
İş güvenliği	15	1
Sendikalar	3	0
İşçilerin çalışma koşulları	42	11
Diğer	64	20

3.8. Haberlerde İncelenen Çerçevesel

Çerçevesel, bireylere, kendi yaşam alanlarına ve dünyalarına göre olayları belirleme, anlamlandırma, tanımlama ve etiketleme imkânı veren yorum kalıplarındır; gerçekle ilgili anlamın inşa edilmesinde, öznel ve zihinsel temelli olmalarının yanı sıra

belli durumlarda olayları, kişileri, sorunları anlamakta kullanılır ve toplumsal kuralların yönlendirdiği etkinliklerle öğrenilir (Özarslan, 2007, s. 8).

Medya söylemlerine hâkim olan haber çerçevelerinin birbirleriyle örtüşmeleri, benzer ve farklı yönleri araştırılmış (Semetko, Valkenburg ve De Vreese, 1999, s. 555; Price ve Tewksbury, 1997, s. 173-212; Price ve Tewksbury, 1997, s. 173-212) ve medya söylemlerine karşılaşılan beş tür hâkim çerçeve (Semetko, Valkenburg ve De Vreese, 1999, s. 95) tespit edilmiştir. Bunlar sorumluluk çerçevesi, insani ve toplumsal ilgi çerçevesi, çatışma çerçevesi, ahlak çerçevesi ve ekonomik sonuçlar çerçevesidir. Araştırma kapsamında incelenen haberler bu çerçeveler kapsamında değerlendirilmiştir.

3.8.1 Sorumluluk Çerçevesi

Sorumluluk Çerçevesi, bir problemin sebebinin veya çözülmesi sorumluluğunu hükümete, bireye veya bir gruba havale eder. (Özarslan, 2007, s.62-63). Bu bağlamda haberlerin tamamında sorumluluk çerçevesi kapsamında haber metinlerinin olay ya da durumdan kimi sorumlu tuttuğunun yanıtı aranmıştır. Bu çerçeve kapsamında durum ve olaydan sorumlu kişi ile ilgili haberlerin başlık ve metinlerine göre sınıflandırılmasının yanında çerçevelere göre de sınıflama yapılmıştır.

Sorumluluk 1 adı verilen çerçevede haberde, belli bir ölçüde hükümetin sorunu hafifletebileceğini gösteren atıflar içerip içermediği incelenmiştir. Buna göre 701 haberden 257'sinde (%36,7) hükümetin sorunu hafifletebileceğini gösteren atıf bulunmuştur. Örneğin 08.06.2011 tarihinde Dünyaya yeni söz gazetesinde yayınlanan “5 ayda 39 maden işçisi öldü” başlıklı haberde; “Siyasi iktidar oy peşinde, seçim derdindeyken iş yerindeki zaten yetersiz olan denetimler iyice gevşetildi.” ifadesiyle iktidarın durumu hafifletebileceğini vurgulamıştır. 444 haberde (%63,3) ise olay ya da durumdan iktidar sorumlu tutulmamıştır.

Sorumluluk 2 adı verilen çerçevede sorunun bir bölümü için hükümetin sorumlu olduğunu ileri süren atıflar olup olmadığı incelenmiştir. 701 haberden 196'sında (%28) hükümetin durumdan sorumlu olduğunu ileri süren atıflara rastlanmıştır. Örneğin; 14 15.06.2011 tarihinde Günlük Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan “Çevre bakanının risksiz dediği yerde hayvanlar ölüyor insanlar zehirleniyor bu suyu içecek bakan aranıyor” başlıklı ifade de iktidarın temsilcisi olan bakanların durumdan sorumlu tutulduğu görülmektedir. Yeni Kütahya Gazetesi'nde 08.06.2018 tarihinde yayınlanan ve muhalefetin haber kaynağı olduğu haber metninde yer alan “İnce, Kütahya'nın AK Parti

ile küçüldüğünü söyledi” ifadesi durumdan iktidarı sorumlu tutan haber örneklerindedir. 505 haberde (%72) de hükümetin durumdan sorumlu tutulmadığı ortaya konmuştur.

Sorumluluk 3 adı verilen çerçevede haberin konuya ya da probleme çözüm önerip önermediği incelenmiştir. 701 haberin yalnızca 109’unda (%15,5) çözüm önerisinde bulunulmuş 592’sinde (%84,5) ise öneride bulunulmamıştır. Örneğin; 08.06.2011 tarihinde Birgün Gazetesi’nde yayınlanan “Madencilikte iş kazaları ve ölümler sürüyor” başlıklı haberde yer alan “... her koşulda mutlaka periyodik denetimlerin sürdürülmesi, iş sağlığı ve güvenliği yönünden riskli ortamlara kesinlikle izin verilmemesi gerekli” ifadeleri çözüm önerisi örneklerinden biridir.

Sorumluluk 4 adı verilen çerçeve kapsamında haberlerde bir kişinin ya da bir grubun durumdan sorumlu tutulup tutulmadığına dair atıflar olup olmadığı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda 701 haberden 239’unda (%34,1) bir kişi ya da grubun durumdan sorumlu tutulduğu 462 (%65,9) haberde ise sorumlu tutulmadığı görülmüştür. 17.06.2011 tarihinde İstanbul Yeni Söz gazetesinde yayınlanan “4 kişinin kanında siyanür bulundu” başlıklı haberdeki “Kütahya’nın Dulkadir köyünde iki gün önce içme suyuna siyanür karışması sonucu zehirlenen 4 kişinin kanında siyanür bulunurken, köylerine dönen vatandaşlar maden şirketine tepki gösterdi.” ifadesinde durumdan sorumlu maden şirketi tutulmuştur.

Sorumluluk 5 çerçevesi kapsamında haberde durumun acil çözüm gerektirdiğini gösteren atıflar olup olmadığı incelenmiştir. 240 haberde (%34,2) acil çözüm gerektiğine dair atıflar bulunurken 461 (%65,8) haberde acil çözüm gerekliliğine dair atıf bulunmamıştır. Örneğin; 17.06.2011 tarihinde Uşak Olay Gazetesi’nde yayınlanan “Sudan zehirlenen 7 kişi taburcu oldu” başlıklı haberde yer alan “... Hayvanlarımız öldü. Eğer bu suyu bizde içseydik bizde ölecektik. Artık bir çare bulsun.” ifadeleri konunun acil çözüm gerektirdiğini gösteren atıflardandır.

3.8.2. İnsani Ve Toplumsal İlgil Çerçevesi

İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi, insan hayatına dair hikâyeleri ve duygusallığı öne çıkarır (Özarlan, 2007, s. 62-63). Bu bağlamda, araştırmada incelenen haberlerde insani ve toplumsal ilgi çerçevesi altında haber metinlerinde bir insan portresinin okuyucuya sunulup sunulmadığı ve aşırılık mevcut mu değil mi diye incelenmiştir. Bu çerçeve kapsamında kişiler ve aşırılık ile ilgili haberlerin başlık ve metinlerine göre çerçeve sınıflaması yapılmıştır.

İnsani ve toplumsal ilgi 1 çerçevesi kapsamında haberin, konu ile ilgili örnek birini ya da insan portresini sunup sunmadığı incelenmiştir. 143 haberde (%20,4) örnek bir insan portresi sunulurken 558 haberde (%79,6) sunulmamıştır. Örneğin Radikal Gazetesi'nde 15.06.2011 tarihinde yayınlanan "Altın şirketine sandalye protestosu" başlıklı haberde yer alan "53 yaşındaki İsmail Dinç ve 48 yaşındaki Yılmaz Özkan 1 yıldır kahvenin eski sandalyelerine oturarak durumu protesto ediyor ve gerekirse sandalyeleri evden kendileri getiriyor." ifadeleri haberde insan portresi sunumuna örnektir. 22.06.2015 tarihinde yayınlanan "Çoban Bezirgan'ı kurtardı" başlıklı haberde yer alan "20 yıldır Antalya'da yaşayan İskoç gelin, keçi çobanlarıyla birlikte köylerindeki taş ocağını engelledi." spotu ve haberde yer alan "... 20 yıldır eşinin köyü olan Bezirgan'da yaşayan İskoç kökenli Pauline Şalvarlı ise bine yakın imza toplayarak taş ocağının iptali için girişimde bulundu. ..." ifadeleri portre sunumuna örnek olarak gösterilebilir. Yine 17.06.2015 tarihinde yayınlanan "Ermenek'teki maden sahipleri görmedim, duymadım, bilmiyorum" başlıklı haberde yer alan "4 çocuk annesi Fadime Haznedar böbreği alınan 3 aylık kızıyla duruşmaya geldi. Benim yiğidimi yediniz diyerek tepki gösterdi." ifadeleri bu çerçeveye örnektir.

İnsani ve toplumsal ilgi 2 adı verilen çerçevede hikâyenin empati, sevgi ve önem verme içerip içermediği incelenmiştir. İnsani ve toplumsal ilgi 2 çerçevesi altında çalışmada empati, sevgi ve önem içeren 76 hikâye (%10,8) empati, sevgi ve önem içermeyen 625 hikaye (%89,2) tespit edilmiştir.

İnsani ve toplumsal ilgi 3 çerçevesinde haberin, sorundan bireylerin ve grupların nasıl etkilendiğine dair atıflar olup olmadığı araştırılmıştır. 304 haber hikayesi (%43,4) sorundan bireylerin ve grupların nasıl etkilendiğinden bahsetmiş, 397 haber hikayesi (%56,6) bahsetmemiştir. 26.05.2011 tarihinde yayınlanan Özgür Gündem Gazetesi'nde yer alan "Eti Gümüş kapatılsın" başlıklı haberde yer alan "Siyanürle ölmek istemiyoruz diyen Kütahya Gümüşköy İzleme Platformu, Eti Gümüş madencilik şirketine ait siyanürlü atık barajının yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığını belirterek, ölümle burun buruna geldiklerini ve maden işletmesinin kapatılmasını istediklerini belirtti." spotu köylülerin durumdan nasıl etkilendiğini göstermektedir.

İnsani ve toplumsal ilgi 4 çerçevesinde haberlerin haber kaynaklarının kişisel ya da özel hayatlarına değinip değinmediği incelenmiş yalnızca 7 haber (%1) haber kaynaklarının kişisel ya da özel hayatlarına değinmiş 694 haber (%99) haber kaynaklarının kişisel ya da özel hayatlarına değinmemiştir.

İnsani ve toplumsal ilgi 5 çerçevesinde haber hikayelerinin empati, sevgi, önem vermeyle ilgili görseller içerip içermediği incelenmiştir. Buna göre çalışmada empati, sevgi ve önem vermeyle ilgili görseller 103 haberde (%14,7) yer almış, 598 haberde (%85,3) yer almamıştır.

3.8.3. Çatışma Çerçevesi

Çatışma Çerçevesi, izleyicinin ilgisini çekmek için bireyler, gruplar veya kurumlar arasında yer alan çatışmayı anlatır (Özarslan, 2007, s. 62-63). Haberlerde sık görülen çatışma çerçevesi kamuoyu açısından birçok tartışmaya konu olmuştur (Iyengar,, Shanto, 1991). Araştırma kapsamında incelenen haberlerde çatışma çerçevesi kapsamında haber metinlerinde bir grup ya da kişiler arasında anlaşmazlık mevcut mu diye incelenmiştir.

Çatışma 1 çerçevesi kapsamında taraflar, kişiler, gruplar, ülkeler arasındaki bir anlaşmazlık olup olmadığı incelenmiştir. Haberlerin 168'inde (%24) taraflar, kişiler, gruplar, ülkeler arasında anlaşmazlık içerdiği 533'ünde ise (%76) anlaşmazlık içermediği tespit edilmiştir. Örneğin 15.06.2011 tarihinde yayınlanan Radikal Gazetesi'nde yer alan "Altın Şirketine Sandalye Protestosu" başlıklı haber de yer alan "Dinç ve Özkan'a köyde destek olanlar olduğu gibi altın aranmasına karşı çıkmalarına rağmen sandalye protestosunu anlamsız bulduklarını söyleyerek karşı çıkanlarda var." ifadesinde köylüler arasındaki anlaşmazlık ifade edilmiştir.

Çatışma 2 çerçevesinde haberlerde tarafların, şahısların, grupların, yerel yönetimlerin eleştirilip eleştirilmediği incelenmiştir. Haberlerin 177'sinde (%25,2) tarafların, şahısların, grupların, yerel yönetimlerin eleştirildiği, 524'ünde ise (%74,8) tarafların, şahısların, grupların, yerel yönetimlerin eleştirilmediği tespit edilmiştir. Örneğin 19.06.2011 tarihinde Bursa Meydan Gazetesi'nde yayınlanan "Kütahya'da Siyanür Bilmecesi" başlıklı haberde yer alan "Sağlık Bakanı, Çevre ve Orman Bakanı, Kütahya Valisi ve İl Sağlık Müdürü'nün sorumsuz davranışları bulunduğunu ve..." ifadeleri yerel yönetimlerin, bakanların eleştirildiğini gösteren atıflardır.

Çatışma 3 çerçevesinde haberin, konuya ya da probleme iki taraftan da bakılıp bakılmadığı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda haberlerin yalnızca 58'inin (%8,3) konuya ya da probleme iki taraftan da baktığı 643'ünün (%91,7) iki taraftan da bakmadığı tespit edilmiştir.

Çatışma 4 çerçevesinde haber hikayesinin kazanan ve kaybedenleri ifade edip edilmediği incelenmiştir. Bu çerçeve kapsamında incelenen haberlerin yalnızca 10'u (%1,4) kazanan ve kaybedenleri ifade ederken 691'i (%98,6) kazanan ve kaybedenleri ifade etmemiştir. Örneğin 22.06.2015 tarihinde Antalya Hürses Gazetesi'nde yayınlanan "Kaş köylüleri taş ocağı mücadelesini kazandı" başlıklı haberde açıkça taş ocağına karşı çıkan köylülerin davayı kazandığı ifade edilmiştir.

3.8.4. Ahlak Çerçevesi

Ahlak çerçevesi, bir sorunu veya konuyu dini inançlar veya ahlak kuralları bağlamında inceler (Özarlan, 2007: 62-63). Araştırmada ahlak çerçevesi kapsamında haber metinlerinde ahlaki davranışlara, dine ve Tanrı'ya atıfta bulunuluyor mu diye inceleme yapılmıştır.

Ahlak 1 çerçevesinde haberin ahlaki bir mesaj içerip içermediği incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda araştırma kapsamında incelenen 701 haberden 35'i (%5) ahlaki mesaj içerdiği 666'sı (%95'i) ahlaki bir mesaj içermediği tespit edilmiştir. Örneğin 20.06.2015 tarihinde Tünaydın Gazetesi'nde yayınlanan "Bakan Yıldız ilk iftarını madencilerle yaptı" başlıklı haberde yer alan "Bakan Yıldız kendimizin kazandığından daha helal kazançları olduğuna inandığım madenci kardeşlerimizle oruç açmak bizim için keyifli olacak. Bu vesileyle herkesin Ramazan'ını tebrik ediyorum." ifadelerinde yer alan "helal kazanç" vurgusu ve bunun önemi ahlaki mesajlara örnek olarak gösterilebilir.

Ahlak 2 çerçevesinde haber hikayesinin Tanrı'ya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Çalışma kapsamında incelenen haberlerden 39'unun (%5,6) Tanrı'ya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunduğu 662'si (%94,4) Tanrı'ya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunmadığı tespit edilmiştir. Örneğin 02.06.2015 tarihinde Eko Haber Gazetesi'nde yayınlanan "Bakan Yıldız'dan Önce Güvenlik" başlıklı haberde yer alan ve Taner Yıldız'ın haber kaynağı olduğu haberde "Ben öncelikle belasız bir iş hayatı, madencilik hayatı hepinize temenni ediyorum. Allah sizlerin tırnağına taş dokundurtmasın." ifadeleri Tanrı'ya atıfta bulunan haber hikayeleri örneklerindedir. Artvin Ardanuç Gazetesi'nde 05.07.2018 tarihinde yayınlanan "Yeşil bir Artvin için doğayı korumayı seçin" başlıklı haberde yer alan "... Dikkat çeken bir başka afiş ise Orman Bölge Müdürlüğü afişleri oldu. Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (S.A.V) in hadisi şeriflerinden Fatih Sultan Mehmet'in meşhur dal kesenin başını keserim

sözünün yer alması oldu.” ifadeleri dini açıdan önem taşıyan Peygamber’e atıfta bulunmaktadır.

Ahlak 3 çerçevesi kapsamında haberlerde bundan sonra nasıl davranılması gerektiği konusunda tavsiyeler sunup sunmadığı incelenmiştir. 42 haberde (%6) tavsiyeler sunulurken 659 haberde (%94) tavsiyeler sunulmadığı tespit edilmiştir. Artvin Ardanuç Gazetesi’nde 05.07.2018 tarihinde yayınlanan “Yeşil bir Artvin için doğayı korumayı seçin” başlıklı haberde yer alan “Eğer doğa korunmazsa ne böyle bir şenlik yapılır ne de gelecek olur. Bu yüzden bundan sonra doğayı korumalıyız.” ifadeleri bundan sonra nasıl davranılması gerektiğini göstermektedir. Yine 19.06.2015 tarihinde Devrek Bölge Haber Gazetesi’nde yayınlanan “Yerin altında sahur” başlıklı haberde yer alan “38 yaşındayım ve bugüne dek hiç orucumu bırakmadım. Normalde dün çok susamıştım. Geçen senelere dayanarak Ramazan ayı olunca daha da güç geliyor. Ama vücut kendini hazırlıyor. İnşallah bundan sonrada orucumuzu bırakmayız.” ifadeleri gelecekte nasıl davranmak istediklerini gösteren örneklerdendir.

3.8.5. Ekonomi Çerçevesi

Ekonomik sonuçlar çerçevesi, konuları, bireysel, grupsal, kurumsal, bölgesel veya ülkesel maddi faydalar veya maliyetler açısından anlatır (Özarslan, 2007, s. 62-63). İncelenen haberlerde ekonomi çerçevesi kapsamında haber metinlerinin ekonomiyi odağa alıp almadığı ve gelecekte elde edilecek kazanç ya da kayıplardan bahsetmediği incelenmiştir.

Ekonomi 1 çerçevesinde haberin mali kayıplardan ya da kazançlardan, gelecekte elde edilecek kazançlardan bahsedip bahsetmediği incelenmiştir. 283 haberin (%40,4) mali kayıp ve kazançlardan bahsettiği 418 haberin (%59,6) mali kayıp ve kazançlardan bahsetmediği tespit edilmiştir. Örneğin Akşam Gazetesi’nde 08.06.2019 tarihinde yayınlanan “Borun değerini 2 bin kat artıracak dev yatırım” başlıklı haberde yer alan ve Bakan Albayrak’ın haber kaynağı olduğu haber hikayesinde yer alan “Yani hammadde olarak tonu 200 bin dolardan başlayıp, yüksek teknolojili ürüne dönüştüğünde yaklaşık 400 bin dolar kadar çıkan bir katma değer oluşturacağız.” ifadeleri gelecekte elde edilecek kazançlardan bahseden haber örneklerindedir. Dünya Gazetesi’nde 09.07.2018 tarihinde yayınlanan “Çayeli Bakır, 2017’de ekonomiye 327 milyon liralık katma değer sağladı” başlık haber direkt elde edilen kazançlara atıfta bulunmuştur.

Ekonomi 2 çerçevesinde haberde, gider, masraf derecesinden bahsedilip bahsedilmediği incelenmiştir. 50 haberde (%7,1) gider, masraf derecesinden bahsedildiği 651 haberde (%92,9) bahsedilmediği tespit edilmiştir. Star Gazetesi'nde 31.05.2011 tarihinde yayınlanan “Önce insan ve çevre” başlıklı haberde yer alan “Tüprag Metal Madencilik A.Ş. faaliyet gösterdiği bölgelerde, yöre insanı ile birlikte bir büyük aile olma iddiasını bugüne kadar maden sahası çevresinde yer alan köylerde hayata geçirdiği sosyal sorumluluk projeleri ile kanıtlamış durumdadır. Şu ana kadar sosyal sorumluluk projeleri için yaklaşık 7 milyon ABD doları harcamış olan şirket bu projeleri hayata geçirmeye devam ediyor.” ifadesi şirketin sosyal sorumluluk için harcadığı masrafları okuyucuya sunan örneklerden biridir.

Ekonomi 3 çerçevesinde Ekonomik sonuçlar ile ilgili sürdürülebilir bir referans olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda 231 haberde (%33) sürdürülebilir bir referans olduğu 470 haberde (%67) referans olmadığı tespit edilmiştir.

Ekonomi 4 çerçevesinde maden sahalarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve bu masraflardan bahsedilip bahsedilmediği incelenmiştir. 18 haberde (%2,5) maden sahalarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve bu masraflardan bahsedilmiş 683 haberde (%97,5) bahsedilmemiştir. 03.06.2011 tarihinde Dünya Gazetesi'nde yayınlanan “Koza Altın, maden sahalarını doğaya yeniden kazandırıyor” başlıklı haberde yer alan “Koza Altın İşletmeleri, maden faaliyetleri tamamlanan Havran Altın Madeni sahasına 36 bin 209 adet fidan dikmekten ve bunun masraflarını üstlenmekten kaçınmadı.” ifadeleri maden sahalarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve yapılan masraflardan bahsedilen haberlere örnek olarak gösterilebilir.

3.9. Konulara Göre Oluşturulan Çerçeveseler

Nelson ve arkadaşlarına göre asıl önemli olan çerçevenin öne çıkması veya sıklığı değil okuyucular tarafından algılanan önemidir. Kendi ifadeleriyle “Çerçeveseler; düşünceleri belli değerler, gerçekler ve fikirler üzerine yoğunlaştırarak konuyla ilgili kılarak etkilerler.” (Nelson, T. E., Oxley, Z. M., & Clawson, R. A., 1997, s. 569). Çerçeveseler, Tversky ve Kahnemann'ın belirttiği gibi “zihne getirmeyi kolaylaştırır”. Diğer bir deyişle ifade edecek olursak insanların belli bir konu hakkındaki düşünceleri çerçevelerden etkilenir. Araştırmada incelenen haberlerden Maden kazaları ve işçi ölümleri, çevreci eylemler ve sağlık konulu haberler için ayrıca çerçeveler oluşturulmuş ve haberle bu bağlamda analiz edilmiştir.

3.9.1. Maden Kazaları Ve İşçi Ölümleri Haberleri Çerçevesi

Maden kazaları ve işçi ölümleri 1 çerçevesinde haber hikayesinin arama kurtarma çalışmalarına ihtiyaç olduğundan bahsedip bahsetmediği incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda haberlerden 47'si (%6,7) arama kurtarma çalışmalarına ihtiyaç olduğunu öne sürerken 654'ü (%93,3)'ü arama kurtarma çalışmalarına ihtiyaç olup olmadığına değinmemiştir. Maden kazaları ve işçi ölümleri 2 çerçevesinde zamanında müdahale edilmesi gerekliliğinden bahsedip bahsetmediği incelenmiştir. Araştırmada 91 haberde (%13) zamanında müdahale edilmesi gerekliliğinden bahsettiği, 610 haberin (%87) zamanında müdahale edilmesi gerekliliğinden bahsetmediği tespit edilmiştir.

Maden kazaları ve işçi ölümleri 3 çerçevesinde arama kurtarma çalışmalarının başarılarından veya başarısızlıklarından bahsedip bahsetmediği incelenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen haberlerden 137'si (%19,5) arama kurtarma çalışmalarının başarılarından veya başarısızlıklarından bahsederken 564'ü (%80,5) arama kurtarma çalışmalarının başarılarından veya başarısızlıklarından bahsetmemiştir. 02.06.2011 tarihinde Posta Gazetesi'nde yayınlanan "Kurtulduk" başlıklı haberde yer alan "...4 işçi kaçarak kurtulurken Coşkun Bozdemir (28), Murat Savuran (31) ve Hasan Aşçı (41) göçüğün arkasında mahsur kaldı. 3 işçi 6.5 saat süren çalışmalar sonunda kurtarıldı." ifadesi arama kurtarma çalışmasının başarısından bahsetmekte olan haber örneklerindedir.

Maden kazaları ve işçi ölümleri 4 çerçevesinde haberin, kazadan ya da ölümden kimseyi sorumlu tutup tutmadığı incelenmiştir. İncelenen haberlerin 85'inde (%12,1) kazadan ya da ölümden kişileri sorumlu tuttuğu 616'sında (%87,9) kazadan ya da ölümden kimseyi sorumlu tutmadığı tespit edilmiştir. 16.06.2015 tarihinde Aydınlık Gazetesi'nde yayınlanan "İşçinin hayatı 20.000 bin dolar etmezmiş" başlıklı haberde yer alan "Avukat Caner Durak: dosyanın özeti 20 bin dolara 18 işçinin canına tercih edilmiştir. Ruhsat sahibi şirket, bu parayı vermemek için sondaj makinesi almamış." ifadeleri işçilerin ölümünden ruhsat sahibini şirketi sorumlu tutmaktadır.

Maden kazaları ve işçi ölümleri 5 çerçevesinde haberin arama kurtarma çalışmalarının zamanlama ile ilgili eksikliğinden bahsedip bahsetmediği araştırılmıştır. Haberlerin 83'nde (%11,9) arama kurtarma çalışmalarının zamanlama eksikliğinden bahsettiği, 618 haberin (%88,4) arama kurtarma çalışmalarının zamanlama durumundan bahsetmediği tespit edilmiştir.

Maden kazaları ve işçi ölümleri 6 çerçevesi kapsamında yeniden bir şeyleri düzeltmek, onarmak için haberin vaatte bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Bu çerçeve kapsamında haberlerin yalnızca 44'ünün (%6,3) vaatte bulunduğu 657'sinin (93,7) vaatte bulunmadığı tespit edilmiştir.

Maden kazaları ve işçi ölümleri 7 hükümetten gelen yanıtların geç olduğunu belirten atıflar olup olmadığı incelenmiş ve neredeyse haberlerin tamamında bu atıfların olmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir deyişler 688 haberde (%98,1) hükümetten gelen yanıtların geç olduğunu belirten atıflar olmadığı yalnızca 13 haberde (%1,9) bu atıfların yer aldığı tespit edilmiştir.

3.9.2. Çevreci Eylemler Haberleri Çerçevesi

Çevre eylemleri 1 çerçevesi kapsamında incelenen haberler çevreyi kurtarma, geri kazandırma gibi bir örnek teşkil edip etmediği, geri kazandırma gerekliliğinden etmediği incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda yalnızca 28 haberde (%4) çevreyi kurtarma, geri kazandırma gibi bir örneğe ve gerekliliğinden bahsedilmesine rastlanmış olup 673 haberde (%96) çevreyi kurtarma, geri kazandırma gibi bir örneğe ve gerekliliğinden bahsedilmesine rastlanmamıştır. 04.06.2011 tarihinde Günlük Evrensel Gazetesi'nde yayınlanan "Artık tüm madenlere ÇED zorunlu olacak" başlıklı haberde yer alan "...maden şirketlerine maliyet yüklediği gerekçesiyle zarar gören arazilerin yeniden kazandırılması zorunlu olmaktan çıkarılıyordu. Bu yönetmelikler Çevre Mühendisleri Odası, Peyzaj Mimarları Odası, Ekoloji Kolektifi Derneği ve İzmir'den EGEÇEP Derneği'nin açtığı davalarla durduruldu. Artık zarar gören araziler yeniden kazandırılacak." ifadeleri bu çerçeveye örnek olan haberlerdendir.

Çevre eylemleri 2 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde haber hikayesinin şu an ki çevre onarımlardan, çalışmalarından söz edip etmediği incelenmiştir. Haberlerin yalnızca 35'inin (%5) haber hikayesinin şu an ki çevre onarımlardan bahsettiği 666 haberin (%95) şu an ki çevre onarımlardan, çalışmalarından bahsetmediği tespit edilmiştir.

Çevre eylemleri 3 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde haberin hükümeti durumdan suçlu tutup tutmadığı incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda haberlerin 94'ünün (%13,4) hükümeti durumdan suçlu tuttuğu 607 haberin (%86,4) hükümeti durumdan suçlu tutmadığı tespit edilmiştir. 26.05.2011 tarihinde Yeni Adana Gazetesi'nde yayınlanan muhalefetin kaynak olduğu "Çatalan'da acilen önlem

alınmalıdır” başlıklı haberde yer alan “AK parti iktidarı süredir akarsuları bile özelleştirmeye gitmiş, kontrolsüz madencilik faaliyetlerinin çevreye nasıl zarar verdiğini umursamamıştır.” ifadeleri bu çerçeve kapsamında yer alan haber örneklerindedir.

Çevre eylemleri 4 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde haberin madenlerin yarattığı tahribatın onarılmayacağını belirtip belirtmediği incelenmiştir. İncelenen haberlerin 94’ü (%13,4) madenlerin yarattığı tahribatın onarılmayacağını belirtirken 607’si (%86,6) belirtmemiştir. 02.06.2011 tarihinde Manavgat’ın Sesi Gazetesi’nde yayınlanan “TEMA’dan çevre günü açıklaması” başlıklı haberde yer alan “Ülkemizin hemen her bölgesinde uygulanmak istenen vahşi madencilik faaliyetleri ile Maden Yasası ve ilgili yönetmelikler doğanın kılcak damarları ırmaklara, nehirlere, hatta çayların üzerine kurulmak istenen HES’leri desteklercesine, orman alanlarının satılmak istenmesi, göllerimizin kurutulması, meraların, yaylaların tahribi ve tarım alanlarının amacı dışında kullanılması, yapılaşmaya açılması Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanun’unda yapılmak istenenlerle doğal varlıklarımızı onarılmayacak derecede savunmasız bırakmaya çalışmaktadır.” ifadeleri bu çerçeveye örnek olan haberlerdendir.

Çevre eylemleri 5 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde haberin suç veya ihlal edilen durumlardan bahsedip bahsetmediği incelenmiştir. İncelenen haberlerin 125’i (%17,8) suç veya ihlal edilen durumlardan bahsederken 576’sı (82,1) suç veya ihlal edilen durumlardan bahsetmemiştir.

Çevre eylemleri 6 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerde çevreye zarar verildiğine dair atıfta bulunup bulunmadığı incelenmiştir. Haberlerin 111’i (%15,8) çevreye zarar verildiğine dair atıfta bulunurken 600’ü (%84,1) çevreye zarar verildiğine dair atıfta bulunmamıştır.

3.9.3. Sağlık Haberleri Çerçevesi

Sağlık 1 çerçevesi kapsamında haberlerde suç ve ihlal edilen durumlardan bahsedilip bahsetmediği araştırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda 117 (%16,7) haberin suç veya ihlal edilen durumlardan bahsettiği 584 (%83,3) haberin suç veya ihlal edilen durumlardan bahsetmediği tespit edilmiştir.

Sağlık 2 çerçevesi kapsamında haberlerde ihmallerin sağlık sorunlarına sebep olduğunun öne sürülüp sürülmediği incelenmiştir. Sağlık 2 çerçevesi kapsamında incelenen haberlerin 68’i (%9,7) ihmallerin sağlık sorunlarına sebep olduğunu ileri

sürmüş 633 haberin (%90,3) sağlık sorunlarına sebep olduğunun ileri sürülmediği tespit edilmiştir.

Sağlık 3 çerçevesi kapsamında haberlerde ağır yaralı veya ölmüş olan kişilerden bahsedip bahsetmediği araştırılmış ve 91 haberin (%13) ağır yaralı veya ölmüş olan kişilerden bahsettiği 610 haberin (%87) ağır yaralı veya ölmüş olan kişilerden bahsetmediği tespit edilmiştir.

Sağlık 4 çerçevesi kapsamında haberlerde yaşanan sağlık sorunlarından hükümeti sorumlu tutup tutmadığı incelenmiştir. Bu çerçeve kapsamında incelenen 42 haber (%6) yaşanan sağlık sorunlarından hükümeti sorumlu tutarken 659'u (%94) yaşanan sağlık sorunlarından hükümeti sorumlu tutmamıştır.

Sağlık 5 çerçevesi kapsamında haberlerde hükümet ya da farklı görevlilerin söz konusu problemleri çözmek için çabalayıp çabalamadığından bahsedilişi incelenmiştir. Araştırmaya konu olan 48 haberde (%6,9) hükümet ya da farklı görevlilerin söz konusu problemleri çözmek için uğraşlarından bahsedilmiş 653 haberde (%93,1) hükümet ya da farklı görevlilerin söz konusu problemleri çözmek için uğraşlarından bahsedilmemiştir.

3.10. Çerçevelerde Yer Alan Haber Kategorileri

Araştırma kapsamında çerçevelerde yer alan her bir haberin kategorisi analiz edilerek hangi çerçevede hangi kategorilerin yer aldığı ortaya konmuştur.

3.10.1. Sorumluluk Çerçevesinde Yer Alan Haber Kategorileri

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde sorumluluk çerçevesi kapsamında yer alan haberlerin hangi kategorilerde ve ne kadar sıklıkta yer aldığı incelenmiştir. Tablo 3.8.'de sorumluluk çerçevelerinin tamamında hangi kategorilerdeki haberlerin yer aldığı gösterilmiştir.

Tablo 9: Sorumluluk çerçevesinde yer alan haber kategorileri

Haberin kategorisi	Sorumluluk 1	Sorumluluk 2	Sorumluluk 3	Sorumluluk 4	Sorumluluk 5
Maden kaz. ve iş. öl.	47	46	4	47	45
Özelleştirme	2	2	1	1	2
Yeni buluşlar	3	0	0	0	0
Çevreci eylemler	74	71	14	69	73
Hukuksal süreç	41	32	14	82	68
Sağlık	18	13	2	17	18
Ekonomi	19	13	19	8	12
İş güvenliği	12	0	11	0	8
Sendikalar	3	0	0	0	0
Maden işç. çal. koş.	35	16	29	15	14
Diğer	3	3	15	0	0
Toplam	257	196	109	239	240

Haberde, belli bir ölçüde hükümetin sorunu hafifletebileceğini gösteren atıflar içerdiğini gösteren Sorumluluk 1 çerçevesi kapsamında 257 haber yer almıştır. Bu çerçevede yer alan haber kategorilerinin 1. sırada 74 haber ile çevreci eylemlerin, 2. sırada 47 haber ile maden kazaları ve işçi ölümlerinin, 3. sırada 41 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemelerin yer aldığı, bu çerçevede en az yer alan kategorinin 2 haber ile özelleştirme kategorisi olduğu tespit edilmiştir.

Haberde sorunun bir bölümü için hükümetin sorumlu olduğunu ileri süren atıflar içerdiğini gösteren Sorumluluk 2 çerçevesi kapsamında 1. sırada 71 haber ile çevreci eylemler, 2. sırada 46 haber ile maden kazaları ve işçi ölümleri, 3. sırada 32 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler haber kategorisinin yer aldığı tespit edilmiştir. Haberin konuya ya da probleme çözüm önerip önermediği inceleyen Sorumluluk 3 adı verilen çerçevede 1. sırada 29 haberle maden işçilerinin çalışma koşulları haberleri, 2. sırada 19 haberle ekonomi, 3. sırada 15 haberle diğer kategorisi yer almıştır.

Haberlerde bir kişinin ya da bir grubun durumdan sorumlu tutulduğuna dair atıflar içerdiğini tespit eden Sorumluluk 4 çerçevesi kapsamında yer alan haberlerin kategorileri 82 haberle 1. sırada hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, 69 haber ile 2. sırada çevreci eylemler, 3. sırada 47 haber ile maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisi olmuştur.

Haberde durumun acil çözüm gerektirdiğini gösteren atıflar olduğunu tespit eden Sorumluluk 5 çerçevesi kapsamında yer alan haber kategorilerinde 1. sırada 73 haberle çevreci eylemler, 2. sırada 68 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, 45 haber ile de maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisi olmuştur.

3.10.2. İnsani Ve Toplumsal İlgı Çerçevesinde Yer Alan Haber Kategorileri

Araştırma kapsamında incelenen haberlerde insani ve toplumsal ilgi çerçevesi kapsamında yer alan haberlerin hangi kategorilerde ve ne kadar sıklıkta yer aldığı incelenmiştir. Tablo 3.9.'da insani ve toplumsal ilgi çerçevelerinin tamamında hangi kategorilerdeki haberlerin yer aldığı gösterilmiştir.

Tablo 10: *İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde yer alan haber kategorileri*

Haberin kategorisi	İnsani ve top. ilgi 1	İnsani ve top. ilgi 2	İnsani ve top. ilgi 3	İnsani ve top. ilgi 4	İnsani ve top. ilgi 5
Maden kazaları ve işçi ölümleri	40	11	53	4	9
Özelleştirme	0	0	1	0	0
Yeni buluşlar	4	0	7	0	0
Çevreci eylemler	9	2	68	0	3
Hukuksal süreç	30	28	73	0	41
Sağlık	17	5	23	2	5
Ekonomi	6	2	11	0	15
İş güvenliği	0	0	11	0	0
Sendikalar	0	0	0	0	0
Maden işçilerinin çalışma koş.	22	4	37	1	18
Diğer	15	24	20	0	12
Toplam	143	76	304	7	103

Haberde, insan hayatına dair hikâyeleri ve duygusallığı öne çıkaran insani ve toplumsal ilgi çerçevelerinde kategorilerine göre yer alan haberler tespit edilmiştir. Yapılan analize göre İnsani ve toplumsal ilgi 1 çerçevesinde en sık 40 haber ile maden kazaları ve işçi ölümleri, İnsani ve toplumsal ilgi 2 çerçevesinde en sık 28 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, İnsani ve toplumsal ilgi 3 çerçevesinde en sık 73 haber ile yine hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, İnsani ve toplumsal ilgi 4 çerçevesinde en sık 4 haber ile maden kazaları ve işçi ölümleri, İnsani ve toplumsal ilgi 5 çerçevesinde en sık 41 haber ile yine hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler kategorileri yer almıştır.

3.10.3. Çatışma Çerçevesinde Yer Alan Haber Kategorileri

Çalışma kapsamında incelenen haberlerde çatışma çerçevesi kapsamında yer alan haberlerin hangi kategorilerde ve ne kadar sıklıkta yer aldığı da analiz edilmiştir. Tablo 3.10.'da çatışma çerçevelerinin tamamında hangi kategorilerdeki haberlerin yer aldığı gösterilmiştir.

Tablo 11: Çatışma çerçevesinde yer alan haber kategorileri

Haberin kategorisi	Çatışma 1	Çatışma 2	Çatışma 3	Çatışma 4
Maden kazaları ve işçi ölümleri	8	15	6	0
Özelleştirme	1	1	0	0
Yeni buluşlar	1	0	0	0
Çevreci eylemler	66	66	1	1
Hukuksal süreç	68	31	31	3
Sağlık	10	16	0	0
Ekonomi	9	16	5	4
İş güvenliği	0	0	0	0
Sendikalar	0	0	0	0
Maden işçilerinin çalışma koş.	5	29	15	2
Diğer	0	3	0	0
Toplam	168	177	58	10

Araştırma kapsamında haberde, bireyler, gruplar veya kurumlar arasında yer alan çatışmayı anlatan çatışma çerçevesinde yer alan haberler de kategorilerine göre tespit edilmiştir. Yapılan analize göre Çatışma 1 çerçevesinde en sık yer alan ilk üç kategori; 68 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, 66 haber ile çevreci eylemler, 10 haberle sağlık olduğu tespit edilmiştir. Çatışma 2 çerçevesinde en sık yer alan ilk üç kategori; 66 haber ile çevreci eylemler, çerçevesinde en sık 28 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, 31 haber ile hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, 29 haberler maden işçilerinin çalışma koşulları olmuştur. Çatışma 3 çerçevesinde en sık hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, çatışma 4 çerçevesi kapsamında da en sık ekonomi yer almıştır.

3.10.4. Ahlak Çerçevesinde Yer Alan Haber Kategorileri

Bir sorunu veya konuyu dini inançlar veya ahlak kuralları bağlamında inceleyen ahlak çerçevesi kapsamında yer alan haberler konularına göre analiz edildiğinde aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12: *Ahlak çerçevesinde yer alan haber kategorileri*

Haberin kategorisi	Ahlak 1	Ahlak 2	Ahlak 3
Maden kazaları ve işçi ölümleri	0	2	5
Özelleştirme	0	0	0
Yeni buluşlar	0	0	4
Çevreci eylemler	0	1	5
Hukuksal süreç	0	0	0
Sağlık	0	0	7
Ekonomi	3	4	3
İş güvenliği	3	3	3
Sendikalar	0	0	0
Maden işçilerinin çalışma koş.	1	1	0
Diğer	27	28	15
Toplam	35	39	42

Araştırma kapsamında incelenen haberlerin sorunu veya konuyu dini inançlar veya ahlak kuralları bağlamında aldığı ahlak çerçevesi kapsamında ki haberler kategorilerine göre analiz edildiğinde bu çerçeve altında sık Bakan Yıldız'ın maden işçileriyle beraber iftar yaptığını, işçilerin ilk sahurunu anlatan diğer kategorisinde ki haberlerin yer aldığı tespit edilmiştir.

3.10.5. Ekonomi Çerçevesinde Yer Alan Haber Kategorileri

Konuları, bireysel, grupsal, kurumsal, bölgesel veya ülkesel maddi faydalar veya maliyetler açısından inceleyen ekonomi çerçevesi kapsamında yer alan haberler konularına göre analiz edilmiştir. Ekonomi çerçevesinde yer alan haber kategorileri tablo 3.12'de belirtilmiştir.

Tablo 13: *Ekonomi çerçevesinde yer alan haber kategorileri*

Haberin kategorisi	Ekonomi 1	Ekonomi 2	Ekonomi 3	Ekonomi 4
Maden kazaları ve işçi ölümleri	5	5	5	5
Özelleştirme	13	4	13	1
Yeni buluşlar	20	0	7	0
Çevreci eylemler	16	0	6	4
Hukuksal süreç	0	0	0	3
Sağlık	2	0	0	0
Ekonomi	160	41	153	3
İş güvenliği	8	0	5	0
Sendikalar	0	0	0	0
Maden işçilerinin çalışma koş.	27	0	6	1
Diğer	32	0	36	15
Toplam	283	50	231	42

Ekonomi çerçevesinde en çok ekonomi kategorisindeki haberlerin yer aldığı tespit edilmiştir. Diğer kategorisinde yer alan ve maden işçilerinin çalışma koşulları kategorisinde yer alan haberler ekonomi kategorisinde yer alan haberleri takip etmiştir.

3.10.6. Konulara Göre Çerçvelendirilen Haber Kategorileri

Çevre, sağlık ve maden kazaları konuları için oluşturulan çerçeveler kapsamında yer alan haberler kategorilerine göre çalışmada analiz edilmiştir. Maden kazaları ve işçi ölümleri çerçevesi kapsamında yer alan haberlerin kategorilerinin maden kazaları ve işçi ölümleri, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, sağlık ve maden işçilerinin çalışma koşulları olduğu tespit edilmiştir. Çevreci eylemler çerçevesinde yer alan haberlerin kategorilerinin çevre, sağlık, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler ve ekonomi olduğu görülmüştür. Sağlık çerçevesinde yer alan haberlerin kategorilerinin sağlık, yeni buluşlar, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler ile maden işçilerinin çalışma koşulları olduğu tespit edilmiştir.

3.11. Haber Çerçevesine Kaynak Olarak Yer Alan Kişi Ve Kurumlar

Çalışma kapsamında her bir haber çerçevesine kaynak olan kişi ve kurumlar analiz edilmiştir.

3.11.1. Sorumluluk Çerçevesine Yer Alan Haber Kaynakları

Araştırmada, sorumluluk çerçevesi kapsamında yer alan haber metinlerine hangi kişi ve kurumların kaynak olduğu analiz edilmiştir. Sorumluluk çerçevesi kapsamında yer alan haberlerde kaynak olarak en fazla halkın (%47) gösterildiği tespit edilmiştir. Sorumluluk çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlerde haber kaynağı olarak halkı, kaynağı belirsiz olan, üçüncü ağızdan sunulan (%33) haberler takip etmiştir. Kaynağı belirsiz haberleri, sendikaların kaynak olduğu (%13) haberler takip ettiği tespit edilmiştir. Sorumluluk çerçevesi kapsamında en az kaynak olarak gösterilen kişi ve kurumların ise iktidarın ve bakanların (%7) olduğu analiz edilmiştir.

Sorumluluk çerçevesi kapsamında halkın kaynak olduğu haberlerde belli bir ölçüde hükümetin sorunu hafifletebileceğini gösteren ve sorunun bir bölümü için hükümetin sorumlu olduğunu ileri süren atıflar mevcuttur. Muhalefetin kaynak olduğu haberlerde (%29) probleme çözüm önerisi sunulmuş, yine halkın kaynak olarak gösterildiği haberlerde durumdan ya da sorundan bir kişinin ya da bir grubun sorumlu olduğu (%72) ileri sürülmüştür.

Durumun acil çözüm gerektirdiğini gösteren atıfların yer aldığı haberlerde de yine birinci sırada halk (%81) kaynak olarak gösterilmiştir. Halkı kaynağı belirsiz olan, üçüncü ağızdan sunulan haberler takip etmiştir.

3.11.2. İnsani Ve Toplumsal İlgî Çerçevesinde Yer Alan Haber Kaynakları

İnsan hayatına dair hikâyeleri ve duygusallığı öne çıkaran insani ve toplumsal ilgi çerçevelerinde, bu çerçevelere haber kaynağı olan kişilerin kimler olduğu çalışma kapsamında analiz edilmiştir.

İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlerde, haber kaynağı olarak ilk sırada halk (%64), ikinci sırada şirket kurum ve yetkilileri (%25), üçüncü sırada kaynağı belirsiz olan, üçüncü ağızdan sunulan haberler (%11) olduğu tespit edilmiştir.

Haberin konu ile ilgili örnek bir insan portresi sunduğu haberlerde kaynak olarak daha çok halk ve işçiler yer almıştır. Aşırılık, empati-sevecenlik, sempati ya da merhamet

hissi veren sıfatlar kullanılan haberlerde de, haber kaynağı olarak ilk sırada halk, ikinci sırada şirket kurum ve yetkilileri yer almıştır.

İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde incelenen, haberde konudan/sorundan bireylerin ve grupların nasıl etkilendiğine atıfta bulunan haberlerine en çok kaynaklık edenin halk olduğu, onu sırasıyla kaynağı belirsiz olan, üçüncü ağızdan sunulan haberler, uzmanlar, sendikalar ve olduğu tespit edilmiştir. Haberlerin, öfke, empati-sevecenlik, sempati veya merhamet duyguları yaratacak görsel öğeler sunduğu haberlere ise en çok işçiler kaynaklık etmiştir.

3.11.3. Çatışma Çerçevesinde Yer Alan Haber Kaynakları

Araştırma kapsamında incelenen ve çatışma çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlere en çok kaynaklık edenin halk (%46) ve muhalefet (%21) olduğu tespit edilmiştir. Bu haber kaynaklarını sırasıyla sendikaların ve uzmanların takip ettiği analiz edilmiş olup çatışma çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlere en az sanatçıların kaynaklık ettiği ortaya konmuştur.

Haberlerde kişiler, gruplar, ülkeler arasındaki bir anlaşmazlığa atıfta bulunan haberlere muhalefet ve şirket, kurum yetkililerinin kaynaklık ettiği, tarafların, şahısların ya da yerel yönetimler eleştirildiği haberlere de daha çok halk ve muhalefetin kaynaklık ettiği tespit edilmiştir. Haberde kazanan ya da kaybeden tarafların ifade edildiği haberlere ise şirket kurum ve yetkilileri ile sendikalar kaynaklık etmiştir.

3.11.4. Ahlak Çerçevesinde Yer Alan Haber Kaynakları

Ahlak çerçevesi kapsamında incelenen haberlere en çok halkın (%44) ve bakanların (%49) kaynaklık ettiği görülmektedir. Muhalefet ise ahlak çerçevesinde yer alan haberler kaynak olarak gösterilmemiştir.

Ahlak çerçevesi kapsamında incelenen haberin ahlaki bir mesaj içerdiğine dair haberlere kaynak en çok halkın olduğu tespit edilmiştir. Haberin Tanrı'ya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunduğu haberlere en çok kaynaklık eden bakanlar olmuştur. Nasıl davranılması gerektiği konusunda tavsiyeler sunan haberlere ise en sık kaynak olanların uzmanlar (%7) olduğu tespit edilmiştir.

3.11.5. Ekonomi Çerçevesine Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Ekonomi çerçevesi kapsamında yer alan haberlere en sık kaynaklık eden bakanlar (%53) ve şirket, kurum yetkilileri (%36) olmuştur. En az kaynaklık eden ise işçiler (%4) olmuştur.

Ekonomi çerçevesi kapsamında incelenen haberin mali kayıplardan ya da kazançlardan bahsettiği haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar bakanlar, şirket kurum ve yetkilileri ile muhalefet (%7) olmuştur. Bakanlar, şirket kurum ve yetkilileri genellikle gelecekte elde edilecek ya da elde edilmiş olan durumlardan bahsederken, muhalefet genellikle kayıplardan bahsetmiştir. Gider, masraf derecesinden bahsedilen haberlere en sık şirket ve kurum yetkilileri kaynak olmuştur. Ekonomik olarak sürdürülebilir bir aksiyon ya da referans olan haberlere de yine bakanlar ve şirket, kurum yetkilileri kaynaklık etmiştir. Mevcut maden ocaklarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve bu masraflardan bahseden haberlerde ise en sık şirket kurum ve yetkilileri haber kaynağı olmuştur.

3.11.6. Maden Kazaları Ve İşçi Ölümleri Çerçevesine Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Maden kazaları ve işçi ölümleri çerçevesine kaynak olan kişiler incelendiğinde ilk sırada kaynağı belirsiz olan, üçüncü ağızdan sunulan haberler (%41) yer aldığı tespit edilmiştir. Bu haberleri uzmanlar, şirket kurum ve yetkilileri (%22), halk (%16), işçiler (%11), odalar (%5), sendikalar (%3) ve yerel yönetimler (%2) takip etmiştir.

Bu çerçeve kapsamında incelenen arama kurtarma çalışmalarına ihtiyaç olduğunu öne süren haberlerde en fazla üçüncü ağızdan sunulan haberler yer almıştır. Bunu yerel yönetimler ve işçiler takip etmiştir. Haberde zamanında müdahale edilmesi gerekliliğinden bahseden haberlerde de yine en fazla üçüncü ağızdan sunulan haberler yer almıştır. Bunu uzmanlar, halk, işçiler ve sendikalar takip etmiştir. Arama kurtarma çalışmalarının başarılarından veya başarısızlıklarından bahseden haberlerde ilk sırada sendikalar yer almış, sendikaları uzmanlar ve odalar takip etmiştir. Kazadan ya da ölümden kimseyi sorumlu tutan haberlerin kaynağı olarak ilk sırada uzmanlar yer almış bunu, işçiler ve halk takip etmiştir. Arama kurtarma çalışmalarının zamanlama ile ilgili eksikliğinden bahseden haberlere uzmanlar ve sendikalar kaynaklık etmiştir. Yeniden bir şeyleri düzeltmek, onarmak için vaatte bulunan haberlere ise en sık muhalefet kaynaklık

etmiştir. Hükümetten gelen yanıtların geç olduğunu belirten haberlerde ise kaynak olarak uzmanlar yer almıştır.

3.11.7. Çevre Eylemleri Çerçevesine Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Çevre eylemleri çerçevesine kaynak olan kişiler incelendiğinde en sık halk (% 54) yer almıştır. Halkı dernek ve örgütler (% 24), odalar (%9), işçiler (%7) uzmanlar (%6) takip etmiştir.

Çevreyi geri kazandırma örneği teşkil eden ve yapılan onarım ve çalışmalardan söz eden haberlerde en fazla kaynak şirket kurum ve yetkilileri olmuştur. Hükümeti durumdan suçlu tutan haberlere en fazla kaynaklık eden halk ve işçiler olmuştur. Madenlerin yarattığı tahribatın onarılmayacağını belirten haberlerde ise kaynak olarak halk, dernek ve örgütler yer almıştır. Çevreye zarar verildiğinden bahseden haberlerde de en sık kaynak olarak yine halk yer almıştır.

3.11.7. Sağlık Çerçevesine Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Sağlık çerçevesi kapsamında haberlere en sık halk (%35) ve uzmanlar (%32) kaynaklık etmiştir. Uzmanları, muhalefet (%14), sendikalar (%8) ve şirket kurum ve yetkililerinin (%4) ve bakanların (%3) takip ettiği analiz edilmiştir.

Sağlık çerçevesi kapsamında incelenen ihmallerin sağlık sorunlarına sebep olduğunu öne süren haberlerde kaynak olarak en sık halk ve uzmanlar haberlerde yer almıştır. Ağır yaralı ve ölmüş kişilerden bahseden haberlerde halk ve muhalefet kaynak olarak aktarılmıştır. Hükümeti durumdan sorumlu tutan haberlerin kaynaklarının halk ve sendikalar olduğu tespit edilmiştir. Hükümetin ya da görevlilerin söz konusu problemleri çözmeleri için uğraştıklarına atıfta bulunan haberlerde ise en sık uzmanların ve bakanların kaynak olduğu analiz edilmiştir.

3.12. Haber Kategorilerine Göre Haber Kaynağı Olan Kişi Ve Kurumlar

Araştırma kapsamında incelenen haberlerin tamamında haber kategorilerine göre yer alan haber kaynaklarının da analizi yapılmıştır. Bu analizin sonuçları aşağıda belirtilmiştir.

3.12.1. Maden Kazaları Ve İşçi Ölümleri Haberleri Kategorisine Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisinde yer alan haberler kaynaklarına göre analiz edildiğinde ilk sırada ilk sırada üçüncü ağızdan sunulan yani kaynağı belirsiz haberler gelmektedir. İkinci sırada işçiler, üçüncü sırada ise haber kaynağı olarak en sık sendikalar yer almıştır. Bunu yerel yönetimler, şirket kurum ve yetkilileri, halk, muhalefet, uzmanlar, odalar takip etmiştir.

3.12.2. Özelleştirme Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Özelleştirme kategorisinde yer alana haberlere kaynak olarak ilk sırada odaların olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada kaynağı belirsiz üçüncü ağızdan sunulan haberler yer almaktadır. Üçüncü sırada iktidar yer almakta onu şirket kurum ve yetkilileri ile uzmanların takip etmektedir.

3.12.3. Yeni Buluşlar Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Yeni buluşlar ile ilgili yapılan haberlerde kaynak olarak ilk sırada uzmanların gösterildiği tespit edilmiştir. İkinci sırada şirket kurum ve yetkilileri kaynak olarak yer almıştır.

3.12.4. Çevreci Eylemler Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Çevreci eylemler kategorisinde incelenen haberlerde kaynak olarak ilk sırada halkın yer aldığı tespit edilmiştir. Haberlerde kaynak gösterilen kişi ve kurumlarda halkı dernek ve örgütler, muhalefet ve odalar izlemiş haberlerde en az kaynak olarak da bakanların yer aldığı tespit edilmiştir.

3.12.5. Hukuksal Süreçler Ve Yasal Düzenlemeler Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler kategorisinde yer alan haberlerde kaynak olarak ilk sırada uzmanlar yer almış uzmanları şirket kurum ve yetkilileri, muhalefet ve halkın izlediği analiz edilmiştir.

3.12.6. Ekonomi Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Araştırma kapsamında incelenen ve ekonomi kategorisinde yer alan haberlerde ilk sırada kaynak olarak bakanların yer aldığı tespit edilmiştir. Şirket kurum ve yetkilileri, yerel yönetimler ve muhalefette ekonomi kategorisinde yer alana haberlere kaynak olan kişi ve kurumlar arasında yer almaktadır.

3.12.7. Sağlık Kategorisinde Yer Alan Haberlere Kaynak Olan Kişi Ve Kurumlar

Sağlık kategorisinde yer alan haberlere üç kurum ve kişinin kaynaklık ettiği tespit edilmiştir. İlk sırada kaynak olarak halk, ikinci sırada uzmanlar yer almış üçüncü sırada ise üçüncü ağızdan sunulan haberler yer almıştır.

4. SONUÇ

Bu bölümde giriş ve bulgular bölümünden yapılan çıkarımlarla araştırmanın problemi sonuca bağlanmıştır. Ayrıca çalışmaya özgür tartışma ve önerilerde bu bölümde sunulmuştur.

4.1. Sonuç

Araştırmada 2011, 2015 ve 2018 yıllarında yapılan genel seçimlerden bir hafta önce ve bir hafta sonra tüm gazetelerde yayınlanan 701 haber, içerik analizi yöntemiyle çerçeveleme kuramı bağlamında incelenmiştir. Çerçeveleme kuramına dayanılarak yapılan bu çalışma basında hangi çerçevelerin yer aldığı ve bunların nasıl sunulduğu belirlenmiştir. Araştırmada yazılı basında haber çerçevelerinin yer aldığına dair bulgular elde edilmiştir

Araştırma sonucunda maden ve madencilik konulu haberlerin basında çok az yer bulduğu ortaya konmuştur. Araştırmanın yapıldığı dönemde gazete başına düşen ortalama haber sayısı %3,7'dir. Maden ve madencilik konulu haberlerin basında az yer bulduğu belirlenmiştir.

Basında yer bulan haberlerin yarısından fazlası (%58,2) yerel gazetelerde yer almıştır. Ulusal ve yerel gazetelerde yer alan haberler daha çok ekonomi, maden kazaları ve ölüm haberleri ile çevreci eylemler olmuştur. Ulusal gazetelerde haberlerin (%41,8) en sık yer aldığı gazeteler Günlük Evrensel, Birgün ve Cumhuriyet gazeteleridir.

Yerel gazeteler daha çok çevre, halkın sağlığı gibi konulara yer verirken ulusal gazeteler genellikle çok sayıda işçinin öldüğü maden kazaları haberlerine ve bu olayların dava süreci ile ilgili haberlere ve bakanların konu olduğu maden ve madencilik konulu haberlere yer vermişlerdir.

Araştırma kapsamında incelenen haberler sendikalar, özelleştirme, iş güvenliği, sağlık, yeni icat ve buluşlar, maden işçilerinin çalışma koşulları, hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler, çevreci eylemler, maden kazaları ve işçi ölümleri, eylemler, diğer olmak üzere 11 kategori altında sunulmuştur. Okuyucuya haber konusu hakkında bilgi veren kategorilere bakıldığında ilk sırada olumlu yönde sunulan ve gelişmelerden bahseden ekonomi haberleri yer almıştır. İkinci sırada maden kazaları ve işçi ölüm haberleri (%15,8), üçüncü sırada ise çevre haberleri (%14,7) yer almıştır.

Haberin güvenilirliği için önemli olan haber kaynaklarına bakıldığında ilk sırada şirket ve kurum yetkilileri, bakanlar, halk ve uzmanlar yer almıştır. Ayrıca kaynağı belli olmayan, üçüncü ağızdan sunulan haberlerinde gazetelerde yer aldığı görülmüştür. Bakanların ve şirket kurum yetkililerinin kaynak olduğu haberler genellikle olumlu sunulurken halkın, uzmanların haber kaynağı olduğu ve üçüncü ağızdan sunulan haberler olumsuz şekilde sunulmuştur. Ekonomi, yeni buluş ve icatlar daha çok gazetelerde olumlu bir haber dili ile sunulurken, maden kazaları ve işçi ölümleri, hukuksal süreç ve çevre eylemleri daha çok olumsuz şekilde okuyucuya sunulmuştur. Ekonomi haberlerinin olumlu bir şekilde sunulması, haber kaynağı olarak bakanların yer alması Türkiye’de yapılan maden arama ve çıkartma çalışmaları hükümet tarafından desteklenmesinin bir göstergesidir.

Araştırmada sorumluluk, insani ve toplumsal ilgi, çatışma, ahlak ve ekonomi olmak üzere 5 ana çerçeve belirlenmiştir. Her çerçeve altında da alt çerçeveler oluşturulmuştur.

Sorumluluk çerçevesi kapsamında haberlerin %63,3’ünde ise olay ya da durumdan iktidar sorumlu tutulmamış yalnızca %28 hükümetin durumdan sorumlu tutulduğu tespit edilmiştir. Haberlerin %84,5’inde duruma çözüm önerisi sunulmamıştır. %34,2’sinde ise durumun acil çözüm gerektiğine dair atıflar bulunmuştur. Sorumluluk çerçevesi haberlerde var olsa da baskın bir şekilde yer almamıştır. Sorumluluk çerçevesinde maden kazaları ve işçi ölümleri, çevreci eylemler ve hukuksal süreç yasal düzenlemeler haber kategorileri yer almıştır. Sorumluluk çerçevesi kapsamında yer alan haberlerden kaynak olarak %47 ile halk, kişi ve kurumların ise %7 ile iktidarın ve bakanların olduğu ortaya konmuştur. Kaynağı belirsiz üçüncü ağızdan sunulan haber ise %33 oranındadır.

İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi kapsamında haberlerin %20,4’ünde konu ile ilgili insan portresi sunulmuştur. Empati, sevgi ve önem içeren haberler ise %10,8 oranındadır. Bu bağlamda haberlerin daha çok tarafsız sunulduğu söylenebilir. Haber metinlerinin %43,4’nde sorundan bireylerin ve grupların nasıl etkilendiğinden bahsedilmiştir. İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesinde yalnızca haber kaynaklarının %1’inin kişisel ve özel hayatlarına değinilmiş %99’unda haber kaynaklarının kişisel ya da özel hayatlarına değinilmemiştir. Çalışmada empati, sevgi ve önem vermeyle ilgili görseller yalnızca %14,7’sinde kullanılmıştır. Bu çerçeve kapsamında sunulan haber kategorileri maden kazaları ve işçi ölümleri, çevreci eylemler, hukuksal süreç ve yasal

düzenlemelerdir. İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlerde, haber kaynağı olarak ilk sırada halk, ikinci sırada şirket kurum ve yetkilileri yer almaktadır. İnsani ve toplumsal ilgi çerçevesi kapsamında haberler daha çok madencilerin çektikleri zorluklara yönelik haberlerdir.

Çatışma çerçevesi kapsamında haberlerin %24'ünde taraflar, kişiler, gruplar, ülkeler arasında anlaşmazlık içerdiği %76'sında ise anlaşmazlık içermediği tespit edilmiştir. Çatışma çerçevesinde %25,2'sinde tarafların, şahısların, grupların, yerel yönetimlerin habere konu olduğu ve eleştirildiği ortaya konmuştur. Haberlerin yalnızca %8,3'ünün konuya ya da probleme iki taraftan da baktığı, %91,7 iki taraftan da bakmadığı tespit edilmiştir. Haberlerin yalnızca %1,4'ünde kazanan ve kaybedenleri ifade edilmiştir. Çatışma çerçevesinde sunulan haber kategorilerinde ilk sırada çevre haberleri, ikinci sırada hukuksal süreç ve yasal düzenlemeler üçüncü sırada ise maden işçilerinin çalışma koşulları yer almaktadır. Birbiri ile bağlantılı olan bu kategorilerde olayın tarafları haber metinlerinde karşı karşıya getirilmemiştir. Çatışma çerçevesi kapsamında değerlendirilen haberlere en sık kaynaklık edenin %46 ile halk ve %21 ile muhalefet olduğu görülmüştür. Bu çerçevede yer alan haberlere sendikaların ve uzmanların da kaynaklık ettiği görülmüştür. Sorunlu görülen olaylarda yetkili kişilerden çok madenciler ve yerel halk haberlere kaynaklık etmektedir.

Ahlak çerçevesi kapsamında yapılan inceleme sonucunda araştırma kapsamında incelenen haberlerin %5'inin ahlaki mesaj içerdiği tespit edilmiştir. %5,6'sının Tanrı'ya ve diğer dini ilkelere atıfta bulunduğu ortaya konmuştur. Bu çerçevede en bakanların işçiler ile yaptığı iftar ve sahur haberlerinin yer aldığı diğer kategorisi yer almıştır. Ahlak çerçevesinde yer alan haberlere kaynaklık edenlerin bakanlar ve halk olduğu görülmüştür. Muhalefet ise ahlak çerçevesinde yer alan haberler kaynak olarak gösterilmemiştir.

Ekonomik sonuçlar çerçevesinde kapsamında haberlerin %40'ında haberin mali kayıplardan ya da kazançlardan, gelecekte elde edilecek kazançlardan bahsettiği ortaya konmuştur. Haberlerin yalnızca %7,1'inde gider, masraf derecesinden bahsedildiği tespit edilmiştir. Haberlerin %33'ünde sürdürülebilir bir referans olduğu görülmüştür. Yalnızca haberlerin %2,5'inde maden sahalarının kapatılıp yeşillendirilmesi gerekliliğinden ve bu masraflardan bahsedilmiştir. Bu çerçeve kapsamında yer alan haberlere en sık bakanlar (%53) ve şirket, kurum yetkilileri (%36) kaynaklık etmiştir. En az kaynaklık eden ise işçiler (%4) olmuştur.

Maden kazaları ve işçi ölümleri kategorisinde yer alan haberler en sık işçilerin ve sendikaların kaynak olduğu, çevre eylemleri kategorisinde kapsamında incelenen haberlerde kaynak olarak en sık halkın yer aldığı, sağlık kategorisinde incelenen haberlerde de en sık halkın ve uzmanları yer aldığı ortaya konmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda maden ve madencilik konulu haberler incelendiğinde daha çok ekonomi haberlerinin gazetelerde yer bulduğu görülmüştür. Çevre, maden kazaları ve işçi ölümleri, maden işçilerini çalışma haberleri gazetelerde daha az yer almıştır. Ekonomi haberlerinde yetkili kişilerin diğer bir deyişle güvenilir kaynakların açıklama yapması haberlerin daha sık yer almasını sağladığı, maden kazaları ve ölüm haberleri, çevre eylemlerinde açıklama yapan kaynakların daha çok halk ve işçiler olmasının gazetelerde az yer almasının nedenlerinden olduğu söylenebilir.

Maden kazaları ve ölüm haberleri, çevre eylemleri, işçilerin çalışma koşulları kategorilerinde yapılan haberlerde şirket kurum ve yetkilileri hiç yer almadığı için gazeteciler tek yönlü haber yapmak zorunda kalmışlardır. Güvenilir kaynaklar bu konular ile ilgili açıklama yaptığında haberler hem iki taraflı olacak hem de olayların iç yüzü daha doğru bir şekilde ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, H. M. (2005). *Etkili İletişim*. Ankara: Elis Yayınları.
- Ak, M. (1998). *Firma/Markalarda Kurumsal Kimlik ve İmaj*. İstanbul: Işık Ofset.
- Atabek, N., & Uztuğ, F. (1998). Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma. *Kurgu Dergisi*, S.15, 96-105.
- Ardèvol-Abreu (2015): “Framing theory in communication research in Spain. Origins, development and current situation”. *Revista Latina de Comunicación Social*, 70, pp. 423 to 450.
- Barro, R. J. (1991). Economic Growth In A Cross Section of Countries. *Quarterly Journal Of Economics* , 400-410.
- Benford, R.D., & Snow, D.A. (2000).Framing Processes And Social Movements: An Overview And Assessment. *Annu. Rev. Sociol.* 611–39.
- Bursalıoğlu, Z. (1991). *Eğitim Yönetiminde Yapı ve Uygulama*. Ankara.
- Bursalıoğlu, Z. (1991). *Eğitim Yönetiminde Yapı ve Uygulama*. Ankara.
- Cobb, R. W. ve Elder, C. D. (1972). *Participation in American politics: The Dynamics of agenda-setting*. Boston: Allyn & Bacon.
- Chong, D.& Druckman, J.N.(2007a). *A Theory of Framing and Opinion Formation in Competitive Elite Environments*. *Journal of Communication* ISSN 0021-9916
- Chong, D.& Druckman, J.N.(2007b). *Framing Theory*, *Annu. Rev. Polit. Sci.* 2007. 10:103–26.
- Curran, James (2014). “*Medya ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme*”. (Orijinal metin: “*Mass Media and Democracy: A Reappraisal*”, Eds. J. Curran and M. Gurevitch, *Medya, Kültür, Siyaset. Der. Süleyman İrvan*, Ankara-Parmakon Yayınevi. s 135-191.
- London, *Edward Arnold Press*, 1992 pp. 82-117.
- Çebi, Murat Sadullah (2002). *Haber Anlamak*. Ankara, Gazi Kitabevi.

- Çetin, M., & Toprak, Y. (2016). Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Kamuoyu Oluşturmada Spin: Birinci Körfez Savaşı. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi - Sayı 42*.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde 'Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir?'. Ç. Dursun içinde, *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi* (s. 37-65). Ankara: Elips Kitap.
- Dearing, J. ve Rogers, E. M. (1996). *Communication Concepts: 6 Agenda setting*. Thousand Oaks: SagePublications.
- Erbring, L., Goldenberg, E. N. ve Miller, A. H. (1980). *Front-Page news and real world cues: A new look at agenda-setting by the media*. *American Journal of Political Science*, 24 (1), February, 16-49.
- Entman, R. (1993). Framing U.S. Coverage of International News: Contrasts in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents. *Journal of Communication*, Vol.41, 6-27.
- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, Vol.43, No. 4.
- Erdoğan, İ., & Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Ersink, T., & Sauer, C. (2003). Socialfunctional and cognitive approaches to discourse interpretation: The role of frame and perspective. T. Ersink, & C. Sauer içinde, *Framing and Perspectivising in Discourse* (s. 1-23). Philedelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Felman, M. (1993). *The Military / Media Clash and The New Principle of War: Media Spin*. Alabama: Air University Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame Analysis*. Philedelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gökçe, O. (2005). *İletişim Bilimine Giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Görgün, A. (2006). *Türkiye’de Yeni Bir İletişim Eğilimi: Spin Doctor*. Kocaeli: 2. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu.
- Graber, D. (1989). Content and Meaning: What’s it all About? *American Behavioral Scientist, Vol. 33, No.2*.
- Gülнар, B. (2007). *Örgütlerde İletişim ve İş Doyumu*. İstanbul: Literatürk Academia.
- Güran, M., & Özarslan, H. (2015). Çerçeveleme Teorisi ve Toplumsal Hareketler. *Erciyes İletişim Dergisi, C.4, S.1*.
- Iyengar, S. (1991). *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. USA: The University of Chicago Press.
- Kartalkanat, A. (2014, 09 05). 06 06, 2018 tarihinde Cumhuriyet döneminde madenciliğimizin gelişimi ve Türkiye madencilik politikası adresinden alındı
- Keskin, Ö. (2011). Osmanlı Devleti’nde maden hukukunun tekamülü. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Ve Uygulama Merkezi Dergisi, C.29, 126-147*.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin İşlevleri ve İletişim*. İstanbul: Papatya Bilim Yayınları.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin İşlevleri ve İletişim*. İstanbul: Papatya Bilim Yayınları.
- McQuail, D. ve Windahl, S. (2010). *İletişim modelleri kitle iletişim çalışmalarında*. (3.Baskı). (Çev: K. Yumlu). Ankara: İmge Kitapevi.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç Kitabevi.
- Mutlu, E. (2008). *İletişim Sözlüğü*. Ankara: Ayraç Kitabevi.
- Onayemi, A. (2010). *Medyanın gündem belirleme gücü ve Mart 2009 yerel seçimleri; Trabzon merkez örnekleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Önal, G. (2014, 09 15). *Ülke Kalkınmasında madenciliği önemi*. 06 06, 2018 tarihinde www.cinergroup.com.tr/documents/153645324347b30ec56284f.doc adresinden alındı

- Özdingiş, V. (2004, Ocak). *Osmanlı Devrinde Madenler ve Madenlerin İşletilmesi*. 05 29, 2018 tarihinde www.maden.org.tr/resimler/ekler/9f268fb2ba10686_ek.pdf adresinden alındı.
- Özer, Ö. (2013). Medyanın etkilerine yönelik yaklaşımlar. E. Yüksel (Ed.), *İletişim Kuramları içinde* (s. 60-84). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Parlak, İsmet (2009). *Medyada Gerçekliğin İnşası*. Editör İsmet Parlak, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Pan, Z. & Kosicki, G. M. (1993). Framing Analysis: An Approach To News Discourse. *Political Communication*, Mslume 10, pp. 55-75
- Sarıçoban, K., & Demirci, E. (2015). *Çevre Politikaları Bağlamında Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevresel Harcamalar: AB Üyesi Ülkeler İle Bir Karşılaştırma*. ASSAM.
- Shoemaker, Pamela J. ve Mayfield, Elizabeth Kay (1987). "*Buiding a Theory of News Content: A Syntheses of Current Approaches*". Association for Education in Journalism and Mass Communications. *Journalism Monographs*, 103. Columbia, S.C.
- Sasidharan, Sreeja (2018). "*Emergence of Social Media as Fift Estate*". (www.mediamagazine.in/content/emergenge-social-media-fift-estate). (erişim 10.02.2018)
- Soykan, F., & Mutluer, M. (1995). Türkiye'de Madencilik ve Maden Yataklarının Coğrafi Dağılışı. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı 8, 37-56.
- TDK. (1991). *Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tılıç, L. (2001). *2000'ler Türkiye'sinde Gazetecilik ve Medyayı Anlamak*. İstanbul: Su Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2003). *Kitle İletişimi ve Kültü*. İstanbul: NAOS Yayınları.
- Valkenburg, P., Semetko, H., & De Vresse, C. (1999). The Effects of News Frames on Readers' Thoughts and Recall. *Communication Research*, Vol. 26, No.5.

Vural, Z. B. (2016). *Kurum Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Yüksel, E. (2001). *Medyanın gündem belirleme gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Yüksel, E. (2007). “*Kamuoyu Oluşturma*” ve “*Gündem Belirleme*” Kavramları
nerede kesişmekte, nerede ayrılmaktadır?. Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 571-586.

Yüksel, E. (2009). How important is the AIDS issue for turkish press. 7th International Symposium Communication in the Millennium Hosted By University of Texas at Austin, içinde (s. 120-132.). Ankara: Güngörler Matbaacılık,

Yüksel, E. (2013). İletişim kuramlarına giriş. E. Yüksel (Ed.), *İletişim Kuramları İçinde* (s. 2-34). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Zhu, J. (1992). Issue competition and attention distraction: A zero-sum theory of agenda setting. *Journalism Quarterly*, 69(4), 825-836.

Weber, Stefan (1999). *Wie Journalistische Wirklichkeiten Entstehen*. Salzburg
Schriftenreihe Journalistik des Kuratoriums für Journalistenausbildung, Band 15.

İnternet kaynakları

http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/944711/Maden_ocaginda_gocuk__1_olu__1_yarali.html# (Erişim tarihi: 29.05.2018)

http://www.fenimining.com/upload/dosyalar/m_rapor_1347711063.pdf (Erişim tarihi: 06.06.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/45-maden-isletme-ruhsati-iptal-edildi-28097451>
(Erişim tarihi: 04.06.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/sivasta-maden-ocagindaki-kaza-37043734> (Erişim tarihi: 05.06.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/bor-isletmesinde-calisan-taseron-isciler-bilgilendirildi-37204319> (Erişim tarihi: 06.06.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/baskan-genc-saglik-kuruluslarini-ziyaret-etti-40771816>
(Erişim tarihi: 06.06.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/Soma-icin-ne-kadar-para-toplandi--C4MOR5OYuFTb.html> (Erişim tarihi: 06.06.2018)

<http://www.milliyet.com.tr/Milliyet-Tv/video-izle/Soma-icin-toplanan-paralari-caldilar-8ukXFJX6r1BQ.html> (Erişim tarihi: 06.06.2018)

<http://www.posta.com.tr/almanya-ve-turkiyede-maden-olumleri-tablosu-227888> (Erişim tarihi: 04.06.2018)

<http://www.sozcu.com.tr/2014/gundem/devlet-bankasindan-somaya-buyuk-ayip-601940/> (Erişim tarihi: 06.06.2018)

<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201802271032413955-maden-ocagi-zehirlenen-isciler-oldu/> (Erişim tarihi: 29.05.2018)

<https://www.aksam.com.tr/guncel/altin-sirketine-cevre-kirliligi-cezasi/haber-188390> (Erişim tarihi: 04.06.2018)

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/sirketler/2018-yili-turkiye-icin-maden-cagi-olacak>(Erişim tarihi: 06.06.2018)

<https://www.evrensel.net/haber/285387/maden-degil-olum-ocaklari> (Erişim tarihi: 06.06.2018)